

YENİ ÇAĞ

2 (236)
Şubat
1984

Komünist ve işçi partilerinin teori ve enformasyon dergisi

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
xx: İsmail Bilen'in anısına	3
<i>Stoyan Mihaylov</i> Yeni toplumu kurmanın gereklerini yerine getirirken	5
<i>Mikulaş Benö</i> Yığınlarla sıkı bağ öncünün etkinliğinin temelidir	16
<i>Ib Nörlund</i> Amerikan roketleri Avrupa'da. Direniş artıyor	25
<i>John Pittman</i> Barış, iş ve eşitlik için	35
xx: Tinsel kültürün sosyalist yaşam tarzının oluşmasındaki rolü	44
<i>Dimitris Sarlis</i> Devletleştirme: Kimin çıkarına?	63
<i>Ngugi wa Thiong'o</i> «Ezilenler ve teslim olmayanlar için»	74
xx: «Güçler üçgeni»nde çatışma	84

ÖZEL SAYFALAR

xx: TKP Merkez Komitesi'nin açıklaması	96
xx: TKP Merkez Komitesi'nin açıklaması	98

xx: TKP MK Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaşın Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne mesajı	99
xx: TKP MK Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaşın Avusturya Komünist Partisi 25. Kongresi'ne mesajı	100
xx: TKP MK Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaşın Sri Lanka Komünist Partisi 12. Ulusal Kongresi'ne mesajı	101
xx: Suudi Arabistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne mesajı	102

SON REDAKSIYON TARİHİ: 2 Ocak 1984

YAZIŞMA

BOX 6367

Stredisko pro rozsirovani tisku –

ADRESLERİMİZ:

S 10327

Yeni Çağ

Stockholm

Praha 6, Thakurova 3

İ S V E Ç

Czechoslovakia

İ. BİLEN (1902-1983)

İsmail Bilen'in anısına

Türkiye Komünist Partisi Başkanı, Türkiye işçi sınıfının, uluslararası komünist ve işçi hareketinin seçkin fonksiyoneri, büyük enternasyonalist ve ateşli yurtsever İsmail Bilen, 18 Kasım 1983'de beklenmedik bir anda yaşama gözlerini yumdu.

İ. Bilen, 18 Ekim 1902'de doğdu. 18 yaşındayken Türkiye'yi işgal etmiş olan Antant ordularına ve iç gericiliğe karşı ulusal kurtuluş savaşına katıldı. 1922'de, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin doğrudan etkisiyle 1920'de Mustafa Suphi tarafından kurulan TKP'ye girdi. 1932'de MK üyeliğine, iki yıl sonra da MK Sekreterliğine seçilen İ. Bilen, uzun yıllar partinin örgütlenme ve propaganda çalışmalarını yönetti. Birçok kez tutuklandı. 1937'de TKP'nin Komintern temsilciliğine seçildi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında faşizan Türk hükümetlerinin içyüzünü geniş yığınlara açıklayan çalışmalar yaptı. 1974'de TKP MK Genel Sekreterliği, Nisan 1983 MK Plenumundan sonra parti başkanlığı görevlerini üstlenen İ. Bilen TKP 5. Kongresi tarafından yeniden parti başkanlığına seçildi.

İ. Bilen, TKP'nin temel örgütlerinden en sorumlu organlarına dek her yerde, partinin kendisine verdiği tüm görevleri ikircimsiz, büyük bir coşku ve yaratıcılıkla yerine getiren örnek bir komünistti. Sağ ve «sol» oportünizme karşı Marksizm-Leninizmin arılığının korunması yolunda ardıcıl çaba göstermiştir. O, aynı zamanda deneyimli bir örgütçüydü. TKP'ye yönelik birçok büyük çaplı polis saldırısından sonra, o, yorulmadan, inatla partiyi yeniden ayağa kaldırmak için çalışmıştır. TKP'nin 70'li yıllardaki başarıları, Türkiye komünist hareketinde genç kuşakların yetişmesi, partinin ideolojik-politik ve örgütsel bakımdan olgunlaşması onun adıyla sıkı sıkıya bağlıdır.

İ. Bilen, tüm yaşamı boyunca, Türkiye halkının emperyalizme, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Amerikan emperyalizmine ve NATO'ya bağlılıklarına karşı, barış ve kendi hakları uğrunda verdiği savaşımın en ön sıralarında yer aldı.

İ. Bilen, Türkiye işçi sınıfının ve uluslararası komünist ve işçi hareketinin tarihinde halkın sadık evladı, emekçilerin çıkarlarının savunucusu, Marksizm-Leninizmin, proleter enternasyonalizminin ardıcıl savunucusu olarak yaşayacaktır. O, sürekli dünya komünist hareketinin güçlenmesi ve birliğinin pekişmesi için çalışmıştır. O, Lenin'in partisine ve ülkesine, SBKP'ye ve Sovyetler Birliği'ne içten, kardeşçe duygularla bağlıydı.

İ. Bilen'in «Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisinde birçok yazısı yayınlanmıştır. O, birçok kitap yazmıştır ve bunların önemli bir bölümü çeşitli dillere çevrilmiştir.

Komünistler, İsmail Bilen yoldaşın anısını her zaman saygıyla anacaktır.

Yeni toplumu kurmanın gereklerini yerine getirirken

Stoyan Mühaylov

Bulgaristan Komünist Partisi MK Sekreteri

Bulgaristan Komünist Partisi'nin deneyimi gösteriyor ki, işçi sınıfının sosyalizm ve komünizm savaşımını ancak, toplumsal pratiğin devrimci teoriyle doyurulduğu ve bilimsel teorinin devrimci pratik ile zenginleştirildiği iki yönlü bir süreç güvence altına alabilir. Partimiz, Marksizm-Leninizm'in doğa ve toplumsal yaşamın gelişme yasalarını doğru olarak yansıtan bir düşünceler sistemi olduğu, başka bir deyişle, kesin bilimsel bir teori ve aynı zamanda işçi sınıfının tarihsel çıkarlarının ideolojik ifadesi olduğu, onun ideolojisi olduğu olgusunu her zaman tanımıştır. BKP'nin teorik çalışmalarının kökleri, büyük devrimci ve enternasyonalist gelenekleriyle Bulgar işçi sınıfı hareketinin geçmişindedir.

1871'de Paris Komünist kanla boğulduğunda, büyük Bulgar şairi ve devrimcisi Hristo Botev Paris komünarlarına kalbinin derinlerinden gelen ve Bulgar devrimcilerinin inançlarının sembolü olan şu sözlerle seslendi:

«İnanıyorum,

İnsan soyundan tek bir gücün dünyaya iyilik edebileceğine.

Ve tüm halkları çağlar boyu çektiklerinden, eziyetlerden alıp kardeşçe emeğe, özgürlüğe ve eşitliğe götürecek tek bir komünist toplumsal düzene.

Ve devrimci yoldan komünizmi utkan kılmada insanların yüreklerini ve ruhlarını güçlendiren mantığın pırlı pırlı, yaşam saçan özüne.

Ve tüm halkların tek bir bölünmez vatanına ve tüm mülkiyetin ortak iyeliğine.

Bağlıyım, ilân ediyorum, toplumdaki tüm kötülükleri defeden pırl pırl, tek bir komünizme.

Umutluyum, inanıyorum, uyanacağına halkların ve tüm dünyada iler-
de komünist sistemin geleceğine.» (1)

Bu ateşli sözler, Bulgar halkının ulusal kurtuluş savaşımı ile sosyalizm ve komünizm için savaşımı arasındaki bağın bir ifadesi haline geldi.

Bulgar proletaryasının partisinin kurucusu ve 30 yıl boyunca önderi, «Dede» olarak da bilinen Dimitir Blagoyev, bize Bulgaristan'da kapitalist gelişmenin Marksist ekonomik, sosyolojik ve tarihsel çözümlemesi, sınıf savaşımı ve sosyalizmi kurmanın önkoşulları üzerine örnekler bıraktı. Blagoyev'in, Marks'ın öğretisine bağlılığını ve burjuva ideolojisi ve oportünizmle uyumsuzluğunu yansıtan diyalektik materyalizm ve bilgi teorisi üzerine kimi makaleleri, yaklaşım ve öz açısından Lenin'in «Materyalizm ve Ampiriokritisizm»iyle benzerdir. O, edebiyat eleştirileri ve estetik alanında da önemli yazılar bırakmıştır.

Bulgar halkının ölümsüz evladı Georgi Dimitrof, büyük bir teorisyen ve seçkin bir devrimci pratikçiydi. Yaratıcı bir Marksist, yeni, Leninci tipten bir lider olarak partimize en zorlu sınavlarda önderlik etme yeteneğine sahipti. Birleşik işçi ve halk cephesi konusundaki bir dizi makalesi, 1923 Eylülünde Bulgaristan'da alevlenen dünyanın ilk antifaşist ayaklanmasının öngünlerinde yayımlandı. Bunların içerdiği düşünceler daha sonra yeni deneyimlerin analiziyle dolduruldu ve uluslararası komünist hareketin savaşımı ve gelişiminde yeni bir aşamayı belirleyerek, birleşik halk ve yurtsever antifaşist cepheler stratejisine ışık tutan Dimitrof'un Komintern'-in 7 Kongresi'ne raporunda yansıtıldı. Sosyalist devrimimizin özünün her yönlü irdelenmesi, halk demokrasisinin politik sisteminin temellendirilmesi, sosyalizm kuruculuğu sorunlarına ve özellikle Bulgar köyünün yenileştirilmesi sorunlarına özgün yaklaşımı; şimdi Bulgaristan'da sosyalist kuruluşun Dimitrof genel çizgisi olarak adlandırdığımız her şey, BKP'nin ideolojik sermayesini oluşturuyor. «Georgi Dimitrof her zaman devrimci savaşımın genel yasallıklarıyla, bunların somut tarihsel ve ulusal özgünlükleri arasında diyalektik bir birlik sağlamaya yönelmiştir.» (2)

Toplumsal gelişmenin her yeni aşaması, komünistlerin önüne daha karmaşık görevler koyuyor. Şimdi yönetici olan komünist partisinin politikasının daha güvenilir bir şekilde bilimsel teoriye dayandırılması artan bir gerekliliktir. Deneyimimiz de gösteriyor ki, «her hangi bir şekilde Marksist-Leninist bilimin ve onun yaratıcı gelişiminin rolünün küçümsemesi, onun görevlerinin dar pragmatik yorumlanması, teorinin temel sorunlarının göz ardı edilmesi ve, zamana, duruma uydurulan veya skolastik teori

(1) Hristo Botev, Toplu yapıtlar, c. 2, Sofya 1979, s. 5 (Bulgarca).

(2) Todor Jivkov, BKP 12. Kongresi ve gelişmiş sosyalizmin kuruluşu: Sorunlar, görevler, yaklaşımlar. Sofya 1982, s. 387 (Bulgarca).

yürütmelerin üstün gelmesi ciddi politik ve ideolojik sonuçlara gebe-
dir.»⁽³⁾

BKP MK Nisan 1956 Plenumundan sonra, ülkemiz geçiş döneminin sona erdiği ve yavaş yavaş gelişmiş sosyalist toplumun kuruluşunun başladığı yeni bir tarihsel aşamaya girdi. Bu aşama, teorik ve politik-örgütsel parti çalışmasının olağanüstü yoğunluğuyla ve toplumsal pratikte bilimsel, Marksist-Leninist çözümlemelerin sonuçlarının doğrudan ve hemen kullanımıyla belirlendi. Sosyalist Bulgaristan'ın tarihinde bu, Nisan dönemi olarak bilinir. Karakteristik özellikleri, BKP'nin yaratıcı büyümeye sürekli ilgisi, partinin ideolojik, teorik ve günlük pratik çalışmasıyla, yığınların etkinliğinin karşılıklı etkilenişidir. Şunu kesin olarak söyleyebiliriz ki, yaklaşık 28 yıl boyunca, BKP'nin çalışma stili, «teorik ve pratik çalışmanın tek bir uyumlu çaba halinde kaynaştırıldığı»⁽⁴⁾, teorinin sürekli pratikle birleştirildiği stile çok yakınlaştırılmıştır.

Nisan çizgisi, partinin teorik düşünmesinin ve bütün olarak toplumun tinsel yaşamının gelişiminde önemli bir dönüm noktasını oluşturuyor. Teori alanında dogmatizm ve revizyonizme karşı ardıcıl savaşım, küçük burjuva oportünistlerinin Bulgaristan'da Marksist-Leninist teoriyi çarpıtmasının önüne geçti. Bu iki cephedeki savaşım, parti her zaman Leninci ilkelere bağlı kaldı. Sonuç olarak, Nisan çizgisi BKP'nin teoriye, onun Marksist-Leninist arılığına azalmayan bir dikkat gösterme geleneğini sadece sürdürmek ve derinleştirmekle kalmadı, aynı zamanda onu daha da geliştirdi. Bu, çok önemli teorik genellemelerin üretilmesine ve 1971'de 10. Kongre'de benimsenen Parti Programı'nda yazılı olan Bulgaristan'da olgun sosyalizmi kurmanın sosyal-politik stratejisinin oluşturulmasına yardım etti.

Ülkemizin deneyimi, geçiş döneminde bir toplumun, komünist sosyal-ekonomik formasyonun ilk evresine özgü görevleri çözemiyeceğini, yavaş yavaş onun daha üst aşamalarına ilerlemek için gerekli maddi ve manevi koşulları yaratamadığını gösteriyor. Buna dayanarak, Parti 1960'larda tartışmalı bir konu olan sosyalist kuruluşun aşamaları üzerine görüşünü formüle etti. Komünist formasyon üzerine Marks, Engels ve Lenin'in öğretisine her zaman bağlı kalarak, SBKP ve diğer kardeş partilerin deneyimlerinden yararlanarak ve yeni toplumun kurulmasında kendi politik yöneticilik deneyimini çözümleyerek, BKP somut koşulların bu devrimci süreçte iki, üç veya daha fazla aşama gerektirebileceği sonucuna vardı. Ancak bu durumda en önemli şey, bu aşamaların sayısı ve niteliği ne olursa olsun, olgun sosyalizmi, komünist formasyonun birinci evresini tamalayan aşamayı kurmanın mutlaka gerekli olduğudur.

⁽³⁾ Yuri Andropov, Seçme Konuşmalar ve Makaleler. Moskova 1983, s. 247 (Rusça).

⁽⁴⁾ V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 1, s. 298 (Rusça).

Marksist-Leninist teori ve pratiğin bu anahtar önermesi, BKP Programında yazılıdır. Program, gelişmiş sosyalizmi kurmayı «*sosyalizmin maddi ve teknik temelini yaratmanın tamamlandığı, sosyalist toplumsal ilişkilerin mükemmelleştirildiği, tinsel kültürün zenginleştirildiği, halkın genlik düzeyinin yükseltildiği, toplumsal sistemin gelişmesinde eşitsizliğin giderildiği ve bireyin çok yönlü gelişmesinin başarıldığı, sosyalist toplumun olgunluk aşamasına girdiği oldukça uzunca bir dönem*»⁽⁵⁾ olarak değerlendiriyor.

Programdaki sosyalist mülkiyetin gelişmesine ilişkin önermelerin özel bir önemi vardır. Sosyalist mülkiyetin kooperatif biçiminin geri olduğu görüşü bizim ülkemizde de (başka her yerde olduğu gibi) dile getirildi. Bunu geliştirmenin yolunun hemen devletleştirmeye gidilmesinden geçtiği öne sürüldü. BKP Programı, yeni, bütün halkın mülkiyetinin, sosyalist mülkiyetin her iki biçiminin karşılıklı etkileşiminin sürekli bir diyalektik sürecinde «kooperatif mülkiyetin geliştirilmesine ve mükemmelleştirilmesine devlet mülkiyetinin ve karşılık olarak, devlet mülkiyetinin gelişimine kooperatif mülkiyetin daha geniş katılımı»⁽⁶⁾ ile yaratıcılığı görüşünü taşıyor. Sadece kooperatif ekonomisinin devlet ekonomisinden merkezîyetçilik, disiplin ve bir merkezden, tek kumandalı yönetim gibi en iyi gelenekleri almasıyla kalınmayacak, devlet mülkiyeti de, sübvansiyon olmaması, üretimin yönetilmesinde toplumsal unsurun güçlendirilmesi, işletmecî personelin seçimi, bireysel gelirin emeğin sonuçlarına yakından bağımlı kılınması vb. gibi sosyalist kooperatifçiliğin değerli yönleriyle zenginleştirilecektir.

Bu, «mülkiyetin kooperatif biçimi ekonomik potansiyellerini tüketmiş olmaktan uzaktır» ve «belirlenmiş tarihsel bir yeri ve ülkemizde sosyalizmin daha ileri kuruluşu sürecinde oynayacak rolü vardır»,⁽⁷⁾ diyen BKP MK Genel Sekreteri Todor Jivkov tarafından çıkarılmış sonuç üzerine temellenmektedir.

Sosyalist mülkiyetin geleceğine ilişkin sorunun aydınlığa kavuşturulması, toplumsal-sınıfsal yapının gelişme eğilimi program önermelerinin oluşturulmasına yardımcı oldu. BKP 10. Kongresi'ne sunulan raporda, toplumsal-sınıfsal farklılıkların ortadan kaldırılmasının, olgun sosyalizmin kuruluş döneminde «*işçi sınıfının tarihsel hedefleri temelinde*», bu sürecin gidişinin «*çeşitli toplumsal grupların çıkarlarının, işçi sınıfının yaşamsal çıkarlarına*» ne ölçüde «*yakınlaştırıldığı ve kaynaştırıldığı*»na bağlı olduğu vurgulandı.⁽⁸⁾

BKP Programı'nda işlenen bir düşünce de, olgun sosyalizmde «top-

⁽⁵⁾ BKP Programı, Sofya 1971, s. 41 (Bulgarca).

⁽⁶⁾ Agy, s. 58–59.

⁽⁷⁾ Todor Jivkov, Seçme yapıtlar, c. 18, s. 548 (Bulgarca).

⁽⁸⁾ Todor Jivkov, Seçme yapıtlar, c. 18, s. 552–553.

lumsal sınıflar ve gruplar arasındaki farklılıkların, sosyalist toplumun toplumsal yapıda toplumsal homojenliğinin eşliğine yakınlığı ölçüde giderildiği»dir. (9) Süreç içinde, kimi toplumsal fenomenler artan ölçüde tüm halk karakteri kazanıyorlar. Sosyalist devlet proletarya diktatörlüğü devletinden, tüm halkın devletine dönüşüyor, sosyalist demokrasi sürekli yayılıyor ve toplumu yönetmede toplumsal örgütlerin rolü artıyor.

BKP Programı'nın paha biçilmez ulusal önemi vardır, çünkü o ülkemizde gelişmiş sosyalizmi kurmanın yolunu çiziyor ve tüm emekçi halkın yaşamsal çıkarlarını ve gereksinimlerini dile getiriyor. Ama uluslararası bir önem de taşımaktadır, çünkü teorik ve pratik önermeleri, kapitalizmden sosyalizme geçişin ve olgun sosyalizmi kurmanın temel yasallıklarının evrensel geçerliliğini doğruluyor. Partilerinin programını yaşama geçirirken, Bulgaristan komünistleri dünya sosyalizmine ve uluslararası devrimci harekete karşı sorumlu oldukları görevi yerine getiriyorlar. BKP Programı, elbette, ülkemizde gelişmiş bir sosyalist toplumun kuruluşuna ilişkin tüm karmaşıklıkları ele almıyor. Aksine, başlıca sorunlara genelleştirilmiş yanıtlar verirken, sosyalist kuruluşun teorisi ve pratiğinin daha da mükemmelleştirilmesi için geniş açılım bırakıyor.

Nisan çizgisinin toplumsal bilimlerimizin durumu üzerindeki yararlı etkisi şimdiden görüldü. Tüm bu bilimlerin yalnızca propaganda amaçlarına hizmet ettiği ve sadece parti kararlarını popülarize etmek için tasarmlandığı üzerine görüşlerin üstesinden gelindi. BKP Programı «sosyolojik ve diğer toplumsal çalışmaların sonuçları yönetsel etkinlikte kullanılmalıdır» (10) istemini kayda geçirdi. Marksist-Leninist metodoloji (yöntembilim) ve diyalektik ve tarihsel materyalizm, sosyal bilimlerin gelişimi için sağlıklı bir zemin oluştururlar. Bulgar sosyal bilimi bir dizi yeni bilimsel disiplinle (bilim dalı) zenginleştirildi. Toplumbilim (sosyoloji), toplumsal psikoloji, ahlakbilim, işletme teorisi ve diğerleri görece bağımsız disiplinler olarak biçimlendi. Parti tarihi ve ülkemizin genel tarihi üzerine önemli yapıtlar yazıldı.

Bulgaristan'da Marksist-Leninist toplumbilimin gelişmesi, çok karakteristik bir örnektir. BKP'nin 10. Kongresi'nden önce, 1967'de MK Polit Bürosu sosyolojik etüdlerin yapılması üzerine, ve 1982'de de, sanayi işletmelerinde psikologlar ve sosyologlar için kadro ayrılması üzerine kararları benimsedi. BKP Merkez Komitesi'ne bağlı bir sosyolojik grup kuruldu, ve bu zamanla Sosyolojik Bilgilenme Merkezi haline dönüştü; Bulgaristan Bilimler Akademisi bir Sosyoloji Enstitüsü kurdu. Tüm BKP bölge komiteleri aygıtlarında sosyolog kadrosuna yer verildi. Bir dizi sosyolojik merkez ve bölgesel kuruluş açıldı; yüksek okullarda uzman sosyologların yetiştirilmesine başlandı, sosyolojik dergiler yayınlandı, vb. Sosyolojik

(9) BKP Programı, s. 44.

(10) Agy, s. 101.

etüdlerin sonuçları sürekli olarak parti organlarının, devlet ve toplumsal örgütlerin karar alma süreçlerinde kullanılıyor.

Bulgaristan bilim adamları uluslararası etkinliklerini önemli ölçüde artırmışlardır. Bu alanda ilk göze çarpan, SSCB ve öteki sosyalist topluluk ülkeleri toplumbilimi uzmanlarına girilen işbirliğidir.

Partinin toplumsal bilimleri geliştirme çizgisi ülkemiz teorik düşünme ortamı üzerinde her açıdan olumlu etkide bulundu, onu yeni toplumun kuruluşunun aktif ve önemli bir etmenine dönüştürdü.

1970'lerde, parti sosyalist kuruculuğun sosyal-ekonomik, politik ve ideolojik görevlerini somutlamada büyük iş başardı. İlk kez kongreler arasında, emek üretkenliğini yükseltmek (1974) ve sosyalist emek örgütlenmesini geliştirmek (1978) gibi anahtar konuları ele alan ulusal parti konferansları yapıldı. ⁽¹¹⁾ BKP'nin 1981'deki 12. Kongresi'nden bu yana, bilim adamları toplumsal yaşamın öne çıkan sorunları üzerinde dikkatlerini yoğunlaştırdılar. Bunlar arasında, gelişmiş bir sosyalist toplum için maddi ve teknik temelin yaratılması, ekonomik ilişkilerin ve mülkiyet biçimlerinin gelişmesi, ekonomik yaklaşımın ve ekonomik mekanizmasının uygulamaya sokulması, olgun sosyalizmin politik sisteminin mükemmelleştirilmesi, her yönlü gelişmiş sosyalist kişiliğin biçimlenmesi vardır.

12. Kongre'den bu yana yoğun teorik çalışma şimdiden önemli sonuçlar vermiştir, ve bunun onuru tüm partinin, onun Merkez Komitesi'nin ve MK Politbürosu'nundur. Ana katkı ve anahtar öneriler Todor Jivkov'dan geldi, bunlar onun enerjik teorik ve örgütsel faaliyetinin sonuçlarıdır.

Gelişmiş sosyalizmin kuruluş aşamasındaki başlıca teorik sorunların ve bunlarla bağlı pratik yaklaşımların ele alınması, Bulgaristan gerçekliğinin diyalektik materyalist ve genel sosyolojik çözümlemesinin en genel ilke ve gereksinimlerini formüle etme gereğini doğurdu. Bunun metodolojik çekirdeğinin sosyalizmdeki çelişkilerin özü, karakteri ve bunları çözme biçimlerinden oluştuğuna inanıyoruz.

Örneğin, maddi ve teknik temelimizin mevcut durumuyla bağlı olan çelişki, onun günümüzdeki düzeyinin olgun sosyalizmin toplumsal ilişkilerinin tam gelişimini, üstünlüklerinin her yönüyle sergilenmesini ve toplumsal emek üretkenliğinin günümüz kapitalizminin toplumsal emek üretkenliğini geçmesini olanaklı kılmaya hâlâ yetmemesi olgusunda ifadesini buluyor. Marks, büyük çaplı sanayi geliştikçe, gerçek zenginliğin yaratılışının ve çalışma süresi boyunca harekete geçirilen *unsurların etkinliğinin* «üretimleri için gerekli doğrudan çalışma süresiyle hiç bir yerde yakın uyum göstermediğini, ama daha çok bilimsel ve

(11) Todor Jivkov'un önerisi üzerine, Bulgaristan'da sosyalist kuruculuk için anahtar önemdeki kalite sorununu ele almak üzere bir Ulusal Parti Konferansı 1984 Martında toplanacak.

teknik ilerleminin, veya bu bilimlerin üretime uygulanmasının genel düzeyine bağlı»⁽¹²⁾ olduklarını yazdı. O yine «sabit sermayenin gelişiminin, evrensel toplumsal bilginin (*Wissen*) ne ölçüde bir *doğrudan üretici kuvvete* dönüştürüldüğünün bir işareti, ve böylece, toplumsal süreç koşullarının kendisinin ne ölçüde evrensel yaşamsal aklın (entellekt) denetimine girdiğinin ve buna uygun olarak dönüştürüldüğünün bir işareti olduğu»nu⁽¹³⁾ belirtti.

Pratik, olgun sosyalist toplumun maddi ve teknik temelinin gelişmesinin artık nicel büyüme yoluyla çözülemez olduğunu doğruluyor. Bu amaca ulaşmada, olgun sosyalizm güncel bilimsel teknik devrimce belirlenen düzeye ulaşmak için entellektüel etmenlerin daha geniş katılımını gerektiriyor.

Parti, ülkede olgun sosyalist toplumun maddi ve teknik temelinin kurulmasının ana hatlarını ortaya koydu. Bunlar üretimde ve öteki toplumsal alanlarda otomatize kibernetik sistemlerin kurulması yoluyla bileşik otomatizasyonu, elektronik, robotik (robotlara ilişkin bilim) mikrosesör teknolojisi, biyoteknoloji vb.nin geliştirilmesini içeriyor. Yine, mevcut üretim hatlarının büyük bölümünün yeniden kuruluşunu ve modernizasyonunu ve, son olarak, Bulgar ve yabancı ileri deneyimin entansif kullanımını içeriyor.

BKP'nin teorik çalışmasında şimdi merkezde olan bir diğer grup sorun da sosyal-ekonomik ilişkiler ve ulusal ekonominin yönetimiyle bağlıdır.

Bu, herşeyden önce, tüm halkın sosyalist mülkiyeti sorunu, ve mülk sahibi ile yani devletle, mülkiyeti, üretim araçlarını kullanan emek kolektifi arasındaki ilişkiler sorunudur.⁽¹⁴⁾ Bu mülkiyet geliştikçe, emek kolektiflerinin işlevleri artıyor. Parti ve sosyalist devletin başlıca çabaları şimdi her yolla sosyalist mülkiyetin egemen sahipleri olarak davranan emek kolektiflerinin rolünü, haklarını ve sorumluluklarını genişletmeyi amaçlıyor. Onlar iç özdisipline, özdenetime ve emeğin sosyalist örgütlenmesine ilgi gösteriyor, işletme yöneticisinin emek kolektifinde devletin, yani mülk sahibinin temsilcisi olarak etkin çalışmasının en iyi koşullarını sağlıyor, çalışma ve günlük yaşam sorunlarının etkinlikle üstesinden geldiği, tam gelişmiş toplumsal birimler haline gelmiş kendi yerleşim yerleri sisteminin bulunduğu bölgelerindeki yerel komünal organları etkiliyorlar.

Toplumsal yaratıcılık, yaklaşık yirmi yıllık bir dönem boyunca uygulanan geniş boyutlu deneyimlerle olanaklı hale getirilen yeni ekonomik

⁽¹²⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 46, Bölüm II, s. 213 (Rusça).

⁽¹³⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 46, II. Bölüm, s. 215.

⁽¹⁴⁾ Daha geniş bilgi için bak: «Barış ve Sosyalizm Sorunları» – «Yeni Çağ», Sayı 12, 1983.

mekanizmanın oluşturulması ve uygulamaya sokulmasıyla örneklenmiştir. Burada başlıca amaç, ekonomik araçları toplumsal üretimin yoğunlaştırılmasında ana güç ve «meta-para ilişkilerini ve değer yasasını, sosyalist mülkiyetin geliştirilmesinde, toplumsal zenginliğin ve halkın yaşam düzeyinin yükseltilmesinde güçlü bir itici güç»⁽¹⁵⁾ yapmaktır. Ekonomik yaklaşım, «ekonomik yöntemlerin, etki ve düzenleme araçlarının ve örgüt biçimlerinin bütünsel bir sistemi»dir,⁽¹⁶⁾ ve ekonomik hesap yöntemi ve yatırımların kendini geri ödemesini, kâr ve fiyatları, kredi ve vergileri, yeni planlama teknolojileri, devlet planı ve yeniden ayarlanmış (karşılık) plan, yatırım süreci ve üretim, yönetim ve işletme üzerinde toplumsal denetimi birleştiriyor.

Parti, toplumsal yönetimin geliştirilmesi programını oluştururken de yaratıcı yaklaşım gösterdi. Toplumsal yönetime karşı niteliksel olarak yeni bir tutum benimsendi ve toplumsal organizmanın unsurları ve işlevlerinin, kaynaşma göz önünde tutularak, bir yasallıklı karşılıklı etki-ilişim ve bağlar sistemi öne kondu. Bu yaklaşım BKP 12. Kongresi'nin olgun sosyalizmin politik sisteminin geliştirilmesine yönelik önerilerinde bütünüyle dile getirilmiştir. Parti, sosyalist demokrasinin genişletilmesi ve zenginleştirilmesi karmaşık sorununun, yönetimin devlet-dışı biçimlerini oluşturarak ve uygulamaya sokarak yeni bir yaklaşım gösterdi. Sosyal-devlet ilkesi kültür yönetiminde de rehber olarak benimsendi. Daha sonra eğitim sistemine ve maddi üretim alanında ilk sosyal devlet yönetim biçimi olan Ulusal Tarım-Sanayi Komplekslerinde uygulandı. BKP, geleceğin komünist toplumsal özyönetiminin önkoşullarını yaratma gibi olağanüstü karmaşık bir sorunun üzerine gitmede yaratıcı bir yaklaşım benimsedi.

Parti, bilimsel araştırma ile yönetsel kararları bağlamaya olağanüstü dikkat ayırdı. Toplumsal bilimlerin, toplumsal yaşamın her alanında yönetimin geliştirilmesine her yönüyle katılımı için daha da elverişli koşullar yaratageldi. Yapısal sistemler, karmaşık, amaca yönelik programlar ve çoğaltıcı yaklaşım ve yöntemleri geniş ölçüde benimsedi. Yürütme organları personeli ve tüm diğer çalışan insanlar şimdi yönetim ve işletme kararlarının teorik dayanaklarla beslenmesi gereğini kavıyorlar. Bilimsel-teknik devrimin mevcut aşamasında «insan-üretim», «insan-teknoloji» ve «birey-emek kolektifi» ilişkilerindeki toplumsal, emeğe ilişkin, entelektüel ve psikolojik değişikliklerin bilimsel bir çözümlemesi, 1979'da BKP MK Plenumunda benimsenen eğitim sisteminin geliştirilmesine yönelik geniş bir programın hazırlanmasına yardımcı oldu.

Dış politika konuları da parti çalışmasının önemli bir yönünü oluşturur.

(15) Todor Jivkov, Sosyal-ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve ulusal ekonominin yönetimi, Sofya, 1983, s. 22 (Bulgarca).

(16) Agy, s. 23.

Dış politikanın merkezinde, BKP ile SBKP ve Bulgaristan ile SSCB arasında dostluk ve işbirliğinin daha da derinleştirilmesi ve sürekli güçlendirilmesi, daha da yakın bütünleşme çizgisinin ardıcılıkla izlenmesi vardır. Bu, partinin sosyalist enternasyonalizm ilkesinin pratiğine ve daha da zenginleştirilmesine somut katkısıdır.

Georgi Dimitrof'un doğumunun 100. yılında yapılan uluslararası konferanstaki konuşmasında Todor Jivkov, partimizin barışın hem insanlık hem de komünist hareket için olağanüstü önemde bir sorun olduğuna, bu sorunun reel sosyalizmin, bırakalım karşısında olmayı, katılımı olmadan çözülemeyeceğine inandığını söyledi. Dimitrof'un, antifaşist cephe-ler üzerine önermelerini zenginleştirerek, antiemperyalist ve savaş karşıtı cephelerin yeni karakteri ve içeriği düşüncesini işledi. Özelde, bu cephe ve hareketlere katılanların tümünün ortak bir politik platforma sahip olmalarının şimdi gerekmediğini söyledi. Bu, böylesi cephelerin tek bir yönetici merkezi olamayacağı anlamına geliyor. Yine, bizim görüşümüze göre, kimse tüm savaş karşıtı cephe ve hareketlerin kendi ülkelerindeki hükümetlere diğer konularda da aynı şekilde karşı olduklarını düşünmemelidir. Burada önemli olan, bu hareketlere katılanları uluslararası barışın ve farklı toplumsal sistemli devletler arasında barış içinde yanyana yaşamının alternatifi olmadığını kavramış olmalarıdır. Savaş karşıtı hareketin çeşitliliği ve geniş demokratik karakteri, bu cepheyi parçalama ve baskısını zayıflatma yönündeki her tür çabaya karşı ardıcıl savaşımı gerekli kılıyor.

Gelişmiş sosyalist toplumu kurmada yığinsal toplumsal girişimin önemi çok daha artmaktadır. Kuruluşundan bu yana BKP'nin karakteristik özelliklerinden biri, işçi sınıfı ve tüm diğer emekçi halkın komünist eğitime gösterdiği sürekli ilgidir. Partimizin teorik ve ideolojik çalışmasının bu geleneği, Marksist teorinin komünistlerce sistemli olarak öğrenilmesi ve özümsemesi ve Marksist düşüncelerin işçiler ve tüm diğer emekçi halk arasında yayılmasıyla ifade edilmiştir. Parti yönetimi, burjuva-kapitalist ve küçük-burjuva ideoloji ve toplumsal zihniyet ile savaşmada her zaman uzlaşmaz bir tutum almıştır.

Sosyalist bilincin özü, sınıf ve parti ölçütünden, yalnızca sosyalist toplumsal çevrenin etkisiyle biçimlenemez olan ve dinamik ve sürekli gelişen Marksist-Leninist teorinin sistemli eğitimiyle birleştirilmesi gereken sınıf ve parti düşüncesinden oluşur. Her çalışan insan, birey sosyalist kuruluşa katılımı sürecinde toplumsallaştıkça, sınıfsal bir dünya görüşü geliştirir. Kişinin kafasını çapıtan özel mülkiyetçi zihniyetin kalıntılarına karşı ve antikomünizm, antisovyetizm ve revizyonizme karşı yorulmak bilmez bir savaşım yürütmeden sosyalist ahlakın yerleşmesi sağlanamaz. BKP, halkın yüksek bir ilke, ortak sosyalizm davasına bağlılık ve eleştirel, özeleştirel bir tutum duygusuyla eğitiyor.

Emekçi halkın Marksist-Leninist eğitimi sistemi şimdi başlıca BKP 12. Kongresi'nde formüle edildiği gibi, teorik ve ideolojik faaliyette üç temel görevin yerine getirilmesiyle yürütülüyor: Sistemi daha enerjik militan hale getirmek, yaratıcı karakterini geliştirmek ve bunu parti ile halkın arasındaki sürekli manevi bağın başlıca biçimi olarak yerleştirmek. Partinin yığınlarla bağlarını güçlendirmeye yönelttiği dikkat, BKP MK Nisan 1956 Plenumu'ndan hemen sonra formüle edilen «Halka daha yakın, yaşama daha yakın!» belgisiyle belirtilmiştir. Denilebilir ki parti ve devlet önderleri toplumun değişik kesimleriyle hemen hemen her gün toplantılar yapmış ve temaslarda bulunmuşlardır. En önemli belgeler ve devlet yasa taslaklarının en geniş halk yığınlarınca tartışılması şimdi yerleşmiş bir uygulamadır. Todor Jivkov'un işletme kolektifleriyle, tarım alanındaki işçilerle ve sosyalist aydınlarla yaptığı geleneksel toplantılar, emekçi halkın binlercesiyle doğrudan diyalogun canlı bir örneğini oluşturuyor.

Nesnel ekonomi, üretim ve sınıf yapılarında derin niteliksel değişimlerin, emekçi halkın yükselen yaşam düzeyinin ve parti örgütlerinin yönetiminde eğitimsel çalışmanın gözle görülen gelişiminin sonucunda, toplumsal ve bireysel bilinçte önemli olumlu değişiklikler meydana gelmiştir. Şimdi ülkemizde çoğunlukta olan yeni, sosyalist tipten bireyler tedricen biçimlenmiştir. Bu, partinin teorik ve ideolojik çalışmasının büyük bir başarısıdır.

İşçi sınıfının devrimci hareketinin teori ve pratiğinde gerçek yaratıcılığın yalnızca Marksizm-Leninizm ilkeleri temelinde olanaklı olduğu görüşünü kılavuz edinen partimiz, Marksist-Leninist teoriden her hangi bir uzaklaşmaya karşı sürekli savaşmıştır.

Son yirmi yılda burjuva ideolojisi ve revizyonizme karşı savaşımın önemli bir özelliği de, ideolojik karşıtlarımızın üzerinde spekülasyona gittikleri sorunların, çok daha başarılı bir şekilde pratikte üstesinden gelinmesi ve teorik olarak açıklanmasıdır. Sosyalizmi kuran bazı ülkelerde kimi dönemlerde ortaya çıkan bunalım olaylarının, reel sosyalizmin doğasından veya özünden değil, aksine doğasına aykırılıklardan ve yasa ve ilkelere uzaklaşmalardan kaynaklandığı açığa çıkmaktadır. Nisan Plenumu'ndan bu yana ideolojik savaşımımızın etkinliği, kesinlikle sosyalist gelişimin güncel sorunlarının olumlu bir biçimde teorik olarak işlenmesi ve pratik olarak çözülmesi sayesinde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, artık burjuva propagandası spekülasyon yapamaz ve sosyalist toplumun vatan-daşlarını yanlış yöne sevkedemez.

BKP, burjuva ideologlarının ve revizyonistlerinin Leninizmi reddetmeye zorlayarak ve kasıtlı olarak Lenin'in teorik ve devrimci kalıtını Marks ve Engels'in öğretisiyle karşı karşıya koyarak veya Marks'a «dönüş» çağırısı yaparak komünist harekette teorik ve pratik bir bölünme sağlama çabalarına karşı sürekli savaşmıştır. Emperyalizm çağında, Lenin Marksizmi

proletarya devriminin yeni tarihsel görevleri düzeyine yükseltti, bilimsel komünizmi yaratıcılıkla her yönden geliştirdi ve utkan bir devrimde ve sosyalist ve komünist toplum kuruluşunda proletaryaya önderlik yeteneğinde yeni tipten bir parti oluşturdu. İşte bu nedenle, Todor Jivkov şimdiki kuşaktan komünistlerin «Marks ve Lenin'i, Lenin'in Marks'ı yaptığı gibi ele almaları gerektiği»ni söylüyor. Marks, Engels ve Lenin'in öğretisi, üzerimize sınırlandırmalar getirmiyor, tam tersine, bize gerçekte Marksizm-Leninizmin anlamı ve ruhu olan yaratıcı özgürlüğü veriyor. Yaşam bugün onun «her hangi bir kısmı ya da tam – her ikisi de aynı şeydir – reddini değil, aksine yeni ortamda, yeni koşullarda geliştirilmesini ve zenginleştirilmesini» gerektiriyor. (17)

BKP'nin teorik çalışması, gelişmiş bir sosyalist toplumu kurmadaki politik yönetimi gibi, Marksizm-Leninizm'in genel ilkelerinin Bulgaristan koşullarına yaratıcılıkla uygulanması temelinden yola çıkıyor. Kendiliğindenliği bilinçlilik düzeyine yükseltebilmek için, komünistlerin devrimci savaşımının ve sosyalist kuruculuğun tüm teorik, politik, taktik ve örgütsel sorunlarını herkesten önce çözmesi gerekliliğine titizlikle uymaya çalışıyoruz. (18)

BKP, komünistleri ve tüm emekçileri erişilen başarılarla yetinmeme, sonuçları uyanık kafayla değerlendirme yönünde eğitiyor, onlara gerçekçi değerlendirmeler sunmaya ve uluslararası devrimci hareketin deneyimini ve reel sosyalizmin tarihsel kazanımlarını derinliğine inceleme yeteneği kazandırmaya çalışıyor. Hiç bir işçi sınıfı öncü partisi, kendi deneyiminin ve hiçte başkalarının ilettiği sonuçları basitçe kopya etmek demek olmayan öteki partilerin deneyimlerinin ciddi olarak kavranmasını sağlamadan gelişemez. Partimiz hem geçmişte, hem bugün, SBKP'nin, öteki kardeş partilerin ve dünya komünist hareketinin zengin teorik düşüncesini ve deneyimini kullanmıştır; ancak bunu yaparken, bu teorik düşüncüyü ve deneyimi ülkemizin özgül koşullarının ışığında değerlendirmeye dikkat etmiştir.

(17) Todor Jivkov, Seçme yapıtlar, c. 28, s. 234 (Bulgarca).

(18) Bak: V. İ. Lenin. Tüm yapıtlar, c. 5, s. 363.

Yığınlarla sıkı bağ öncünün etkinliğinin temelidir

Mikulaş Benö

Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreteri

Çekoslovakya toplumu, tarih açısından uzunca bir zaman dilimi olan gelişmiş sosyalizm kuruculuğu dönemine girdi. Bu kuruculuğun programı, ÇKP'nin 14. Kongresinde kabul edildi, 15. ve 16. Kongrelerde somutlandı. Sosyalist ilerlemenin gereksinim ve perspektiflerinin Marksçı-Leninci analizine dayanan bu program, tüm toplumu, yeni düzenin olanakları ve tartışma götürmez üstünlüklerini ülkemizin gelişmesi ve Çekoslovakya halklarının çıkarları uğrunda yaratıcı biçimde kullanmaya seferber ediyor. ÇKP MK Genel Sekreteri G. Husak yoldaş, parti politikasının ana çizgisiyle ilgili olarak, 16. Kongrenin kürsüsünden şunları vurguladı: «Her şeyi olmuştur ve böyle de kalacaktır.» ⁽¹⁾

Bu temel görev, partinin, komünistlerin yeteneklerini yükseltmede, sosyal süreçlerin yönetim etkinliğini yükseltmedeki sürekli çabalarının içerik ve biçimlerini belirliyor. Biz şuradan hareket ediyoruz ki, insanların «tarihlerini bilinçli ... olarak yaratma» ⁽²⁾ olanaklarının daha geniş olduğu toplumlarda, doğal olarak öncü teoriye, gelişmenin nesnel yasallıklarını kavrama ve kullanma yeteneğine sahip olan, yığınların bilinçli yaratıcılığını örgütleyen öncü gücün rolü artıyor.

ÇKP'nin elde ettiği deneyim ikircimsiz şunu kanıtlıyor: Yalnızca Marksizm-Leninizm bilimsel teorisiyle silahlanmış bir parti işçi sınıfının ve öteki emekçilerin sosyalizmin utkusu için verdikleri devrimci savaşımда öncülük rolünü yerine getirebilir, sosyalist toplumu sosyal-ekonomik ve kültürel ilerleme yolunda yönetebilir. Politik çizgisinde komünist ülkeleri, işçi sınıfının, kooperatif köylülüğün ve diğer emekçilerin temel çıkarlarını dile getiren bir parti, yığınlarla sıkı bağ içinde ve onların aktif katılımıyla saptanan amaca kararlı bir biçimde yürüyen bir parti.

Reel sosyalizm ülkemizde, milyonlarca emekçinin çabasının bir sonucudur. Çekoslovakya yurttaşları, sosyalizm kuruculuğunun Leninci yolunun, sürekli ve çokyönlü toplumsal ilerleme, emekçilerin maddi ve kültürel yaşam düzeylerinin yükselişi, onların yarınlara güveni anlamına geldiğinin, toplumun değerlerine harcanan emeğin onun her üyesinin yararına olduğunun bilincindedirler. Elde edilen sonuçlar bunun kanıtıdır.

⁽¹⁾ Sbornik hlavních dokumentů 16. sjezdu KSČ. Praha 1981, skr. 17.

⁽²⁾ K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 20, s. 295.

Bugün Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti'nin ulusal geliri, 1948 yılına oranla 6 kez daha fazladır. Pratikte herkese yüksek nitelikli yaşam düzeyi sağlandı. 35 yıl içinde 3 milyon dolayında yeni konut kuruldu ve bunlarda nüfusun yarısından fazlası yaşıyor. Sosyalist Çekoslovakya'da, öteki kardeş ülkelerde olduğu gibi, somut olarak çalışma ve eğitim hakkı, tatil ve parasız tıbbi hizmetler, hastalık ve yaşlılık durumlarında sosyal güvenlik, tek sözle kişinin çok yönlü gelişmesi için ne gerekliyse gerçekleştirilmiştir.

Bu başarıları sağlayabilmek için, bir dizi güçlüklerin üstesinden gelmemiz, bu arada 60'lı yılların ikinci yarısında sınıfsal çizgiden uzaklaşılması, sağcı oportünistlerin yıkıcı eylemleri sonucu olarak partide ve toplumda ortaya çıkan derin bunalım sorunlarını çözmemiz gerekti. Marksçileninci normların ve ilkelerin parti eylemlerinin her alanında yeniden uygulanmaya başlanması, ileri adımlar atılması için sağlam bir temel oluşturmuştur. Ancak yaşam yerinde saymıyor. Geçmişte olduğu gibi, bugün de yeni, hiç beklenmedik sorunlar, gelişmiş sosyalizm kuruculuğu ile bağlı zor görevler ortaya çıkıyor.

Biz ekonomiyi bugün de gelecek için de başlıca savaşım alanı olarak görüyoruz. Ekonomide ekstansif (yaygın) gelişme biçiminden entanzif (yoğun) gelişme biçimine geçme, üretim güçlerinde büyük niteliksel dönüşümlerle, üretim ilişkilerinin giderek yetkinleşmesiyle, insanların düşünce tarzında ve tutumlarında derin değişikliklerle yanyana gerçekleşti. ÇKP MK, hükümet, öteki merkez organlar ve toplumsal örgütler, ekonomide kesin yapısal değişikliklerin yapılmasını ve yeni yeni kaynakların seferber edilmesini gerektiren uzun erimli ekonomik stratejiyi ardıcıl bir biçimde gerçekleştiriyorlar. Bu ise üretim potansiyelinin daha tutumlu kullanılması, tüm alanlarda en yüksek etkinlik düzeyine ulaşılması, planlama sisteminin amaca yönelik bir biçimde yetkinleştirilmesi, sosyalist ekonomik yardımlaşma ve uluslararası iş bölümü olanaklarının tam olarak gerçekleştirilmesi demektir. Yedinci Beşyillik Planın (1981-1985) ilk üç yılı kesin olarak kanıtlamıştır ki, parti, devlet ve ekonomi organlarının yukarıdan aşağıya gerçekleştirilen uyumlu eylemleri ve aynı zamanda emekçilerin girişimciliğinin her bireyin ortak davadaki sorumluluğunun yükseltilmesi, saplanan sorunların çözümü için elverişli koşullar yaratıyor.

Biz bu sorunlara karmaşık uluslararası koşullarda eğilmek zorundayız. Sosyalizme karşı «haçlı seferi» ilan eden emperyalizm ve en başta da ABD emperyalizmi, baskı ve ayrımcılığın değişik yöntemlerini gittikçe daha açık kullanıyor, kaba provokasyonlara başvuruyor. Köhneleşen kapitalist düzen, kendi derin iç sorunlarını, dünyanın devrimci yoldan yenilenmesinin tarihsel sürecini geri çevirmeye yönelik global saldırı stratejisiyle çözmeye çalışıyor. Washington, her ne pahasına olursa olsun sosyalist ülkeler karşısında askersel üstünlük elde etmeye ve bu temelde

hatta insanlığı termo-nükleer yıkım riskine sürükleyerek dünyaya egemen olma planlarını gerçekleştirmeye yelteniyor.

Ancak askersel tehlikenin artmasıyla birlikte, bir başka eğilim, bu tehlikeye karşı koyan bir eğilim de geliyor. Tüm anakaralardan insanlar kimin barış ve ilerlemeyi savunduğunu, kimin tehlikeli militarist planları tezgahlayıp gerçekleştirmeye çalıştığını giderek daha açık görüyorlar. Genişleyen savaş karşıtı hareket, uygarlığın yokolması için doğrudan bir tehlike oluşturan emperyalizmin ardniyetlerini adım adım açığa vuruyor. Hümanist amaçlar için, insanlığın ilerlemesi ve kurtuluşu için savaşım da uluslararası proletaryanın gücü de çoğalıyor, gezegenimizde tüm insanların barışçı ve mutlu yaşamı için perspektifler açan komünist ülkelere karşı ilgi artıyor.

Günümüzde uluslararası durum, barışın başlıca savunucusu reel sosyalizmin giderek güçlenmesi zorunluluğunu dayatıyor. Partimiz bu yoldaki başarının garantisini, Marksizm-Leninizmi kendi pratiğinde yaratıcılıkla uygulamada, toplumsal gelişme yasallıklarını kavrama ve kullanmada, emekçilerin bilinç ve girişimciliğine dayanmada, işçi sınıfının ve onun komünist öncüsünün yönetici rolünü sürekli yükseltmede görüyor.

Sosyalizm kuruculuğu görevlerinin boyutları ve karmaşıklığı bizim teorik, örgütsel-politik ve eğitsel çalışmalarımıza karşı büyük istemlerde bulunuyor. Vardığı yargıların, çıkardığı sonuçların partiye, temel tutum ve kararları hazırlamasına, yeni olaylara zamanında ve doğru yanıt vermesine, her aşamada kendi çizgisini saptama ve detaylaştırmasına yardım eden sosyal bilimlerin önünde büyük görevler duruyor. Bizde, 1977'de sosyal bilimlerin geliştirilmesiyle ilgili bir Bütünsel Program kabul edildi. Daha sonra bu Programa ÇKP'nin 16. Kongre kararları ve diğer kardeş partilerin kongrelerinin sonuçları temelinde ekler yapıldı. Çekoslovakya'da sosyalizm kuruculuğu ile bağlı güncel sorunları incelerken biz, şu temel yönelimlerde yoğunlaşmaya çalışıyoruz:

– Üretim güçleri ve üretim ilişkilerinin giderek gelişmesi sorunları, bilimsel ve teknik devrim koşullarında emeğin niteliğinin değişimi.

– Toplumumuzun sınıfsal ve sosyal yapısında meydana gelen değişiklik, devlet yapısının yetkinleşmesi ve sosyalist demokrasinin genişlemesi, yeni insanın biçimlenmesiyle ilgili tüm sorunlar.

– Uluslararası alanda ideolojik savaşım, dünya devrimci süreci, sosyalist entegrasyonla ilgili sorunlar.

– Partinin yönetici rolünün güçlendirilmesi ve parti kuruculuğu sorunlarının bütünsel olarak teorik açıdan işlenmesi.

– Bu sorunların çözümünde bilim kurumlarını ve buralarda çalışanları teori ile pratik arasında sıkı birliğe yönelten ÇKP, bunların verileri yığını

arkasında toplumsal gelişmenin temel yasallıklarını ve eğilimlerini göremeyen verimsiz akademizmden olduğu gibi, dar görüşlü ampirizmden de kaçınmalarını sağlamaya çalışıyor. Biz, ekonomi bilimlerine ve en başta da ekonomi politiğe özel bir dikkat ayırıyoruz. Bunu yaparken, politikanın ekonominin yoğunlaşmış ifadesi olduğu yolundaki Leninci anlayıştan hareket ediyoruz. Günlük pratiğin yetkinleştirilmesi için çıkış konumlarının teorik bakımdan daha derinlemesine kavranmasına büyük önem veriyoruz. Bugün 10–15 yıllık bir dönemi kapsayan uzun erimli sosyal-ekonomik stratejinin ve toplumumuzun 20 yıllık gelişme perspektifinin temelleri üzerinde yürütülen çalışmalar buna hizmet ediyor. Parti, sosyal bilimlerin alanındaki araştırmaların, kendisine daha etkin biçimde yardım etmesini sağlamak için, bunların düzeyini hızla yükseltmeye çalışıyor. Ancak yüksek nitelikli teorik eylemler bile tek başına yeterli değildir; bilimsel sonuçların geniş halk yığınlarının aktifliğinde yenileştirilmesi gerek; bilim, ancak böyle bir durumda sosyal ilerlemenin itici gücü olarak ortaya çıkabilir.

Çekoslovakya Komünist Partisi'nin hazırladığı gelişmiş sosyalist toplumu kurma programı, emekçilerin çıkarlarının bilimsel ifadesidir. Bu, doğaldır. Çünkü, partinin Marksistler için yönetici rolü geçici taktik bir yöntem değil, işçi sınıfı ve bağlaşıklarının toplumu yenileştirmek için verdikleri tarihsel savaşta kalıcı, ve giderek daha da zorunlu hale gelen bir araçtır.

Partinin yönetici rolünün yükselmesi, onun halkla bağlarının güçlenmesinden ayrı değildir. Bu karşılıklı ilişkinin kavranması ve gerçekleştirilmesi, reel sosyalizmi kurmanın çözümleyici koşuludur. Bundan ötürü de biz, toplumun tüm katmanlarının toplumsal ve emek aktifliğini, parti çalışmalarının etkinliğinin başlıca denek taşı sayıyoruz. ÇKP, örgütsel-politik ve ideolojik alanda emekçilerin, onun öne koyduğu amaçları yerine getirmeye yönelik çabalarının bilincinde olmalarını sağlamak için elinden geleni yapıyor. Bunun sonucu olarak da insanlar sosyalizm kuruluşu görevlerinin, ekonominin yetkinleştirilmesi, bilimsel-teknik ilerleme ve emeğin rasyonelleştirilmesinin hızlanması ile ilgili sorunların, çalışanların zararına değil, onların temel çıkarlarıyla uyum içinde çözümlendiğini görüyorlar. Sosyalizmin doğasından kaynaklanan böylesi bir tutumun parti ile halk arasında birliğin güçlenmesi, onun yaratıcı enerjisinin gelişmesi için belirleyici önemi vardır.

Emekçilerin üretimin yönetimine, devlet yönetimine ve tüm toplumsal çalışmaların denetimine katılımının sürekli genişletilmesi, sosyalist demokrasinin özünü oluşturuyor. Deneyimlerin de gösterdiği gibi, partinin çıkarlarının yığınların girişimleriyle bütünleşmesi, sosyal-ekonomik ilerlemeye güçlü bir kaynak oluyor, toplum yaşamının tüm alanlarına olumlu etki yapıyor.

Biz, sosyalist gelişmenin boyutlarının ve görevlerinin bütünselliğinin

genişlemesini; emekçilerin eğitim ve uzmanlaşma düzeyinin yükselmesini; bilim ve teknolojinin rolünün artmasını; bunların yeni buluşlarının üretimde ve yaşamın diğer alanlarında hızla uygulanmasını; ortaya çıkan sorunların kolektif çözümünün giderek kendini dayatan zorunluluğunu böyle bir birleşme ve bütünleşmenin reel önkoşulu sayıyoruz.

Ancak, sözü geçen bu önkoşullar ve etmenler, otomatik olarak işlemiyor. Bunlara itici içtepi verebilmek için insanları yönetmeyi daha iyi öğrenmek, onların girişimciliğini ve toplumsal aktifliğini teşvik etmek ve tüm bunları daha planlı ve daha etkin bir biçimde yapmak gerek. Kanımıza göre, sosyalizm adına yığınlarla yürütülecek bilinçli, içten ortak çalışmaların sonuçları, tüm parti politikasının etkinliğinin başlıca ölçütüdür.

İkna etme, emek alanında örnek tutumun gücüyle etkilme, komünistlerin politikalarını uygulamada başvurdukları temel yöntemlerdir. Burada parti, toplumumuzun yüksek örgütlülüğüne dayanıyor, sendikalar, gençlik ve öteki yığın örgütlerinin yaygın sistemini kullanıyor. Komünistler, bunların aracılığıyla partinin politikasını yayıyor, insanlar bunlar aracılığıyla işletmelerde, bürolarda ve kooperatiflerde, kentlerde ve köylerde doğrudan ekonomik ve toplumsal yönetim çalışmalarına daha aktif katılıyorlar.

Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti'nin 7 milyondan fazla emekçisini çatısı altında toplayan Devrimci Sendikal Hareket, sağlam militanlara sahiptir. Onun atelye ve fabrika komitelerine seçilen üyelerinin sayısı 400 bindir ve daha 700 bin kişi de komisyonlarda çalışmaktadır. Sosyalist Gençler Birliği örgütlerinin 2 milyonluk ordusunun 300 üyesi, komitelere üyedir. Çekoslovakya Kadınlar Birliği'nin yaklaşık 140 bin üyesi seçimli yöneticidir. Ulusal Komitelerin 196 bin üyesi, kent ve köy yerleşim merkezlerinde yerel çalışmaları yönetiyor, bunlara değişik komisyonlara üye 247 bin kişi yardım ediyor. Böylece işçiler ve kooperatif köylülük, emekçi aydınların temsilcileri, toplumun önünde duran sorunların yerine getirilmesi çalışmalarına doğrudan katılmış ve bunların örgütçüsü oluyor. Reel sosyalizmin pratiği, emekçilerin bu bilinçli eylemlerde kendi yeteneklerini tam olarak ortaya koyabilmelerini, yurttaşlık hak ve özgürlüklerini gereği gibi kullanabileceklerini kesin olarak kanıtıyor. Parti ve devlet organlarının, toplumsal örgüt yöneticilerinin görevi, yaratıcı girişimleri her bakımdan desteklemek, emek kolektiflerini daha verimli ve etkin çalışmaya yöneltmek, ülkenin gereksinimlerine yanıt veren boyutlarda yüksek kaliteli ürün elde etmek, kaynakları ve özellikle de bilimsel-teknik ilerlemenin ürünlerini akıllıca kullanmak, disiplini güçlendirmektir.

Emekçilerin aktifliği ve bilinçliliği, sosyalist emek yarışmalarında ifadesini buluyor. Bugün bu yarışmalara ekonomide çalışanların % 85'i

katılıyor. Bu, 2 milyon sosyalist emek ekibi üyesi, 186 bin komple biçimde araştırma yapan ekiplerin üyesi mühendis-tekniksyen ve yönetsel işler yapanlar, ekonomiye yıllık katkısı 10 milyar kronu aşan 243 bin yenilikçi ve bulgucu demektir.

Planlama ve yönetim mekanizmasının yetkinleştirilmesinde parti, maddi ilgi, yani yapılan işin niteliğine ve niceliğine göre ödenmesi il- yerde uygulanmasını denetliyor. Bununla birlikte insanları yaratıcı çalışmaya, kolektif yaşama aktif katılmaya, işyerinin gerçek sahibi olmaya heveslendiren moral ödüllendirmeler de giderek daha büyük rol oynuyorlar. Emeğin örgütlenmesi ve ödenmesinde uygulanan ekipler halinde çalışma yöntemi, bu ilk örnek bu alanda iyi sonuçlar vermiştir; herkes kolektif için, kolektif de herkes için sorumluluk taşıdığında, kolektifte yoldaşlık ilişkileri güçleniyor, işçilerde sorumluluk duygusu yalnızca kendi işleri çerçevesinde değil, ekibin ve tüm toplumun çıkarları çerçevesinde yükseliyor, profesyonel uzmanlaşmayı etkinleştirmek için eğitime olan ilgi artıyor.

Ekonominin yönetim çalışmalarına katılan emekçilerin çevresinin genişletilmesine büyük dikkat çevriliyor. Karşılık planlar pratiği, kolektif sözleşmelerinin bağlanması ve bunların uygulanmasının denetimi, işletmelerde toplumsal forumların düzenli bir biçimde toplanması buna hizmet ediyor. Yalnız 1982 yılında, emek kolektiflerinde 2 milyon dolayında üretim toplantısı yapılmıştır ve bu toplantılara getirilen 1,5 milyon değişik önerinin bugün % 84'ü gerçekleşmiş bulunuyor. Ne de olsa yalnızca 1 yıl geçmiştir ve elbette getirilen tüm önerilerin yaşamda hemen uygulanması olanaksızdır.

Bizde böylesi bir çalışma sürekli ve amaca yönelik olarak yürütülüyor. Ancak plan hedeflerinin yerine getirilmesine ve planüstü ürün elde edilmesine yönelik öneriler ve eleştiriler her yerde gereği gibi gözönünde bulundurulmuyor. Bu hayal kırıklığına, girişimciliğin sönmesine yol açabilir. ÇKP Merkez Komitesi, parti komitelerinin sendikalar ve yönetim ile birlikte benzeri tutumlara karşı savaşmalarını, aynı zamanda işlerin iyileşmesine, eksikliklerin ortadan kalkmasına içtenlikle yardım etmek isteyenleri teşvik etmelerini, aktif bir biçimde desteklemelerini istiyor.

Toplumumuzda üretim ilişkileri ile üretim güçleri arasındaki, üretim araçlarına karşı herkes için eşit olan ilişkiler ile emeğe göre sosyalist ödeme ilkesi temelindeki paylaşımda belirli eşitsizlik arasındaki antagonist olmayan çelişkilerin başarılı bir biçimde çözülmesiyle, emekçilerin ekonomik ve sosyal görevlerin gerçekleştirmesine olan ilgisi artıyor. Bu çelişkilerin ortadan kalkmasına yardımcı olurken, biz her yerde sınıflar ve sosyal gruplar, toplum ve bireyler arasında dayanışma ve güven ilişkilerinin yerleşmesi için, aynı zamanda kol ve kafa emeği, kent ve köy arasındaki sınırların planlı bir biçimde ortadan kalkması için çalış-

yoruz. Sosyalizmin en büyük üstünlüğü, kendi çelişkilerini tüm halkın genliği, toplumsal ilerlemenin çıkarları için çözmesindedir.

Sosyalizm kuruculuğu yolunda, yerleşmiş olan düşünce tarzı, çalışma yöntemleri ve çalışma tarzı ile ilişkili çok sorun ortaya çıkıyor. Örneğin hammadde ve enerjinin yeterli derecede olduğu ve Çekoslovakya üretiminin dünya pazarında kolay sürüm bulduğu durumlarda verimli gelişme döneminden kalan kimi olumsuz alışkanlıklar, bize güçlükler yaratıyor. Şimdi bu olumsuz alışkanlıklar ekonominin yoğunlaşmasını, sosyalist toplumun zengin olanaklarının tam olarak kullanılmasını engelliyor. Bundan ötürü de parti, komünistleri yerel çıkarları her şeyin üstünde tutmaya ve biçimciliğe, bürokratizme ve disiplinsizliğe, toplumun çıkarlarının gözardı edilmesine, geçmişten kalan tüm olumsuz etkilere karşı kesin savaşıma seferber ediyor. O, bu işe yalnız iyi niyetle değil, aynı zamanda derinlemesine düşünülmüş bir tutum içinde yaklaşmayı sağlıyor, yüksek etkinlikte çalışmaya, hammadde, enerji ve diğer kaynakları akıllıca kullanmaya, sosyalist demokrasiyi aşağıdan yukarıya daha da genişletip geliştirmeye çağırıyor. Dıştaki sınıf düşmanları bu çizgiyi çok katı, sözde bizim «kışla disiplini» istediğimiz biçiminde göstermeye çalışıyorlar, ama burjuva propagandası halkımızı şaşırtamaz. O, kendi deneyiminden iyi biliyor ki, ÇKP'nin saptadığı yol yığınları ekonomik başarılarla ve genlik düzeylerinin yükselmesine götürüyor; sosyalizm düşmanlarının Çekoslovakya gerçekleri üstüne ileri sürdükleri değişik türden uydurmaları yaşamın kendisi bir yana itiyor.

Yurttaşlarımızın ilkesel dayanıklılığa karşı yüksek istemlerine ve politik olgunluklarına, bir yandan sosyalist gelişme görevlerinin genişliği ve karmaşıklığı, diğer yandan da dünya alanında sınıf savaşımının keskinleşmesi yol açıyor. Bu bağlamda ÇKP'nin 16. Kongresi şunu vurgulamıştır: «... bizim sosyalizmi, yeni toplumu iki karşıt toplumsal sistem, iki uzlaşmaz ideoloji arasında çetin savaşım koşullarında kurduğumuzu gözardı etmemek gerek». ⁽³⁾ Buradan hareketle parti, propaganda ve ajitasyonun, tüm politik-eğitim çalışmalarının ataklılığının ve somutluluğunun zengin düzeyini yükseltmeye sürekli özen gösteriyor. Burada ana amaç, parti çizgisinin enine boyuna kavranmasını, öncü ilkelerin kişisel inançlara dönüşmesini, bunların eylem kılavuzu olmasını sağlamaktır.

Partimiz, Çekoslovakya'da gelişmiş sosyalizm kuruculuğunda öncü güç olarak hareket ederken, tüm çalışmalarını zamanın istemine, çözülmekte olan ödevlerin niteliğine uyumlu olarak yetkinleştiriyor. Biz bu istemler ışığında partinin ilkesel ve örgütsel birliğini, onun yığınlarla bağlarını sürekli güçlendiriyoruz, partinin yönetme biçim ve yöntemlerini, bunların toplumda yönetici güç görevlerine yanıt verebilmesini sağlamak için iyileştiriyoruz.

⁽³⁾ Sbornik, s. 36.

Parti ve devlet organları, ekonomi kuruluşları ve toplumsal örgütlerin birlikte eylem planlarında somut ifadesini bulan bütünsel program yöntemi, her yerde uygulanıyor. Böyle bir yöntem parti çalışmalarının önceden iyice düşünüldüğünü sağlıyor, tüm dikkatlerin temel yönlerde yoğunlaşmasına yardım ediyor, görevlerin yerine getirilmesinin maddesel denetiminde kadroların sorumluluğunu yükseltiyor. Parti yönetimi ile işletme yönetimleri arasındaki düzenli ilişkiler, bu eylemlerin etkinliğinin önkoşuludur. Parti örgütleri, sosyal-ekonomik sorunların çözümünde politik öncü olarak hareket ettikleri sürece ancak rollerini başarıyla oynayabiliyorlar. V. İ. Lenin'e göre, devrimci örgüt yönetici rolünü «erk gücüyle değil, saygınlığının gücüyle, enerjinin gücüyle, daha çok deneyimle, daha çok çeşitlilikle, daha büyük yetenekle» (4) gerçekleştiriyor. Bundan ötürü de ÇKP Merkez Komitesi, komünistleri, politik-örgütsel, kadro, ilkesel-eğitsel çalışmalarının her alanında somut başarılar elde etmeye, sosyalizm kuruculuğunun gide-rek gelişmesi planlarını gerçekleştirmeye seferber etmeye yöneliyor.

Pratiğimiz, partinin öncü politik güç rolünü oynamasının doğrudan onun kendi sıralarının nitel yapısına bağlı olduğu yolundaki Leninci görüşün yaşamsallığını ve güncelliğini tümüyle kanıtıyor. «Biz komünistler, diyor G. Husak, öteki emekçilerden daha büyük sorumluluk, bilinçlilik, çalışkanlık ve özverililikten başka hiç bir farkımız olmasını istemiyoruz, buna hakkımız da yoktur.» (5) Bu yüksek niteliklerin yerleşmesi, partinin dikkat merkezindedir; biz onun sıralarının doldurulmasına böyle bir ölçüyle yaklaşıyoruz.

ÇKP'nin son onyıllardaki bileşimi örgütlü bir biçimde oluşmuş, onun sosyal yapısı ve yaş düzeyi iyi yönde gelişmiştir. Bugün bu bileşim yeni toplumu kurma çalışmalarını yöneten partiye olan istemlere yanıt veriyor. 15. ve 16. Kongreler arasındaki dönemde 321 bin adaydan partiye girenlerin % 61'ni işçiler, % 7,8'ni köylüler ve % 27,1'ni aydınlar oluşturuyordu. Partiye yeni giren üyelerin % 90'dan fazlası 35 yaşın altındadır. Kadınların payı % 27,5'e yükselmiştir. Benzeri eğilimler, 16. Kongreden sonra da etkisini sürdürüyor. Bu, sevindiricidir, ama biz, her zaman şunu göz önünde bulunduruyoruz ki, partinin nitel bileşimini yetkinleştirmek için yeni üye alımında kesin bir düzenlilik olması yeterli değildir, bu yönde genç komünistlerin ideolojik eğitimi daha da geliştirmek gerek.

Burada, partinin temelini ve emek kolektiflerinin politik çekirdeğini oluşturan temel örgütler için geniş eylem alanı vardır. Sosyalist ülkeler komünist ve işçi partileri Merkez Komiteleri Örgüt Parti Çalışmaları Sekreterleri toplantısında (Prag – 1982) belirtildiği gibi, partinin politik çizgisinin gerçekleşmesi yönündeki savaşımın en ön sıralarında işte bu temel örgütler yer alıyor ve bunlar partiyi yığınlarla doğrudan bağlıyor,

(4) V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 7, s. 14.

(5) Sbornik, s. 45.

yığınlarla parti arasındaki bağların sürekliliğini sağlıyorlar. Deneyimimiz şunu kanıtlıyor: Üretimin sahibi ve örgütçüsü emek kolektifinin yaratıcılığı, belirleyici ölçüde parti örgütlerinin yeteneğine, komünistlerin aktifliğine ve eğitici gücüne bağlıdır.

ÇKP'nin 300 bin seçimli görevliye sahip olan 46 binden fazla temel örgütü vardır, bunlar hızla gelişen canlı birer organizmadır. Partinin yönetici organları bunların nabzını ellerinde tutmayı görev biliyor, bunlarla daima doğrudan ilişki içinde bulunuyorlar. Bununla birlikte, ilerlemeyi engelleyen yönetim biçimlerinin, formalizm ve diğer eksikliklerin kökünü kazıyoruz. ÇKP'nin 16. Kongresinde vurgulandığı gibi, «daha az direktif, daha az bürokratism, insanlarla daha çok doğrudan ilişki. İşte parti çalışmalarında kılavuz edinmemiz gereken budur.»⁽⁶⁾

ÇKP Merkez Komitesi'nin, oluşan karmaşık uluslararası koşullar ışığında partinin görevleri sorunlarının tartışıldığı 9. Plenumu (Kasım – 1983), Çekoslovakya komünistlerini, örnek tutumlarının gücüyle, yığınları yanlarına çekmeye çağırdı. Plenum kararında şöyle deniyor: Merkez Komitesi «tüm parti organlarından ve temel örgütlerden ÇKP'nin tüm üye ve aday üyelerinden Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti vatandaşı herkesin iyi niyetli ve kalifiye emeğiyle, toplumsal aktifliğiyle, ekonominin hızlı ve verimli bir biçimde gelişmesine, tüm halkın yaşam ve sosyal kazanımlar alanında elde edilen düzeyin desteklenmesine, sosyalist düzenin güçlenmesine, dünyada barışın korunmasına katkıda bulunduğunu anlamasına yönelik ardıcıl çabalar bekliyor.»⁽⁷⁾

ÇKP, gelişmiş sosyalizm kuruculuğunu kardeş komünist partilerinin barış, toplumsal ilerleme, komünizmin utkusu için enternasyonal savaşlarına bir katkı olarak görüyor. Önümüze koyduğumuz amaçlar, partinin yönetici rolünü giderek etkinleştirmeyi, onun Marksçı-Leninci birliğini ve geniş emekçi yığınlarıyla bağlarını güçlendirmeyi, komünist öncünün etkinliğinin sürekli yükseltilmesini gerektiriyor.

⁽⁶⁾ Agy, s. 43.

⁽⁷⁾ «Rude Pravo», 25 listopadu, 1983.

Amerikan roketleri Avrupa'da. Direniş artıyor

Ib Nörlund

*Danimarka Komünist Partisi Yürütme Kurulu ve
Sekreterlik üyesi, Danimarka Komünist Partisi'nin
dergideki temsilcisi*

1984 yılına endişeli girildi. Avrupa anakarasına nüfusunun çoğunluğunun iradesine ve uluslararası kamuoyunun protestolarına karşın ABD'nin «Pershing-2» ve «Cruise» roketleri yerleştirilmeye başlandı. Emperyalizmin bu provokasyonu (Batı Avrupa'ya, Sovyetler Birliği'ne ve öteki sosyalist ülkelere karşı yöneltilen ilk nükleer darbe silahlarının yerleştirilmesini başka tür adlandırmak zordur) dünyadaki durumu ciddi bir biçimde kötüleştirdi. Yeni, olaganüstü ciddi bir durum oluştu. Emperyalist gericiliğin militarist politikasının nükleer yıkıma yol açma tehlikesi arttı.

Sovyetler Birliği, Varşova Antlaşması üyesi öteki ülkeler, komünistler, savaş karşıtı harekete katılanlar yıllardır, eğer Reagan yönetimi saldırganlık politikasını sürdürürse, böylesi bir durumun tehlikeli sonuçlara yol açacağını, ardıcıl olarak ve kararlı bir biçimde vurguladılar. SSCB, ABD'ye ve onun nükleer silahlara sahip olan bağlaşıklarına, eşitlik ve eşit güvenlik ilkesi temelinde, orta menzilli nükleer roketlerin olduğu gibi, ağır bombardıman uçaklarının köklü bir biçimde azaltılması üstüne anlaşmaya varılmasını önerdi, taktik nükleer silahlar da içinde olmak üzere, Avrupa'daki tüm nükleer silahların kaldırılmasına hazır olduğunu açıkladı.

Anlaşmaya varılmasını sağlamak amacıyla Sovyetler Birliği, Avrupa'da ve dünyada tehlikenin azaltılmasına olanak sağlayan bir dizi tek yanlı yükümlülük kabul etti ve somut önerilerde bulundu. Ancak tüm bu öneriler ya dikkate alınmadı, ya da reddedildi. Sovyet tarafının savunduğu eşitlik ve eşit güvenlik ilkesine, Washington tek yanlı askersel üstünlük elde etme çabalarıyla karşı koydu. Avrupa'ya «Pershing-2» ve kanatlı roketlerin yerleştirilmeye başlanması, bu politikanın pratikte gerçekleştirilmesi oldu ve bu durum, bizzat görüşmelerin konusunu ortadan kaldırdı. Bununla ilgili olarak, hatta sağcı burjuva yorumcuları bile, Danimarka'nın tutucu gazetelerinden birinin yazdığı gibi, ABD'nin Cenevre'de «sahte görüşmeler» ⁽¹⁾ yürüttüğünü kabul etmek zorunda kaldılar.

SSCB, oluşan yeni tehlikeli durum karşısında, orta menzilli roketlerini, ülkenin Avrupa kesimine yerleştirmeyi dondurma üstüne daha önce aldığı tek yanlı yükümlülüğünden vazgeçmek, aynı zamanda kendisinin ve bağla-

(1) «B. T.», 26 Kasım 1983.

şıklarının güvenliğini sağlamaya yönelik bir dizi başka önlem almak zorunda kaldı. Burjuva propagandası, Avrupalıların, anakaralarını nükleer silahlardan arındırılmış bir anakara olarak görmek isteğini istismar ederek, hemen bu önlemlerin özünü, özellikle ÇSC ve DAC topraklarına menzili artırılmış taktik roketlerin yerleştirilmesi hazırlıklarını çarpıtmaya yeltendiler. Ancak bu önlemlerin, günümüzde barışı korumanın en önemli önkoşulu olduğunu, emperyalizme askersel-stratejik dengeyi bozmasına olanak vermeyeceğini kavramak hiç de zor değildir. Bunun da ötesinde, SBKP MK Genel Sekreteri, SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu Başkanı Y. V. Andropov'un 24 Kasım 1983'te yaptığı açıklamada belirttiği gibi, bu önlemlerin gerçekleştirilmesi, NATO ülkelerinin giriştiği eylemlerin dayattığı çerçeveye kesin olarak bağlı bir biçimde sürdürülecektir. Sovyetler Birliği askersel üstünlük sağlamaya çalışmıyor ve sadece askersel dengenin korunması için kesinlikle zorunlu olanı yapıyor.

Sovyet yöneticisi, Reagan yönetimin saldırganlık politikası sonucu ortaya çıkan karmaşık durumdan çıkış yolunu da gösterdi: «Eğer ABD ve öteki NATO ülkeleri, Avrupa'ya orta menzilli Amerikan roketlerinin yerleştirilmesine başlanmasından önceki duruma dönme hazırlığı gösterirlerse, Sovyetler Birliği de aynı şeyi yapmaya hazırdır. O zaman, Avrupa'da nükleer silahların sınırlandırılması ve azaltılması sorunlarına ilişkin daha önceleri yaptığımız öneriler yeniden geçerlilik kazanabilir. Bu durumda, yani daha önceki durumun yeniden oluşması koşulunda, SSCB'nin bu alandaki tek yanlı yükümlülükleri yeniden geçerlilik kazanabilir.» (2)

NATO propagandacılarının iddialarına karşın, «Pershing-2» ve kanatlı roketler, dünyamızı çöle çevirecek nükleer bir savaş tehlikesini azaltmadı, tam tersine daha da artırdı. Bunun için de, Amerikan «Euroroketleri»nin yerleştirilmesinin geniş halk yığınlarında sert öfke ile karşılanması boşuna değildir. Ne polis copu ve tutuklamalar, ne de emperyalist yığınsal iletişim araçlarının başlattığı ölçüsü bakımından eşi görülmemiş antisovyetik ve antikomünist kampanya yığınların öfkesini bastıramadı.

Bu roketlerin yerleştirilmesini, her hangi bir «Sovyet askersel üstünlüğü» karşısında «Avrupa'yı silahsız bırakmama»ya yönelik sadece gerekli bir önlem olarak, antiroket hareketi ise «Komünistlerin elinde bir araç» olarak gösterme çabaları emperyalist güçlere beklenen «kazançları» sağlamadı. Gerçi, FAC, İngiltere ve İtalya parlamentolarındaki gerici çoğunluk, ülkeleri topraklarının Pentagon'un nükleer silah atış alanına dönüşürülmesini onayladılar. Ama Bonn'da, Londra'da, Roma'da ve Batı Avrupa'nın öteki kentlerinde sokakları ve meydanları dolduran 100 binlerce gösterici, parlamentoları ve hükümetlerinin politikasını onaylamadıklarını

(2) «Pravda», 25 Kasım 1983.

belirttiler. Yüzlerce kent, il ve yerleşim yeri nükleer silahlardan arındırılmış bölge ilan edildi. Geçmişte, «Pershing-2» ve kanatlı roketlerin yerleştirilmesi planlarını destekleyen FAC'de ve Danimarka'daki sosyal-demokratlar, İngiltere'deki işçi partililer, NATO'nun nükleer «ek silahlanma» planına ilişkin tutumlarını yeniden gözden geçirmek ve ona karşı çıkmak zorunda kaldılar. Sosyalist Enternasyonal'in yönetimi de, bu görüşleri paylaşıyor. Burada belirtmek gerek ki, savaş karşıtı hareketin giderek yükselmesi, sosyal-demokratların genel silahsızlanma için savaşında daha kararlı konumlar almasına yardım edecektir. Tersine, yığınların antimilitarist aktifliğinde düşüş, kimi sosyal-demokrat liderlerde NATO yanlısı eğilimleri güçlendirebilir, bunları Washington yönetiminin politikasına daha sıkı bağlayabilir.

NATO'nun değişik türden karargahlarında ve birliklerinde oldukça önemli görevler almış olan bir dizi subayın, Washington politikacıları ve generallerinin SSCB'nin askersel bakımdan üstün olduğu ve ABD'nin aldığı önlemlerin sözde yanıt niteliği taşıdığı yönündeki açıklamalarının olguları doğrudan doğruya çarpıtmak olduğunu belirtmeleri ilginçtir. NATO'nun 12 eski generali ve amirali ortak hazırladıkları bir belgede, Avrupa'ya orta menzilli Amerikan roketlerinin yerleştirilmesinin, Sovyetlerin SS-20 roketlerini yerleştirmesine sözde yanıt verme girişimi savlarının yalan olduğu sonucuna vardılar. Daha Mayıs 1978'de, yani o ünlü «çift karar»ın alınmasından bir buçuk yıl önce, ABD, FAC topraklarına «Pershing-2» roketlerini yerleştirme hazırlığına başlamıştır. NATO ve Varşova Antlaşması güçleri arasında genel çapta yaklaşık bir dengenin var olduğu gibi, orta menzilli silahlar alanında da yaklaşık bir denge vardır. Üstelik, menzili oldukça düşük olan, taktik sistemler adı verilen silahlar hesaba katılırsa, NATO'nun 31 bin, Varşova Antlaşmasının ise 20 bin nükleer silahı vardır. Böylece generaller, NATO'nun «ek silahlanmasına» gerek olmadığı sonucuna varıyorlar. Bu durumda, Reagan ve yardımcıları sadece çarpıtılan olguların yardımıyla, askersel alanda her hangi bir «Batı zayıflığından» sözedebilirler.

ABD roketlerinin Avrupa'ya yerleştirilmesi, yirminci yüzyılı «Amerikan yüzyılına» dönüştürmek isteyen en saldırgan çevrelerin planlarını gerçekleştirme çabaları doğrultusunda atılan yeni, tehlikeli bir adımdır. Bu planların yalnız Avrupa ile sınırlı kalmaması durumu daha da ciddi kılıyor. Bu planlar, global nitelik taşıyor. Bu konuda, Fransız «Le Monde diplomatique» şunları yazıyor: «Avrupa'da oynanan bu oyun, dünya stratejisinin sadece bir parçasıdır. Reagan yönetimi, tüm cephelerde artık komünizmi «önleme politikası» değil, çatışma politikası yürütüyor. Orta Amerika'da, Afrika'da, Yakın ve Uzakdoğu'daki dev askersel manevralar ve güç gösterileri, bu politikanın somut örnekleridir». (3)

(3) «Le Monde diplomatique», Ekim 1983.

ABD'nin askersel harcamaları eşi görülmemiş bir biçimde artıyor, nitel bakımdan yeni stratejik silahlanmayı, uzay silah sistemini yaygınlaştırma programı hızlı tempolarla gerçekleşiyor. ABD'nin ve onun kimi bağlaşıklarının askersel hazırlıkları tüm yönleriyle ve dünyanın tüm ana bölgelerinde aktifleşiyor. Geçtiğimiz yılın sonunda Pentagon bu amaçla her saat başına 24 milyon dolar harcamıştır. ⁽⁴⁾ Son üç yıl içinde Pentagon vergi ödeyenlerin cebinden yaklaşık 640 milyar dolar almış, 1984 yılı için Pentagon'a 280 milyar dolar ayrılmış, önümüzdeki beş yıl içinde ise, askersel harcamaların 2 trilyon doları bulması hesaplanmıştır. Bu, Pentagon'un savaş sonrası 35 yıl içinde harcadığı paraya eşittir.

Savaş aygıtını geliştirmek için böylesine dev harcamalar yaparak Amerikan emperyalizmi neye ulaşmak istiyor?

Birincisi, o, Avrupa'da ve dünyada varolan askersel-stratejik dengeyi bozarak, SSCB'ne, dünya sosyalizmine karşı askersel üstünlük sağlamak, nükleer şantaj politikası için ve daha sonra nükleer bir savaşta utku elde etmek için elverişli koşullar oluşturmak istiyor. Bu, emperyalist strateji uzmanlarının hesaplarına göre, dünya çapında sosyal ölç alınmasını gerçekleştirmeyi, Reagan'ın deyimiyle komünizmi «tarihin çöplüğüne» atmayı, ABD Savunma Bakanlığının 1984–1988 yılları için hazırladığı direktifin öngördüğü gibi, toplumsal-politik sistem olarak sosyalizmi yoketmeyi sağlayacaktır.

İkincisi, Batı Avrupalıları «Sovyet tehdidi» uydurmasıyla korkutarak, Amerikan emperyalizmi NATO içinde bağlaşıklarını Birleşik Amerika'nın emri altına almaya çalışıyor, onları kendi dış politikasının uydusu, kendi ülkelerinde Amerikan çıkarlarının savunucuları, nükleer çatışma durumunda Amerika'nın tutsakları yapmak, yeni nükleer ve konvansiyonel silahlar alanında silahlanma yarışına çekmek istiyor.

Ve üçüncüsü, sosyalizme karşı askersel üstünlüğü emperyalizm, kurtulmuş olan ülkelere karşı istediği her şeyi yapabilmenin, devrimleri ve ilerici hareketi engelsiz ve keyfi bir biçimde güçle bastırabilmenin bir koşulu olarak görüyor. Washington'un, ekonomik, politik, Grenada'da ve Lübnan'da olduğu gibi askersel gücünü kullanarak, Orta Amerika'da, Yakındoğu'da ve dünyanın daha birçok bölgesinde gerici, politik saldırılarını artırdığı son zamanların olayları bunu gösteriyor.

Reagan, işine gelmeyen politik rejimlere son vererek, halkların içişlerine karışarak, uydu diktatörlük rejimleri dayatarak, sözde ABD'nin «kendi çıkarlarını savunma hakkı» olduğu yönünde provokatif nitelikte açıklamalarda bulunuyor. Burada, Üçüncü Rayh'ın «hakları» konusunda aynı görüşlerle, işine gelmeyen hükümetleri alaşağı ederek ve saldırı-

⁽⁴⁾ «Washington Post», 6 Kasım 1983.

ganın ayağını öpmeye hazır olan kendi halkına ihanet edenleri iş başına getirerek yabancı toprakların işgal edilmesini gizleyen Hitleri anımsamadan edemeyiz. Alman faşizminin serüvenci politikası 55 milyon insanın yaşamına mal oldu. Bugün Washington milyarlar üzerinden hesap yapıyor.

Bu durumda komünistlerin görevi nedir? Bununla ilgili olarak Y. V. Andropov'un. «dünya üzerinde oluşan nükleer savaş tehlikesi, tüm komünist hareketin çalışmalarının ana anlamını yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılıyor. Komünistler her zaman, insanın insan tarafından ezilmesine ve sömürülmesine karşı savaşıyorlar olmuştur. Bugün ise, onlar, buna ek olarak, uygarlığın korunması, insanın yaşama hakkı için savaşıyorlar» (5) sözlerini anımsatmak istiyorum. Evet, bugün barış için savaşım stratejisi, devrimci stratejinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Tarih, komünistlere, varolan tehlikenin ciddiliğini ve insanlık dışı niteliğini yığınlara açıklamama, emperyalizmin militarist politikasını ve pratiğini açığa vurma, barış, ulusal bağımsızlık ve sosyalizm güçlerini seferber etme ödevini veriyor. Burada önemli olan, yalnız öncü işçi sınıfının değil, en geniş emekçi yığınlarının uluslararası durumun kötüleşmesinden kimin suçlu olduğunu ve neden kapitalizmin tarihsel bakımdan gerilemesinin en gerici çevrelerin aktifleşmesinde ve en güçlü emperyalist devletin saldırganlığının artmasında kesin yansımaları bulduğunu anlamalarıdır.

Ancak burada barış için bilinçli savaşçıların, silahlanma yarışında, Avrupa'ya nükleer roketlerin yerleştirilmesinde suçun emperyalizme ait olduğunu sadece söylemeleri yeterli değildir. Onların yanıtı, yığın yareketlerine derin bilinç ve hedefe yönelik nitelik kazandıran, yenilmez güce dönüştüren eylemlerin yaygınlaştırılması uğrunda aktif katkıda bulunmak olmalıdır.

İşte bu ruhta, geçtiğimiz yılın Kasım ayında yapılan Danimarka, Norveç, İsveç ve Finlandiya Komünist Partileri temsilcilerinin toplantısına katılanlar, ortak açıklamada, ülkeleri halklarını, parlamentolarını, sendikal hareketi ve tüm barışsever kamuoyunu, yeni nükleer silahların Avrupa'ya yerleştirilmesini engellemek ve nükleer silahların azaltılmasını sağlamak için elden gelini yapmaya çağıldılar. ASBP MK, AKP ve Batı Berlin SBP yönetim kurulları, işçi sınıfı partilerini, sendikaları ve gençlik örgütlerini, tüm Avrupalıları, politik çalışmaları, diyalogu, parlamenter girişimleri ve yığinsal protesto eylemlerini kullanarak, Amerikan roketlerinin yerleştirilmesine izin vermemeye çağıldılar.

Günümüzde uluslararası durumun değerlendirilmesinde Marksist diyalektik metodolojiyi kullanarak komünistler, savaş tehlikesinin sınıfsal kökenlerine ve bu tehlikenin, emperyalist sermayenin tarihsel gelişme sürecinde yeryüzünden silinip gitmesinden önce, ortadan kaldırılmasının reel

(5) «Pravda», 16 Haziran 1983.

olanaklarını görüyorlar. Saldırgan emperyalist çevreleri, en başta yürütükleri politikayla doğrudan doğruya nükleer savaş tehlikesini oluşturan ABD emperyalizmini ve öteki NATO ülkelerini gemlemek, bilinçli barış savaşçılarının önünde duran somut amaçtır.

Bu ödevin gerçekleşmesi olanaklı mıdır? Evet! Şimdi savaş tehlikesi her zamankinden daha ciddidir; bu kısmen de şundan ötürüdür ki, bugün barış güçlerinin potansiyeli olağanüstü büyüktür. Eğer tüm bu potansiyel birleştirilirse ve kullanılırsa, emperyalizmin planları engellenebilir ve üçüncü dünya savaşı önlenir. Barış güçleri, en başta dünyanın çehresini değiştiren, savaş sonrası on yıllarda ekonomik, sosyal, kültürel gelişmesi savunma gücünü oluşturma bakımından ileri, büyük adımlar atan, uluslararası ilişkilere giderek daha büyük etki yapan reel sosyalizmidir. Bundan bir yıl önce, Prag'da yapılan Varşova Antlaşması'na üye devletlerin Politik Danışma Komitesi'nin toplantısı, daha sonra Avrupa sosyalist ülkeler yöneticilerinin Moskova toplantısı sosyalist ülkeler topluluğunun dünya çapındaki eylemlerinin uyumlaştırılmasının giderek güçlendiğini gösterdi.

Bu barış güçleri, dünya politikasında önemli bağımsız etmen durumuna gelmiş olan, Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın kurtulmuş ve gelişmekte olan ülkeleridir. Bu ülkelerin, uluslararası gelişmelerinde rolü önemli ölçüde arttı ve artmaya devam ediyor. Giderek daha fazla anti-emperyalist konumlara yönelen bağlantısızlar hareketinin saygınlığı güçleniyor, etkisi genişliyor.

Bu barış güçleri, güçlü çağdaş işçi sınıfıdır. O, bunalım durumuna ve kapitalist sermayenin onun hak ve çıkarlarına karşı saldırısının artmasına karşın, barışı daha aktif ve daha örgütlü bir biçimde savunuyor. İşçi sınıfı barışın ve ilerlemenin yenilmez gücüdür.

Bu barış güçleri, günümüzün en ilerici, öncü politik gücü olan uluslararası komünist hareketi, devrimci-demokrat partilerdir.

Bu barış güçleri, önceden görülmemiş bir yığınsallıktaki savaş karşıtı harekettir. Geçtiğimiz yılın sonunda ve bu yılın başında o, olanaklarını kendine özgü bir biçimde ortaya koymuştur. Yığınların dünya politikasına şimdiye dek tarihte görülmedik boyutlarda doğrudan karışması, halkların iradesine karşın Avrupa ve dünyann yazgısıyla oynayanlar için ciddi bir uyarıdır.

Ve son olarak, bu barış güçleri, kendi ülkelerinin ulusal ve bölgesel çıkarlarını gerçek bir biçimde gören, çatışma politikasının intihar politikası olduğunu anlayan akli başında burjuva çevreleridir.

Günümüzde durum, tüm barışsever güçlerin yeni ortak ve aktif eylemini gerektiriyor. Barış davasında utku, ancak, çetin savaşla elde edilebilir.

Emperyalizm, onun özel kurumları, propaganda aygıtı, savaş karşıtı uluslararası hareketi parçalamak, onu çıkmaza sokmak ve «onun barış sorunlarını çözmeye politikasını engellediğini» kanıtlamak için elden geleni yapıyorlar.

ABD yöneticileri, onun en sadık bağlaşıkları, sözde «savaş karşıtı hareketin, Avrupa'daki Amerikan roketlerine karşı savaşı kaybettiğini», savaş karşıtı hareketin hiçbir zaman savaşı önlemeye gücü yetmeyeceğini iddia ediyorlar, bununla birlikte hatta, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geçen 38 yıl içinde dünyanın çeşitli yerlerindeki savaşlarda 25 milyona yakın insanın öldüğünü ileri sürüyorlar ve bu tür iddialarla yığınları barış davasının sözde perspektifsiz olduğuna inandırmaya çalışıyorlar.

Ancak sorunlara ayık kafayla bakmak gerekiyor. Elbette İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana, genel bir yıkıma yolaçabilecek emperyalist provokasyonlar hiç de az değildi. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yerel savaşlar ortaya çıktı ve çıkmaya devam ediyor. Ama, geniş barış hareketi olmasaydı, ABD, Kore'de ve Vietnam'da nükleer silah kullanma planlarını gerçekleştirmekten geri durmazdı. Eğer barışı savunan güçler olmasaydı, emperyalistler, insanlığın özgürlüğe, demokrasiye ve sosyalizme doğru gelişmesini durdurmak için çoktan global bir yıkım savaşı başlatırlardı.

Elbette bugün savaş karşıtı hareket hâlâ daha her şeye kadir değildir. Ama bu, onun zayıf olduğu anlamına gelmiyor. Örneğin, Danimarka'da barış yanlıları 1949'da ülkenin NATO blokuna sokulmasını engelleyemediler ama, onlar Danimarka hükümetinin, barış ve ulusal çıkarlarımızla çelişen NATO'nun birçok kararını kabul etmemesini sağladılar. Barış hareketi, Danimarka topraklarına yabancı askerlerin yerleştirilmesini engelledi, askeri üslerin kurulmasını sınırladı, Danimarka'ya nükleer silahların yerleştirilmesini engelledi. Hükümetimiz 1979'da NATO'nun «çift kararını» onaylamış olsa da, barış hareketinin aktifliği durumu değiştirdi. Bu, Danimarka parlamentosunun çoğunluğunu, görüşmenin süresine bakmaksızın Avrupa'da nükleer silahların sınırlandırılması üstüne Cenevre'de Sovyet-Amerikan görüşmelerinin sürdürülmesi durumunda Danimarka hükümetinin, «Pershing-2» ve «Cruise» roketlerinin yerleştirilmesine ve bu yönde her hangi bir hazırlığa girişilmesine izin verilmemesi yükümlülüğünü yüklenme kararını almaya zorlamakla kalmadı, NATO'nun bu görüşmeleri belirli bir süreyle sınırlama istemine karşı çıkmak zorunda bıraktı. Kabul edilen kararda, anlaşmaya varılmasında İngiltere ile Fransa'nın sahip olduğu nükleer silahların da hesaba katılması, tüm nükleer silahların dondurulması gerektiği belirtildi.

Aralık 1983'ün başında Danimarka parlamentosu, Amerikan roketlerinin Batı Avrupa'ya yerleştirilmesini yeniden kesin bir biçimde reddetti ve Danimarka hükümetinin bu karardan vazgeçtiğini NATO'ya bildirme-

sini istedi. Böylece Danimarka, Amerikan roketlerinin yerleştirilmesine karşı çıkan Yunanistan'ın görüşüne katıldı. Bundan başka Danimarka parlamentosu, BM Genel Kurulunda Danimarka delegasyonunu, öteki NATO ülkelerine karşı çıksa da, nükleer silahsızlanma kararına olumlu oy vermekle yükümlendi. Aralık ayının ortasında ise, Danimarka parlamentosu, Amerikan roketlerinin yerleştirilmesine ilişkin NATO'nun ortak programının finanse edilmesini durdurdu.

Danimarka parlamentosunun bu kararları, ülke nüfusunun çoğunluğunun iradesine tamamen uygundur. Bu kararlar, Washington'un askersel planlarını destekleyen hükümetin politik çizgisiyle tamamen çelişiyordu. Birçok sorunda parlamento ile alan görüş ayrılıkları, hükümeti istifa etmeye zorladı.

Parlamentodaki oylamanın sonuçları, genel halk niteliği almış olan savaş karşıtı hareketin güçlendiğini gösteriyordu. Amerikan roketlerinin yerleştirilmesine karşı ulusal çapta yapılan şimdiye kadar görülmemiş yığinsal eylemlerden sonra, aynı istemle imza toplama kampanyasına geçildi. Kampanyanın ilk üç haftasında 300 binden fazla insan imza verdi.

Elbette, «Pershing-2» ve «Cruise» roketleri Batı Avrupa ülkelerine yerleştirilmeye başlanınca, antiroket hareketinin belgileri değişiyor. Bugün öne çıkan, yeni roketlerin yerleştirilmesine son vermek ve yerleştirilen roketlerin sökülmesini istemektir. Eğer bu başarılabılırsa, Varşova Antlaşması'nın yanıt önlemlerine gerek kalmayacak ve görüşmelerin yeniden başlaması olanağı sağlanacaktır.

Batı Avrupa'daki antiroket hareketi şimdi, savaşımın devamı için daha etkin yol ve yöntemler arıyor. Ülke çapında kamuoyu yoklaması, işletmelerde, öğrenim kurumlarında, yerleşim merkezlerinde «referandum» yapılması tasarıları hazırlanıyor, sendikaların savaş karşıtı harekete aktif katılması önlemleri saptanıyor. «Pershing-2» ve «Cruise» roketlerinin yerleştirilmeye başlandığı FAC'de, İngiltere ve Sicilya'da barış savaşçılarının başvurduğu üsleri zora başvurmadan abluka altına alma yöntemi, geçerli bir eylem biçimine dönüşmeye başladı.

Antiroket savaşımının yaygınlaştırılması, nükleer silahların dondurulması isteminin artmasına, bir bütün olarak Avrupa'da, onun ayrı ayrı bölgelerinde ve dünyanın öteki bölgelerinde nükleer silahlar bulunmayan bölgeler oluşturulmasına katkıda bulunabilir.

Avrupa'da karşılıklı güven önlemlerini güçlendirme ve silahsızlanma sorunlarıyla ilgili olarak yapılacak olan Stockholm konferansının başarıyla sonuçlanmasını sağlamak amacıyla başlatılan geniş kampanya sürekli genişletilmelidir.

Barış güçleri, barış için savaşımın daha karmaşık ve daha tehlikeli ko-

şullarla nitelendirilen yeni bir aşamaya girdiği olgusunu küçümsememeli-
dirler. Biz, militarist politika yanlılarının eylemlerini sertleştirmelerine karşı
hazır olmalıyız. Son zamanın olayları, savaş hazırlığının sadece askersel
alanla sınırlanmadığını gösteriyor. Barışsever kamuoyu, gerici güçlerin
bilinçli olarak yürüttüğü serüvenci bir politika ve ideolojiyle karşı karşıya
bulunuyor. Bu politika ve ideolojinin ana yönlerini provokasyon, yalan ve
karaçalma oluşturunur.

Emperyalizm, yığınların bilincini zehirlemeye, uluslararası yaşamın ana
sorunlarının politik çözümünün olanaklı olduğu görüşünü karalamaya ça-
lışıyor. O, yığınların direnişini baltalamak için, halk yığınlarının ideolojik
bakımdan eğitilmesine karşı çıkıyor. Buruda, V. İ. Lenin'in bilinen şu ta-
nımlamasını yeniden anımsamak gerekiyor: Her savaş, büyük bir gizlilik
içinde doğuyor, ona karşı savaşımda başta gelen ödev, «günümüzde sa-
vası haklı göstermek için öne sürülen tüm safsataların ayrıntılarıyla açığa
vurulmasıdır.»⁽⁶⁾

Reagan ve bağlaşıkları, roketleri yerleştirmenin, kendileri için bir utku,
dünya üzerinde egemenliklerini kurma yolunda atılmış bir adım olacağını
düşünmüşlerdi. Ama onların, roket çengeli, ne sosyalist ülkeleri, ne de sa-
vas karşıtı hareketi parçalayamadı ve parçalayamayacaktır. Washington'a
bağlı Batı Avrupa'nın NATO'cu çevreleri, «Pershing-2»lerin ve kanatlı
roketlerin yerleştirilmesine geçilmesini büyük bir politik başarı olarak gör-
seler de, bu, düğün bayram edilerek kutlanacak bir utku değildir. Sorun
yalnız SSCB'nin baş vurduğu karşı önlemlerin, ABD'nin askersel alanda
ana hedefine ulaşmasına yani sosyalist ülkeler karşısında askersel üstün-
lük sağlamasına izin vermeyeceğiyle bitmiyor. Sorun, «Euroroketler»in yer-
leştirilmesi konusundaki tutumla, burjuva parlamenter demokrasisinin iki-
yüzlülüğünün, emperyalizmin politik sisteminin insancıl olmayan özünün
daha açık ortaya çıkmış olmasıdır.

Batı Avrupa ülkelerine roketlerin yerleştirilmesi, halkların iradesine kar-
şın gerçekleşiyor. Ama aynı zamanda, «ek silahlanma» yanlılarının belirt-
tiği gibi, bu, sözümona demokrasi adına ve «demokratik yol»dan ger-
çekleşiyor. NATO içindeki «demokratların» bu tür girişimleri, hiçbir su-
rette emekçi halkın çıkarlarını ve istemlerini yansıtmayan burjuva «demok-
rasisi»nin özü konusunda yığınların gözünü açıyor. Açıktır ki, gerçek bir
demokrasi için savaşım bu «demokratlara» karşı savaşıma dönüşecektir.
İnsanlık parababalarının çıkarları için milyonlarca insanın yaşamını yoket-
meye hazır politik sistemin değerinin ne olduğunu düşünecektir. Barış için
savaşımın sosyal adalet için savaşım arasındaki bağ daha da belirgen-
leşmiştir.

Kuşkusuz, Reagan yönetimi, onunla birlikte, yeni Amerikan roketleri için
ülkelerinin kapılarını açan Batı Avrupa politikacıları, Avrupa ve dünya

(6) V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 45, s. 319.

barışına karşı girişilen komplonun girişimcileri durumuna geldiler. Onların, bu utanç rolünü dünya tarihinden silmeye olanak yoktur. Ne ki, insanlık ölümcül silahların yükü altında inleyerek, çeşitli çelişkilerin kemirdiği bir dünyada yaşamadan daha iyi bir yazgıya sahip olmayı hak etmiştir. Şüphe yok ki, ilk roketlerin Avrupa topraklarına yerleştirilmesine karşı, başlayan protesto eylemleri daha da artacaktır. Bu protestolar Avrupa anakarasının sınırlarını çoktan aşmış ve dünya çapında giderek daha geniş katmanları kapsamaya başlamıştır. Halkların barışı güçlendirme iradesi güçleniyor ve son sözü halklar söyleyecektir.

Ve işte bu, barış güçlerinin, savaş güçlerine karşı savaşımındaki utkusunun garantisidir.

Barış, iş ve eşitlik için

John Pittman

ABD Komünist Partisi MK Politik Büro üyesi

Cleveland'ın yığinsal toplantı merkezinden ayrılıp uçaklara, trenlere, otobüslere ve otomobillere koşuşan yolcular, burada yapılan kongrelerin alışlagelmiş delege takımından değildi. Onlar, ülkenin 50 eyaletinin çoğunluğunda bulunan evlerine doğru yola çıkmışlardı. Yaş, cinsiyet, renk, giysi ve öteki dış özellikler bakımından ABD nüfusunun çeşitli kesimlerini temsil ediyorlardı.

Ne ki, yoldan geçen biri, konuşmalarını dinlediği ve tavırlarını izlediği zaman, onlarda kimi farklı özellikler bulunduğunu hemen farkedebilirdi. Çoğu, sanki çetin ve ağırlıklı bir özgörev yüklenmiş gibi son derece ciddiydi. Bu, alışlagelmiş politikacı ya da iş adamı delegasyonlarının hafifliği ve şakacılığıyla taban taban zıttı.

Dahası, ifade ettikleri fikirler, birçok insanın yanılarak ülkenin yasa yapıcılarının ve yöneticilerinin kafasında olduğunu tasavvur edeceği fikirlerdi. Ama bunlar ne yasa yapıcısı ne de yöneticiydi. Bunlar ABD Komünist Partisi üyeleriydi. Bunlar sıradan kadın ve erkeklerdi. Birçoğunun yakasında takılı rozet bulunan bu insanların konuşmaları ise barış, iş ve eşitlik gibi konuları içeriyordu.

Tüm bunlar gerçekten sembolik bir belirtiydi. 10–13 Kasım 1983'de yapılan ABD Komünist Partisi'nin 23. Ulusal Kongresi'nin önemi, şimdi aradan bir ay geçtikten sonra daha açık ortaya çıkıyor. Delegeler, onların binlerce yoldaşı ve onbinlerce yurttaşları kongrede oınaylanan amaçlara ulaşmayı sağlamak için fabrikalarda, bürolarda, semtlerde ve örgütlerde çalışıyorlar.

Onların önünde ivedi ve uzun erimli görevler duruyor. Ama ivedi olanlar da, uzun erimli olanlar da bu insanlardan her birinin azami çaba göstermesini gerektiriyor. Bu çabalar, gelişmelerin akışını etkiledikleri ölçüde yaşamsal ve kalıcı bir önem taşıyacaktır, çünkü burada söz konusu olan ABD nüfusunun (belki de yeryüzü denilen gezegende yaşayan tüm canlıların) yaşaması ya da yok olmasıdır.

BARIŞSEVER ÇOĞUNLUĞU ÖRGÜTLEMELİK İÇİN

ABD Komünist Partisi MK Genel Sekreteri Gus Hall, kongre delegelerine şunları söyledi: «Savaş ya da barış, nükleer silahlanma yarışı ya da

silahsızlanma, geleceğin nasıl olacağını belirleyecek tüm sorunları ve tüm güçleri ele almalıyız. Gerçekten de biz kelimenin tam anlamıyla toplumun şimdiye kadar karşı karşıya kaldığı sorunların en temel olanını ele almak durumundayız. İnsan toplumları sosyalizm yolunda nitel bir ileri atılım mı yapacaktır, yoksa nükleer felaketin uçuşumuna doğru geri bir adım mı atacaktır?»

Delegeler, nükleer bir çatışmadan sonra hayatta kalılabileceği ya da tarafların herhangi birinin sınırlı bir nükleer savaştan utkan çıkabileceği yolundaki düşleri ve bunu savunan fikirleri reddettiler. Onlar, Gus Hall'a katıldılar: «Reagan yönetimi, delice felaket getirici nükleer çatışma çizgisi izliyor», ve «Amerikan emperyalizminin bu çılgınca uyguladığı politikanın önünü kesmek dünyanın ve Amerikan halkının önünde duran başlıca görevdir».

Reagan'ın intihar politikasını durdurmak, kongrede en önemli amaç olarak belirlendi. Kongre'nin temel belgesinde açıklandığı gibi, bu partiye yığınları hareketlendirme, nüfusun dörtte üçünü kapsayan barışsever çoğunluğu örgütleme, ABD'yi yumuşama ve silahsızlanma yoluna geri döndürme görevini veriyordu.

Delegeler, Kasım 1984'deki belirleyici ulusal seçimler öncesindeki aylarda, halka Reagan'ı yenmek için yardımcı olmak, onun reel sosyalizmi yok etmek amaçlı ilk vuruş yeteneği yolundaki çılgın tutkusunu boşa çıkarmak için her olanağı kullanacaklarını belirttiler. Seçim tarihi yaklaştıkça provokasyonların artma tehlikesine ilişkin Gus Hall'un uyarısını, delegeler büyük bir dikkatle dinlediler. Onlar, tüm ülkeyi boydan boya saran birleştirici haykırışı dikkate aldılar: «Ronald Reagan'ın yeri burası değildir, onu Hollywood'a geri gönderin!» Kongrede Reagan'ın politikasına karşı koyan ve 1984 Kasımındaki seçimlerde belirleyici savaşım için geniş halk yığınlarını örgütlemeye yardım eden halk koalisyonlarının yakın geçmişte yapılan yerel seçimlerdeki başarıları belirtildi.

Kongre, böylesi güçlerin yer aldığı küçük bir tabloyu andırıyordu.

Kongredeki 426 delegeden 135'i 20 uluslararası birliği (!) temsil eden sendikacıydı. 183'ü azınlık ırk ve kökenli örgütlerin üyesiydi, bunların 74'ü zenci, 30'u Meksikalı ve Porto Rikolu'ydu. Delegelerin % 32'sini 18–34 yaşarası gençler, % 25'ini 65 yaşın üstünde kişiler, geri kalan yarıya yakınını da 35–64 yaşarası hayatın en verimli çağında olanlar oluşturuyordu. Delegelerden 88'inin partililik süresi 5 yılın altında, 47'sinin de 40 yılın üstündeydi. Delegelerin yüzde 43'ü kadındı.

Kongrede 66 konuk ile Bulgaristan, Kanada, Çekoslovakya, Yunanistan, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Federal Almanya, Batı Berlin, Lübnan,

(!) Bunlar, hem ABD'de hem de Kanada'da bulunan sanayi işletmeleri sendikalarıdır.

Polonya ve Portekiz Komünist Partilerinin temsilcileri hazır bulundu. Kimi kardeş partilerin temsilcileri kongreye katılamadılar, çünkü dışışleri başkanlığı ya onlara vize vermemiştir, ya da vize verme tarihini geriye atmıştır.

Kardeş partiler delegasyonlarının konuşmalarına yüksek değer biçildi ve bunlar ayakta alkışlandılar. Onların onuruna düzenlenen bir uluslararası gecede, Gus Hall, tüm komünistleri, Reagan'ın nükleer tırmanma politikasına karşı savaşımında birliğe çağırırdı. Hall, barışın kurtarılması için dünyadaki komünist birliğin sergilenmesinin «tarihsel zorunluluk» halini aldığını vurgulayarak, «hiçbir halk tek başına nükleer savaş tehlikesini durduramaz» dedi. Başkan Henry Winston, kardeş partilerin delegasyonlarını «yerküremizde kutsal ve soylu olan her şeyin temsilcileri, . . . dünya barış hareketinin temsilcileri» olarak selamladı.

Kongre'nin barışa ayrılan özel bir oturumunda 20 delege söz aldı. Barışsever çoğunluğu örgütlemekteki zorlukların aşılması için komünistlerin etkinliğinin artırılmasının yol ve araçları üzerinde özellikle duruldu.

California delegeleri işçi hareketini Reagan'ın yandaşlarının Hitlercilerin de Alman halkını kandırmada kullandıkları çekici tuzak olan «kuvvet aracılığıyla barış» demagojisini sergilemeye çağırırdılar. Onlar, Reagan'ın uyguladığı silahlanma yarışının parasının işçi sınıfından çıktığını vurguladılar. Nükleer silahların dondurulması için yapılan bir referandumda California seçmenlerinin yüzde 52'sinin, zenci ve Chivano-Meksikalıların yüzde 70'inin bu yönde oy verdikleri belirtildi.

Milwaukee eyaletinin Wisconsin kentinden bir delege, Reagan'ın görevden uzaklaştırılması belgisinin popülarize edilmesini önerdi. Ohio'da bir delege ABD Kongresini etkilemek için Kongre çalışmalarına ara verildiği ve Kongre üyelerinin bölgelerine döndüklerinde onların bürolarına yapılan habersiz ziyaretlerin yaptığı etkiyi anlattı.

Kongrede barışsever çoğunluğu örgütlemekte antikomünizmin ve anti-sovyetizmin ciddi engeller oluşturduğu belirtildi. Birçok konuşmacı, bunların aşılması için yollar önerdi. Colorado'dan bir yoldaş, barış savaşımına katılan kadınların, antikomünistlere duyduğu tepkiyi ve hiddeti anlattı. «Onlar biz komünistlerden çok daha kızgındılar» dedi.

Antisovyetik yalanlarla savaşımında soğukkanlılığın ve girişimciliğin önemi vurgulandı. Haziran 1984'e kadar her eyalette barış komitelerinin kurulması hedefini koyan bir belge kabul edildi.

Kongre delegeleri, ABD emperyalizminin müdahalelerine, ilan edilmiş savaşlarına, Küba, Angola, Mozambik ve Nikaragua gibi demokratik ve ilerici politikalar uygulayan devletleri zayıf düşürmek amaçlı gizli operasyonlarına karşı direnişin örgütlenmesine yardım etmek kararı aldılar. Kongre, bu ülkelerin halklarıyla dayanışmasını dile getirdi, Reagan

yönetiminin Şili, Güney Afrika, El Salvador ve Guatemala gibi faşist, militarist ve ırkçı diktatörlüklere desteğini ve yardımını kınadı ve Grenada halkına karşı korsanca saldırıyı lanetledi. ABD emperyalizminin İsrail'deki siyonist temsilcisiyle, Ortadoğu'da yeni büyük bir savaş ocağı tutusturma, Sina'da, Lübnan'da ve Mısır'da üsler hazırlama yolundaki işbirliğini kınadı.

Reagan'ın sözümona «barış» önerilerinin yalnızca silahlanmayı gizlemek için bir örtü aldığının bilincinde olan delegeler, kongreden, Reagan'ın savaş programına karşı saatin yelkovanını kovalayarak, savaşımı yoğunlaştırmanın zorunluluğuna inanarak ayrıldılar. Kimileri, Haziran 1982'de New York'da yapılan dev yürüyüş ve miting gibi bir milyonluk protesto ve direnişler türünden, ya da Avrupa'ya roketlerin yerleştirilmesine karşı yüzbinlerce insanın katıldığı gösteriler gibi protesto ve direnişler için çalışmak gerektiğini vurguladılar.

ÜÇ KATLI EKONOMİK BUNALIM

Büyük nükleer çatışma tehlikesini önlemek için çabaların yanı sıra, delegeler ekonominin durumunu, Reagan'ın emekçi halkın yaşam düzeyine yönelik tekelleri saldırılarını da incelediler. Yığinsal iletişim araçları ve tekellerin paralı uzmanları, ticaretteki en küçük bir yükselişi yeni ve sınırsız bir refahın habercisi olarak ele almada ısrar ediyorlar. ABD'li komünistler ise, başka görüştedir.

Durumda hafif bir iyileşme olduğunu dikkate almakla birlikte delegeler, kongreye, «ekonomik iyileşme»nin gerçek doğasını ortaya koyan kesin ve acı olgular aktardılar: 20 milyon kişi işsiz ya da kısa süre çalışmakta; 1977'den bu yana (AFL-CIO'nun tahminine göre) gerçek ücretlerde yüzde 14,3'lük düşüş; aşırı sömürünün yaygın bir biçimde büyümesi; küçük ya da büyük şirketler tarafından örgütlenen grev kırıcılığı ve sendika basma salgını; yoksul aileler sayısında hızlı artış ve evsizlerin, hiçbir şeyi olmayanların sayısında yadsınmaz artış; devletin 1 trilyon 300 milyar dolarlık, tüketicilerin 350 milyar dolarlık, konut ve inşaat yapımcılarının 900 milyar dolarlık giderek artan borçların ağır yükü.

Bu hiç de hoş olmayan gerçekler Amerikan iktisatçıları tarafından ya yadsınıyor ya da görmezden geliniyor. Onların tüm dikkati, tırmanan askersel harcamaların ve işgücüne düşük ücretlerin sağladığı kârlara yöneliyor. Kurulu düzenin temsilcileri, kenar mahalleleri ve düşen satın alma gücünü «düşüş»ün geçici kurbanlarının bir olgusu olarak kabul ediyor, bunun sosyalist ya da kapitalist, tüm ülkeleri etkilediğini iddia ediyorlar. Onlar, kapitalizmin istikrar ve olağanüstü refah döneminin yaklaştığını öne sürüyorlar.

Ne var ki, kongre delegeleri, bunun tersini kanıtlayan olgular ve deneyimler aktardılar. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yedinci bunalım olan son bunalım, ABD'deki kapitalist gelişmede yeni bir dönemin, iş alanında aktifliğin azalması ve düşüş döneminin başladığını ortaya koyuyor. Sürekli olarak peşpeşe gelen bunalımlar, hiçbir şekilde üretimdeki devresel döngülerle izah edilemez. Gus Hall'un sözleriyle, «ekonomik gelişmeler, birbirinden farklı, ama üstüste binen ve iç bağıntıları olan bunalımların, genel bunalımın yapısal bunalımın ve sürekli gelip giden devresel bunalımın ürünüdür.

Gus Hall, dünya kapitalizminin genel bunalımının, «ABD'deki ekonomik gelişmeler üzerinde gittikçe artan ölçüde dolaysız ve derin etkiye bulunduğu»nu açıkladı. Devresel bunalımlar, «gerçek üretim, üretim kapasitesi ve halkın satın alma gücü arasındaki uçurum» ile belirlenen kapitalist üretimdeki anarşinin sonucudur. Yapısal bunalım ise, ekonomik alanda «yeni» bir olgudur, bu, «kapitalizmin, çökme ve genel bunalım döneminde, ileri teknoloji düzeyine kendini uydurmaya istekli ya da yetenekli olmamasından» kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak temel sanayiler düşük ücretli yüksek kârlı ülkelere ihraç ediliyor, yerli temel sanayilerdeki sermaye yatırımlarında ise uzun bir yavaşlama dönemi görülüyor. Gus Hall şunu ekledi: «Yapısal bunalım tünelinin ucunda hiçbir ışık görünmüyor».

Bu üç bunalımın üstüste binmesinin kimi sonuçları nelerdir? İşletmeler kapanıyor, yığınsal işten çıkartmalar oluyor, kimi semtler tamamen boşalıyor ve elbette, sosyal patoloji, suç işleme, intihar ve akıl hastalıkları artıyor.

Kongre delegeleri, bunun başka belirtilerinin de bulunduğunu belirttiler: Protesto toplantıları, gösteriler, yürüyüşler, uyarı gösterileri ve grevler.

Illinois'lu bir çelik işçisi: «Bizim (US Steel'in) Güney İşletmelerdeki çelik fabrikasını kurtarma savaşımız yalnızca 6 bin işyerini kurtarmakla sınırlı değildir. Bu aynı zamanda kentlerimizi koruma savaşımıdır. Biz, işletmenin devletleştirilmesini istiyoruz. Güney İşletmelerdeki yerel sendikamız bir Afrika kökenli, bir Latin Amerika kökenli Amerikalıyı yönetime seçti; yöneticiler arasında ilk kez bir kadın da yer alıyor.»

Ohio'lu bir parti üyesi: «İlk önce kendi basınıımızı kurmak için çalıştık. Sonra Reaganizm'den kurtulmak için seçmen yazımına başladık. Şimdi ,Reagan defol!' komitemiz vardır».

Detroit'li bir otomobil işçisi: «Biz Reagan'ı Birleşmiş Milletler Bildirgesini çiğnemekle suçlayarak işçileri harekete geçiremeyiz. Onları hareketlendiren, Reagan'ın Latin Amerika'da elverişli bir iklim yaratarak Ame-

rikan tekelleri için fabrikalar kurma ve ABD'deki fabrikaları kapatma çabalarını görmeleridir.»

California'lı bir işçi: «Fabrikalarda işçilerin birliği için en iyi savaşım, onlara Reagan'ın amacı dünyayı Amerikan tekelleri için güvenilir kılmak olan politikasının uluslararası sonuçlarını göstermektir.»

İşsiz bir işçi: «Tüm parti işsizlere yardımcı olmak için harekete geçmelidir. ABD Kongresinden işsizleri koruyan yasalar çıkarmasını istemeliyiz.»

Delegeler, ülkenin sanayi bakımından çöküşü, çelik, lastik, otomobil, cam ve gemi yapımında milyonlarca işyerinin yok olması açısından acı bir tablo çizdiler. En fazla etkilenen alanlar, Orta Batı'nın sanayi bölgeleridir, yani Amerikan ağır sanayinin kalbi. Örneğin demir çelik sanayiindeki işyerleri 1957'de 952 bin iken, 1982'de 653 bine düştü, otomobil sanayiinde 1978'de 1 milyon 80 binden 1982'e 716 bine. Kimya ve öteki sanayilerde de benzer düşüşler görüldü. 31 Aralık 1969'da her biri 100'den fazla işçi çalıştıran 3.700'den fazla fabrika altı yıl sonra kapandı. Bu, 15 milyon işyeri kaybı anlamına gelmektedir.

Gerçekten de kongrenin yapıldığı bölge, üç bunalımın iç içe geçmesinin, özellikle de yapısal bunalımın kapsamını sergiliyordu. Ohio eyaleti, Amerika'nın artan sanayisizleşmesine, «kara dumanlı» ya da temel sanayi denilen şeyin azalması ya da yokolmasına en iyi örnektir.

Kısa bir süre öncesine kadar Ohio New York ve California'dan sonra imalat sanayiinde üçüncüydü, kömür ve linyit üretimiyle ve petrol rafinelelerinin kurulmasıyla Amerikan sanayisinin kalbi olan Orta Batı'nın önde gelen merkezi oldu. Rockefeller'ler petrol imparatorluklarını burada kurdular, Thomas Edison ise burada bilim adamı ve kâşif olarak ün kazandı.

Keskin sınıf savaşlarının patlak verdiği bir yer olması bakımından burası, işçi sınıfının ilerici savaşımının şanlı geleneklerine sahiptir. Kadınların kurtuluşu ve kürtaj hareketi Ohio'de başladı. Bu hareket aynı zamanda «yeraltı trenleri»yle köleleri esaretten özgürlüğe taşıyordu. Burası, köle sahiplerinin karşı devrimine karşı savaşın en önde gelen iki generalini yetiştirmiştir: Ulysses Grant ve William T. Sherman. Amerikan Emek Federasyonu burada kuruldu, Amerikan Birleşik Maden İşçileri Sendikası da. ABD Komünist Partisi'nin ilk Genel Sekreteri Charles Ruthenberg burada doğdu, ABD Komünist Partisi'nin şimdiki Genel Sekreteri Gus Hall Ohio'daki Sanayi Örgütleri Kongresi'nin kurulduğu günlerde hem sendikal örgütçü, hem de komünist partisi lideri olarak burada çalıştı.

Cleveland, eyaletteki ve Erie Gölü üzerindeki en büyük kenttir. Büyük bir maden cevheri yükleme merkezi ve Amerikan kentlerinin tümünden daha çok şirket merkezinin bulunduğu bir limandır. Merkezden 600 millik

yarı çıplak bir alanda ABD nüfusunun % 55'i yaşamaktadır, imalat sanayiinin yüzde 64'ü ve en büyük bin sanayi tekelinin 750'sinin merkezi buradadır. Buraya «sanayi santrali», önde gelen demir-çelik merkezi, başlıca madeni eşya, makine araçları, kimyasal ürünler, rafineri ve elektrik eşyaları üreticilerinden biri denilirdi.

Oysa bugün bambaşka bir manzara görülüyor. Ohio ve Cleveland'in şirket yöneticileri, üç katlı bunalımın tüm yükünü işçilerin üzerine yıkmaya çalışıyorlar. İşçilerin ücretlerine ve çalışma koşullarına karşı geniş bir saldırıya geçmişlerdir. Ülkenin öteki yerlerinde olduğu gibi, Ohio'lu işverenler de işçilerden ödün istediler, eğer işçiler isteklerini kabul etmezlerse, fabrikalarını kapatacakları ya da dış ülkelere nakledecekleri, işi başka firmalara devredecekleri tehditlerinde bulundular. Dayton'daki ve Lordstown'daki General Motors işçileri, Akron'daki lastik işçileri, Youngstown ve Cleveland'daki US Steel işçileri bununla karşı karşıya kaldılar. 1970–1980 arasında Ohio başka yerde iş arayan 547 bin kişiyi yitirdi, Cleveland'ın merkezinin nüfusu 2 milyon 67 binden 1 milyon 898 bine düştü.

İşverenlerin «Taviz verirken geri alırım» politikası uygulaması nasıl engellenebilir? Bu sorun, kongrede tartışıldı. Sınıf savaşıyla ilgili Marksist-Leninist teoriyi ve işçi sınıfının tarihsel özgörevini hareket noktası yapan Gus Hall, delegelerden tüm sosyal olgulara yaklaşımda sınıf konumunu gözönüne almayı istedi: «Şunu her zaman akılda tutmalıyız: İşçi sınıfına bir bütün olarak birlik duygusunu ve sınıf bilincini veren, onu hareketin en önünde giden güç yapan sınıf olarak devrimci eyleme iten, onun üretim yerinde karşı karşıya bulunduğu sınıfsal sömürdür. İşçi sınıfını ve sınıf savaşıma ilişkin tüm sorunların ele alınmasının çıkış noktası ve çerçevesi, bu temel saptamanın anlaşılması ve kavranmasıyla belirlenir.»

ABD Komünist Partisi Ulusal Başkanı Henry Winston konuşmasında yurtseverliğin gerçek özü ile ulusun gerçek çıkarları konusunda sınıfsal yönelimin dev bir önem taşıdığını belirtti. «Reagan'daki yurtseverlik, ülkesine olan sevgiyle değil, antikomünizm ve antisovyetizmle belirleniyor», dedi. «Egemen çevreler ulusun «yaşamsal çıkarları»nı savunduklarını yanında olduğunu öne sürüyorlar. Oysa gerçek şudur: İşçi sınıfı gerçek ulusal çıkarların savunucusu ve güvencesidir.»

Kongre, Chicago'daki US Steel'in Güney İşletmelerinin kapatılmasını önlemek için savaşım yöntemlerini belirledi, Arizona'daki Phelps-Dodge grevci bakır işçilerini, grevci Greyhound Otobüs işçilerini destekledi. Şu ödev saptandı: İşsizleri örgütlerini genişletmek, fabrika kapatmaları yasa dışı sayan yasaları desteklemek. Kongre, parti örgütlerini fabrikalarda ve mahallelerde sanayi işçilerine yaşam düzeylerini korumada ve sendikalarını savunmada yardım etmeye çağırırdı.

EŞİTLİK VE İŞÇİ SINIFININ BİRLİĞİ

Tekellerin emekçi halka yönelik saldırısını yenilgiye uğratmanın yollarını ele alırken, delegeler, kapitalizmin işçileri bölmek ve onların sendikalarda örgütlenmesini önlemek için onlar arasındaki yaş, cinsiyet, renk, ırk ve etnik özelliklere ilişkin farkları kışkırtma ve derinleştirme çabalarına dikkat-çevirdiler. Bu tekel stratejisinin boy hedefleri, işgücünün birçok etnik kollarıdır, özellikle de 30 milyonu zenci olan 50 milyonluk renkli ırk azınlığıdır.

Kongrede onaylanan temel belgede şöyle deniyor: «İrkçiliğin sivri ucu zenci topluluğuna yöneltiliyor. Öteki ırksal ve ulusal ezgi göstergeleri zencilere yönelik ırkçılıkla besleniyor. Bu nedenle ırkçılığa, ulusal ezgiye, aşağılamanın her biçimine, etnik önyargılara ve şovenizme karşı savaşımда siyah Amerikalılara yönelik ırkçılığa karşı savaş, ırksal ve ulusal bakımdan tüm ezilenlerin birliği ve onların işçi sınıfıyla birliği açısından belirleyicidir.»

Sınıf birliğinin gelişmesinde eşitlik için savaşımın merkezde durduğu, en büyük eşitsizliklerin işyerinde olduğu, insanların işçi sınıfının değişik kollarının karşı karşıya bulunduğu tüm eşitsizliklere karşı savaşım vermeden tüm sınıfın çıkarlarının savunulmasının olanaksız olduğunu öğrenmesi gerektiği üzerine öneriler oybirliğiyle kabul edildi. Bu nedenle Gus Hall'un raporunda şu vurgulanıyordu: «Çok ırklı, çok uluslu, kadın-erkek, genç-yaşlı işçi sınıfımızın farklı kollarının sorunlarını ortaya koymak yalnızca bir kılavuz değil, aynı zamanda bizim ırkçılığa ve ulusal ezgiye karşı savaşımда ufkumuzu açan güçlü bir kanıttır.»

Kongre, gelecek Kasım ayında yapılacak seçimleri de ele aldı. Delegeler, Merkez Komitesi'nin, tüm halkın geniş anti-Reagan koalisyonunun tüm güçlerinin eyleme hazır olduğu saptamasına katıldı. «Sorum, birlik yolunu, hareketlendirme biçimlerini ve halkı 6 Kasımда sandık başına götürececek konuları bulmaktır.»

Seçim konularındaki son eğilimlere büyük dikkat çevrildi. Oldukça önemli yeni bir özellik, emek koalisyonlarının, ırksal ve etnik azınlıkların nüfusun öteki hoşnutsuz kesimlerinin koalisyonlarının büyümesidir. Bunlar arasında çiftçilerin, işsizlerin, kadınların, gençlik ve yaşlıların örgütleri ve büyüyen barış hareketi yer alıyor. Anti-Reagan güçlere son katılanlar etkin dinsel gruplardır. Bunlar arasında katolik piskoposlar ve milyonlarca izleyicisi olan zencilerin mezhepleri yer alıyor.

Delegeler, yaklaşan ulusal seçimlerin partinin konumlarını milyonlarca insana tanıtmada bir olanak oluşturduğunu belirttiler. Başkanlığa, başkan yardımcılığına olduğu gibi, eyalet, kent ve belediyelere de komünist adaylar gösterilmesi önerisi coşkuyla karşılandı. Bunun için karar alınması, seçilecek Merkez Komitesi'ne bırakıldı.

AFL-CIO liderliğinin bir aday gösterme yolundaki olağanüstü kararı, iki partili sistem ağından kopma, bağımsız politik eyleme bir adım olarak değerlendirildi.

Afrika kökenli Amerikan piskopos Jesse Jackson'un Demokrat Parti'den ön seçimlere katılma kararı, politik bağımsızlık açısından adayları gerçek sorunlarla ilgilenmeye zorlayan ve parti platformlarını etkileyen yeni bir boyut olarak değerlendirildi.

Delegeler, seçim kampanyasıyla ilgili görevlerin büyüklüğünü kavramalarına karşın, Reagancıların erkten uzaklaştırılması yolundaki yakıcı gereksinimin tüm engelleri ve zorlukları aşmayı sağlayacağını belirttiler. Önümüzdeki aylar içinde, seçmen yazmak, onları seçim günü için hareketlendirmek ve sandıklara götürmek için büyük çabalar gerekmektedir. Bunun yanı sıra, milyonlarca seçmenle konuşmak, komünist adayların gösterilebilmesi için dilekçeler imzalatmak gerekiyor.

Kongrenin oturumları, çalışma grupları ve genel oturum, komünistlerin politik ve ideolojik olgunluğunda yeni bir düzeyi yansıttı. Kardeş ülkeler delegasyonlarını en çok etkileyen şeyin, kısa bir süre önce kurulan Genç Komünistler Birliği'ni temsil eden genç yoldaşların yetişkinliği, soğukkanlılığı, serbestçe karmaşık ve güç sorunlar üzerinde konuşabilmeleri olduğu söylendi.

Kongre, Henry Winston'u ABD Komünist Partisi'nin Ulusal Başkanlığına, Gus Hall'u da Genel Sekreterliğe yeniden seçti. Bir Merkez Komitesi, bir Ulusal Konsey ve Merkez Kontrol Komisyonu seçildi.

Tinsel kültürün sosyalist yaşam tarzının oluşmasındaki rolü

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi redaksiyonu Moğolistan Devrimci Halk Partisi MK ile birlikte Ulan-Bator'da sosyalist yaşam tarzının oluşması ve tinsel kültürün bu süreçteki rolüne ilişkin sorunların ele alındığı uluslararası bir sempozyum düzenledi.

Bu sempozyumdaki görüş alış-verişine şunlar katıldı: Pedagoji bilimleri doktoru L. Dimitrov (BHC); tarih bilimleri doktoru profesör İ. Toth (MHC); Vietnam Komünist Partisi'nden derginin Yazı Kurulu üyesi Ho Şi Ban; felsefe bilimleri doktoru profesör L. Parade (DAC); Küba Komünist Partisi MK üyesi R. Valdes Vivo; MDHP MK İdeolojik Bölüm Başkanı Ç. Tumendelger; MDHP MK Kültür Sektörü Başkanı T. Basansuren; filoloji bilimleri doktoru S. Luvansanvandan, felsefe bilimleri doktoru adayları D. Arinunbold, S. Daşdava, H. Nyambu, tarih bilimleri doktoru adayları B. Sumya (Moğolistan H. C.); PBİP'den derginin Yazı Kurulu üyesi J. Waszczuk; felsefe bilimleri doktoru profesör E. Ladyka (PHC); felsefe bilimleri doktorları profesör Yuri Lukin, E. Strukov (SSCB); sosyoloji bilimleri doktoru adayları M. Ticha (ÇSC).

Aşağıda, sempozyumdaki konuşmalardan bir derleme yayınlıyoruz.

BÜTÜNSEL BİR SÜRECİN İKİ YANI

Sempozyumu açış konuşmasında MDHP MK Sekreteri G. Adya şunları belirtti: Sosyalist yaşam tarzının oluşması ile, emekçi ve yaratıcı, her bakımdan gelişmiş, ilerici dünya görüşü ve toplumsal aktifliği olan bireyin, tarihsel iyimserlik yayan, tinsel özü kolektifçi olan yeni insanın oluşması, bütünsel, bölünmez bir sürecin iki yanıdır. Yeni yaşam tarzını yerleştirmekle sosyalizm, aynı zamanda öteden beri dünya uygarlığının önünde duran şu soruya kendi yanıtını veriyor: Gezegenimizde sağduyunun taşıyıcısı gibi yüksek bir misyona layık olmak için insan nasıl yaşamalıdır?

Sosyalizmden önceki toplumsal-ekonomik formasyonlar bu sorunu çözemediler. Bunun derin nedenleri vardır. Yaşam tarzının her tarihsel türü belirli üretim ilişkileri temelinde oluşmaktadır. Örneğin üretim araçları üzerinde özel mülkiyete dayanan kapitalizm insanları kaçınılmazlıkla uyuşmaz sınıflara ayırmakta, sınıfsal ve ulusal ezgi yaratmakta, burjuva bireyciliğinin gelişmesine, «güneşin altında bir yer» için herkesin herkesle acımasız rekabetine yolaçmaktadır. Kapitalist dünya kendiliğinden geliş-

mekte, tarihsel gelişme süreci yasallıklarını bilme yardımıyla sağlanan ve onun gelişmesine yön veren toplumsal bilincin rolü kapitalizmde oldukça düşüktür. Ve bütün bunlar, kapitalist yaşam tarzının karakterinde belirmektedir.

Sosyalist yaşam tarzı, üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyet temelinde, insanın insan tarafından sömürülmediği, toplumun planlı bir biçimde mükemmelleştirildiği koşullarda ortaya çıkmıştır ve pekişmektedir. Bu, sosyal ve ulusal antagonizmlerin ortadan kaldırılması, her türden ezginin yok edilmesi ve kolektivizmin toplumsal ilişkilerde başlıca ilke olarak yerleşmesi için önkoşulları yaratmaktadır. Yeni düzen, barış ve toplum üstüne ilerici bilim olan Marksizm-Leninizmi politikasının temeli yapan komünist partilerinin yönetiminde oluşmaktadır.

Eski ve yeni yaşam tarzları arasındaki derin karşıtlık, iki toplumsal-politik sistem arasındaki çetin ideolojik savaşında ortaya çıkmaktadır. Kapitalist değerlerin savunucuları, bunları ebedi ayar olarak göstermeye çalışıyor, felsefeden ucuz eğlencelere dek her araca başvurarak propagandasını yaptığı kendi yaşam tarzını her yerde dayatıp yerleştirmeye çabalıyorlar. Sosyalist yaşam tarzı eski yapının konumlarını birer birer ele geçirse de, o, henüz oluşma ve gelişme süreci içinde bulunmakta ve değişik ülkelerde sosyalizmin kurulmasındaki aşamaya bağımlı olarak, değişik düzeylere ulaşmaktadır. Bu sürecin kendine özgü zorlukları vardır; yeni yaşam tarzının değerleri geçmişin kalıntılarıyla, gelişme sürecinde gecikmeyle giderilen çelişkilerin getirdiği olumsuz olgular ile yana bulunmaktadır. Burjuva yaşam tarzının propagandasını yapanlar, sosyalist yaşam tarzının yerleşmesini engelleyerek, onun temellerini sarsmaya, onu çarpıtmaya çalışmaktadırlar.

Bu nedenle komünist partilerimizin önünde iki yönlü bütünsel bir görev bulunmaktadır: Eski yaşam tarzıyla savaşım içinde yeni yaşam tarzının yerleşip pekişmesi ve onun biçimlenmesinin yönetilmesi, sürekli güçlenmesi ve mükemmelleşmesi için elverişli koşulların yaratılması. Böylesi bir görevin üstesinden ancak kendi son kongrelerinde bu göreve büyük önem veren kardeş partilerin ortak deneyimlerine dayanarak gelinebilir. Sosyalist yaşam tarzının maddesel ve tinsel temellerinin güçlendirilmesine, yeni insanın yetiştirilmesine yönelik geniş kapsamlı programlar tasarlanmıştır. Ulan-Bator'da toplanan sempozyum da bu tasarıların gerçekleştirilmesine yöneliktir. Bu sempozyumun konusu günceldir. Çünkü, yeni yaşam tarzının en önemli bileşen bölümlerinin-politik, moral ve estetik kültür, bilim ve öğrenim, eğitim-yer aldığı tinsel kültür, insanın ilerici bilincinin, doğru değersel yöneliminin oluşmasında etkin bir faktördür. Toplumun üyelerinin düşünce tarzı önemli ölçüde yaşam tarzının maddesel temellerine bağlıdır, ama toplumsal gelişmenin niteliği ve tempoları da yığınların bilinç düzeyine bağlıdır. V. I. Lenin şunları yazıyor: «Devlet,

yığınların bilinciyle güçlüdür. Yığınlar her şeyi bildiği, her konuda hüküm verebildiği ve her şeye bilinçli yanaştığı zaman devlet güçlüdür.»⁽¹⁾

Sosyalist yaşam tarzının oluşmasının genel yasallıkları değişik ülkelerde tarihsel ve ulusal özelliklerin özgünlüğünce belirlenen değişik somut biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, deneyimimizi tüm zenginliğiyle çözümlmek, bu arada yüce bir ortak amaç etrafında birleşmiş kardeş ülkeleri birbirine yaklaştıran olgulara özellikle önem vermek gerekmektedir.

KÜLTÜR İLE YAŞAM TARZI ARASINDAKİ KARŞILIKLI ETKİLEŞMENİN KARAKTERİ

Sempozyuma katılanlar, sosyal-felsefi kavram olarak *yaşam tarzının* içeriğini genel olarak aynı biçimde anlıyorlardı. L. Dimitrov yaptığı konuşmada şöyle bir tanımlama yapılmasını önerdi: Yaşam tarzı, insanların günlük yaşamının, bu yaşamın akışının emek, yaşantı ve insanlararası ilişkiler alanındaki koşulları ve özelliklerinin, maddesel ve tinsel gereksinimlerinin hem iş saatinde hem de iş saati dışında, serbest zamanlardaki gelişme ve karşılanması biçimlerinin yoğun karakteristiği olarak ele alınabilir. Denebilir ki, yaşam tarzı hem her bireyin hem de belirli sosyal katmanların, antagonist almayan toplum koşullarında ve bu toplumun türdeşliğinin arttığı koşullarda ise tüm halkın toplumsal ve çalışma alanındaki en çok sentezi yapılmış göstergelerinden biridir.

M. Ticha, genel olarak kültürün ve özel olarak da tinsel kültürün yaşam tarzı üzerindeki etkisine değindi. Ona göre, kültür, insanın emek alanında hem doğanın ve maddesel yaşam koşullarının, hem de bizzat insanın, onun bilincinin değişmesini kapsayan eylemlerinin sonucudur. Bu da kültürün, maddesel ve tinsel olmak üzere diyalektik bir bütünü oluşturan iki temel biçiminden sözedilmesine olanak veriyor.

Y. Lukin şunları belirtti: Tinsel kültür, ilgili maddesel üretim biçimi tarafından tarihsel olarak koşullandırılan tinsel ve estetik değerlerin, fikirlerin ve toplumun ideoloji, bilim, eğitim ve sanat alanındaki başarılarının toplamı olarak ele alınabilir. Bunun yanı sıra tinsel kültür, bu değerlerin üretilmesine, yerleşmesine, gerektiği yere iletilmesine ve benimsenmesine, tüketilmesine yönelik sürecin, yaratıcı eylemin bizzat kendisidir de. Bir toplumda bu eylem ne kadar daha aktif yürütülüyorsa, bu toplumun tinsel kültürü o ölçüde daha yüksektir, yaşam tarzı o kadar daha mükemmeldir.

Tinsel kültür yaşam tarzı üzerinde etki yaparken, belirli bir işlev görüyor: O, insanların ilişki ve davranışlarında belirli normlar, bilgi ve estetik

(1) V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 35, s. 21.

gelişme düzeyine belirli ölçüler getiriyor. Aynı zamanda o, bir bütün olarak toplumu olduğu gibi, her bireyi de değiştiriyor. İlerici tinsel kültürün değerlerini benimsemekle insan mükemmelleşiyor, onun dünya görüşü genişleyip derinleşiyor. Dolayısıyla onun doğayı ve toplumu daha çok etkileme olanakları artıyor, insanların yaratıcılık olanakları gelişiyor, onların duyguları ve davranışları yüceliyor, daha soylu hale geliyor.

Ama kapitalist toplumda kültür türdeş değildir, gelişmesi çelişkilidir. Proleter kültür ile burjuva kültürü birbiriyle uyumsuzdur. Lenin'in yazdığı gibi, kapitalizmde «her ulusal kültürde demokratik ve sosyalist kültürün, gelişmesi değilse de, unsurları vardır. Çünkü her ulusta emekçi ve sömürülen yığın vardır ve onun yaşam koşulları kaçınılmazlıkla demokratik ve sosyalist ideolojiyi doğurmaktadır. Ancak, her ulusta burjuva kültürü de vardır (çoğunlukla ise koyu gerici ve klerikal), üstelik yalnız 'unsurlar' biçiminde değil, egemen kültür olarak». ⁽²⁾

Kapitalizmde egemen sınıf kendi kültürünü, emekçileri kendi etkisinde tutma aracı olarak kullanıyor ve bazı konularda bunu başarıyor da. Üstelik bu, burjuva kültüründe uyumsuzlukların gözlendiği, gerileme ve yozlaşma belirtilerinin arttığı koşullarda oluyor. E. Ladyka burjuva kültürünün bugünkü durumunda iki temel uyumsuzluk olduğunu belirtti: Birincisi, onun gelişme düzeyi ile demokratik aşaması arasında uyumsuzluk, ikincisi, kültürün artan yayılma oylumu ile onun niteliği arasında uyumsuzluk. Başka bir deyişle, yüksek kültür değerleri geniş emekçi katmanları için giderek daha da az erişilir oluyor, onlara «yığın kültürü» dayatılıyor.

Modern yığinsal iletişim araçları koşullarında kapitalist ülkelerde değişik katmanların kültür tüketimine katılımı bir ölçüde dengeleniyor, ama ticari nitelikteki özel kuruluşların mutlak ağırlıkta olduğu koşullarda bu, arzedilen değerlerin düşük düzeyde olmasını getiriyor. Tüketim kültürü denen kültür geliyor, kültürün bizzat özünü yadsıyan değişik türden bayağı eğlenceler popülarize ediliyor. Burjuva edebiyatı ve sanatının birçok yapıtında içerik, insanlararası ilişkilerin insanca olmasına yönelik doğal özlem ve çabalara ters düşüyor. İrrasyonalizmin (akla aykırılık), nihilizmin değişik biçimleri yaygınlaştırılıyor, zenginlik, bencillik, zorbalık putlaştırılıyor.

Burjuva kültürünün çizgileri, insanın durumunun (işçiler azami bir yoğunlukta çalışmak zorunda olsalar bile) hiç te emeğine göre değil, eninde sonunda, onun sermaye varlığına, cüzdanının şişkinliğine göre belirlendiği kapitalist toplumun yaşam tarzında da görülmektedir.

Kültürün gelişmesindeki uyumsuzluklar ve çelişkiler, ancak sosyalizmde ortadan kaldırılabilir. Bunun için gerekli tüm önkoşullar mevcuttur. Bu

⁽²⁾ V. İ. Tüm yapıtlar, c. 24, s. 120-121.

önkoşullar her şeyden önce şunda somutlaşmaktadır ki, işçi sınıfı sosyalist devrimi gerçekleştirmekle, kültürü burjuvazinin etkisinden, kültürün ticari amaçların hizmetine sokulmasında, insanın kültürel bakımdan yükselmesine hizmet eden değil de, yalnız işadamaına doğrudan kâr sağlayan şeylerin tercih edilmesinde ifadesini bulan etkiden kurtarmaktadır.

İşçi sınıfı, sosyalist toplum, hümanizm ilkelerine bağlılığını koruyor. Proletaryanın gerçekleştirdiği devrimin amaçlarından biri zaten, kültürel içeriği burjuvazi tarafından yozlaştırılan yaşamı değiştirmek ve tüm gerçek tinsel değerleri halkın hizmetine sunmaktır.

Ancak bu kendiliğinden gerçekleşmiyor. İşçi sınıfının kültür alanında önüne koyduğu görevler, onun partisinin doğru bir kültür politikası uygulamasıyla Marksizm-Leninizm ideolojisine dayanan ve işçi sınıfının, tüm emekçilerin yaşamsal çıkarlarına uygun bir politikayla yerine getiriliyor.

KÜLTÜR DEVRİMİNİN GÜNÜMÜZDEKİ ÖZELLİKLERİ

Kültür politikasına ilişkin Marksist-Leninist konseptin en önemli saptamalarından biri şudur ki, sosyalist kültür insanlığın genel kültürünün, eskilerine oranla yeni, daha üst bir aşamasıdır. Sosyalizmin kültürü, geçmişin tüm iyi yönlerini benimsiyor, bizzat emekçilerin yaratıcı olarak ortaya çıktığı yeni bir içerik meydana getiriyor.

E. Strukov, şunu belirtti: Alt aşamadan üst aşamaya geçiş, sosyalist kültür devrimi biçiminde gerçekleşiyor. Bu devrimin yapılması, yeni tinsel kültürün ve yeni yaşam biçiminin oluşması için zorunlu koşuldur.

Sosyalist kültür devriminin ilk aşamalarında çözölen görevlerin birçoğu, yeni topluma sosyal-ekonomik gelişmenin daha alt düzeyinden geçen kardeş ölkeler için bugün de günceldir. Bu, Vietnam, Küba ve Moğolistan için geçerlidir. Belirtmek gerek ki, kültür devriminin birincil görevlerinin çözümünde, örneğin, halkın eğitim düzeyinin yükseltilmesinde, bu ölkeler artık önemli başarılar sağlamış bulunmaktadır.

R. Valdes Vivo şunları anlattı: Küba'da devrim öncesinde 6 milyonluk nüfusun 1 milyonu okuma yazma bilmiyordu. Bugün ise, ölkedeki en düşük eğitim düzeyi 6 yıllık eğitimidir, 9 yıllık genel eğitim ise reel bir görevdir. Devrim gerçekleştirildiğinde ölkede 6 bin doktor vardı, ama bunların yarısı, burjuva müşterilerinin ardından ABD'ye gitti. Bugün Küba'da 19 bin doktor vardır, 2.000 yılında ise sayıları 65 bine çıkacaktır. Kübalı doktorların 1.500'ü, sosyalist yaşam tarzının özgün niteliklerinden biri olan enternasyonalizm duygusuyla dolup taşmakta, gelişmekte olan ölkelerde çalışmaktadır.

Devrim öncesinde burjuva propagandası, işçilerin yeterince serbest zamanı olduğunu ileri sürüyordu. Ama bu serbestlik pratikte neydi? Yıldı

8-9 ay, kamış hasadının ve şeker üretiminin ölü mevsiminde proleterler işsiz kalıyordu. O zamanki tinsel gereksinim düzeyinin düşük olduğu koşullarda «bu boş vakit» batakhanelerde kumarla, sarhoşluk ve fuhuşla geçiyordu.

Sosyalizm koşullarında serbest vakit hümanizmin yüksek gereksinimlerine uygun yeni bir içerikle doluyor. İşçiler öğrenimlerini sürdürmek, spor yapmak, amatör yaratıcılık alanlarında çalışmak, sanat öğrenmek için geniş olanaklar elde etmiş bulunuyor.

Ho Şi Ban şunlara değindi: Vietnam'da, emekçilerin tinsel yaşamında, bilincinde köklü değişikliklere temel olan kültür-ideoloji devrimi, üretim ilişkileri ve bilimsel-teknik gelişme alanlarındaki devrimlerle birlikte gerçekleştiriliyor. Kültür-ideoloji devrimi VKP'nin 4. ve 5. Kongrelerince ilan edilen sosyalizm kuruculuğu rotasının önemli bir parçasıdır. Bu devrim süresince, ülkenin kimi bölgelerinde tüm çocuklar için orta öğrenim sağlanmış, bunun tüm cumhuriyet çapında sağlanması için koşullar yaratılmaktadır. Devletin ve halkın gücüyle, kültürün maddesel temeli güçleniyor: Yığinsal bir biçimde tiyatro, kulüp, kütüphane, anıt kompleksleri inşa ediliyor. Yeni Vietnam'ın sosyalist kültürü, halkımızın 4 bin yılı aşkın tarihi boyunca oluşan en iyi tinsel değerlerini de içeriyor.

Sosyalizmin maddesel-teknik temellerinin kurulması süreciyle yeni yaşam tarzının oluşması, insanların tinsel ilerlemesi arasındaki karşılıklı bağıntı nedir? VSC bugün sosyalizm kuruculuğunun ilk aşamasında bulunmaktadır. Yeni toplumun maddesel-teknik temeli henüz zayıftır. Ülkenin güneyi ve kuzeyi arasında, gelişme düzeyi bakımından büyük bir fark vardır. Şunu söylemek bile yeterlidir: Kuzeyde ekonomi büyük ölçüde bir cinsten yapıya sahiptir. Burada ekonomide üç sektör (devlet, kolektif, bireysel) varken, güneyde bunlar beştir (sözü edilenlerin yanı sıra, devlet-kapitalist ve özel kapitalist sektör). Bu koşullarda, kültür devriminin tamamlandığını, sosyalist yaşam tarzının oluştuğunu söylemek volüntaristçe bir hata olur. Ancak, bu süreçlere gereken dikkati göstermemek, yeni toplumun maddesel-teknik temelini güçlenmesini beklemek de affedilmez bir pasiflik olacaktır. Tek doğru çözüm, ki VKP de bunu yapmaktadır, her iki süreç arasında karşılıklı bağıntıyı sağlamak ve böylece bu süreçlerin gelişmesini hızlandırmaktır. Bu nedenle ülkede ekonomideki dönüşümlerle birlikte yeni yaşam tarzı için, halkın kültür düzeyinin sürekli yükseltilmesi için giderek genişleyen bir hareket sürüyor. Bu harekete katılan onbinlerce aile, «Yeni kültür ailesi» ünvanını kazanmıştır.

KAPİTALİZM AŞAMASINI ATLAYARAK

Sempozyumda, Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nde yeni yaşam tarzı ve tinsel kültürün onun üzerindeki etkisi ile ilgili sorunlar etraflı biçimde ele

alındı. Ç. Tumendelger, S. Daşdava, T. Basansuren, H. Nyambu ve B. Sumya, yaptıkları konuşmalarda, MDHP'nin yönetiminde gerçekleştirilmekte olan kültür devrimi sürecini ve yaşamda hızla gerçekleştirilen dönüşümler sürecinde ortaya çıkan kimi çelişkili olguları çözümlediler.

Bu ülkede yeni toplum kuruculuğunun başlıca özelliği bilinmektedir: Moğolistan sosyalizme, kapitalizmi atlayarak feodalizmden geçmiştir. MDHP, Moğol köylülerine ve Sovyetler Birliği'nin utkan proletaryasının yardımına dayanıyordu. Yeni yaşam tarzının taşıyıcısı olan kendi işçi sınıfı yoktu cumhuriyette. İşçi sınıfı, Moğolistan halkının tüm yaşam alanlarını saran görkemli dönüşümler süresince yaratıldı. Devrim öncesinde Moğolistan'da tinsel kültürde, yaşamda ana amaç olarak dünya işlerinden mutlak bir biçimde elini eteğini çekmeyi benimseyen Lamaist ideoloji egemendi. Moğolistan halkının son derece geri kalmışlığının nedenlerinden biri de buydu. Kültür devrimi boyunca toplumsal bilincin doğrultusu özlü bir biçimde değişti, eski, hayali tinsel değerlerin yerini, halkı uyandıran, onu ilerici sosyalist ülkelere göre yaşamı değiştirmeye esinleyen tinsel değerler aldı.

Çözüm bekleyen ödevlerin karmaşık olması nedeniyle kültür devrimi uzun bir zaman gerektirdi. Ama belirtmek gerek ki, onun sosyalist yaşam tarzının oluşması üzerindeki etkisi sürekli arttı.

S. Daşdava şunu belirtti: Çağdaş Moğol insanı için tipik olan bilgi edinme, bunu pratikte uygulama hevesidir. Bugün cumhuriyette her dört kişiden biri eğitim görmektedir. 10 bin kişi başına düşen öğrenci sayısı bakımından Moğolistan EYK üyesi ülkeler arasında üçüncü yerde gelmektedir. Ortalama eğitim düzeyi 7 yıllık öğrenimdir, 10 yıllık genel eğitim sistemine geçiş hazırlıkları sürmektedir. Eğitimin gelişmesi ve tinsel yaşamın genel entellektüelleşmesinin yanısıra, kültür değerlerine ulaşabilmenin yollarının sürekli genişlemesi, halk yığınlarını bu değerlerin aktif yaratıcısı durumuna getirme süreci de büyük önem taşımaktadır.

Ç. Tumendelger ise şunları vurguladı: Ne ki biz, Moğolistan'daki sosyalist yaşam tarzının bugünkü durumunu ve bu duruma tinsel kültürün etkisini idealize etmek istemiyoruz. Bunu, yerleşmekte olan bir yaşam tarzı olarak tanımlayabiliriz. MHC'nin önünde, öteki sosyalist ülkelerde artık çözüme bağlanmış olan bir dizi önemli sorun, örneğin çeşitli sınıf ve sosyal grupların çalışma koşulları ve yaşam düzeylerinin yakınlaştırılması (ki, buradaki farklılık oldukça büyüktür), halka modern konut sağlanması (henüz yeterli değildir) gibi sorunlar durmaktadır. Yaşam tarzının biçimlenmesinde tinsel kültürün rolünü artırmak için çalışmak ve yaşantının maddi koşullarını sürekli iyileştirmek gerekmektedir.

Moğolistan artık bir tarım ülkesinden tarım-endüstri ülkesine dönüşmüştür. Ülkede yeni endüstri kentleri kurulmuştur, sosyalist ekonomik bütünleşme sonucu endüstri hızla gelişmektedir, ulusal işçi sınıfı büyümüş-

tür. Bütün bunlar halkın tinsel gereksinimlerinin genişlemesine olumlu etki yapmaktadır. Ancak, hayvancılığın ana dal olarak kaldığı, hayvan yetiştiricilerinin bir meradan başka bir meraya sık sık geçmek zorunda olduğu ve bu nedenle onların uzun süre merkezi tarım üretim kolektifleri ve birliklerinden uzak bulunduğu tarım üretiminin özellikleri, insanların yeni kültürel değerlerden gereğince yararlanmalarını engellemektedir.

Elbette bugün Moğol köylüsü otuz yıl öncesi, hatta yirmi yıl öncesinin köylüsü değildir. Bugün 200 bin köylü ailesi 300 tarım-üretim kooperatifi ya da tarım işletmesinde birleşmiştir. Köylü çocukları okullarda eğitim (köylerde ortalama öğretim düzeyi 5,5 yıldır, ama birçokları 10 yıllık okullara devam etmektedir) görmektedir, hayvancılık alanına tarım bilimi girmiştir, yaşam koşulları her geçen günle daha da iyileşmektedir. Ama gene de, araştırmaların da gösterdiği gibi, hayvan yetiştiricilerinin sadece yüzde 18'i kendi çalışmalarında eğitim ve öğretimin gerekli olduğuna inanmakta, geri kalanı ise deney ve görgüyü her şeyin üstünde saymaktadır. Nüfusun ülke ölçüsündeki büyük dağınıklığı öğretim ve eğitim çalışmalarını daha da zorlaştırmaktadır. Partimiz, tarım nüfusunun kültür düzeyinin yükseltilmesi ödevini, birbiriyle sıkı sıkıya bağlı olan iki yöntemle, yani kırsal kesim nüfusunun yeni tinsel değerlerden yararlanmasını olanaklı kılan biçimleri yetkinleştirme (tarım işletmeleri ve birliklerinin merkezlerindeki okullarda eğitim ve öğretimi iyileştirmek, kitaplık, sinema, tiyatro gibi seyyar kültür kurumlarının sayısını artırmak; bunların çalışmalarını nitel bakımdan yükseltmek) ve aynı zamanda köylülerin çalışma ve yaşama koşullarını ardıcıl olarak değiştirme yöntemiyle çözmektedir. Bu sonuncu, çok karmaşık bir ödevdir, ama tarımın gelişmesi, çağdaş hayvancılık işletmelerinin kurulması ve yeni yerleşim merkezlerinin oluşması bu ödevin çözümü için önkoşullar yaratmaktadır.

B. Sumya şunları belirtti: MHC'de nüfusun önemli bir kesiminin yeni koşullara uyumu sorunu belirlemektedir. Son yirmi yıl içinde kent nüfusunun, genel nüfus içindeki payı yüzde 21'den yüzde 51'e çıkmıştır. Köyden kente göçün planlı olmasına ve göç edenlerin büyük bir kesiminin gerekli eğitim-öğrenim ve kültürel hazırlığa sahip olmasına karşın, gene de birçokları endüstriyel çalışmaya, başka bir çalışma ve serbest zaman yapısına, kent konutu ve alışılmamış ekolojik (çevre) ortama uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler. Uyum sorununun çözümü, kişiyi yeni yaşam değerlerine, sosyalist topluluk yaşamının ilkelerini daha iyi benimsemeye ardıcılıkla yönlendirmeyi amaçlayan ekonomik, kültürel-eğitim ve hukuki önlemleri kapsayan sistemin hazırlanmasıyla sağlanacaktır.

Ülkenin sosyal yapısındaki değişimler yeni yeni sorunları da beraberinde getirmektedir. Kentler, işletmeler, bunlarda çalışacak ve yaşayacak kadroları yetiştirmekten çok daha çabuk kurulmaktadır. Bu bakımdan sadece köyden kente göç edenlerin uyumu sorunu değil, bilimsel-teknik

devrim aşamasına henüz girmekte olan toplumda yeni bir kuşağın eğitimi sorunu da günceldir, çünkü 20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçildiği yıllarda, şimdikine oranla çok daha yüksek düzeyde üretim güçleri bu kuşağın emrinde olacaktır.

Sempozyuma katılanlar bu sorunun yanıtını sosyalist ülkelerin ortak deneyimlerinden yararlanılmasında, okul yada üniversite öğreniminden sonra da süren kesintisiz bir eğitimin örgütlenmesinde ve en başta da *kendi kendini sürekli geliştirebilme yeteneğine sahip insanın yetişmesinde* görmüşlerdir.

Aslında bu yalnız Moğolistan'ın değil, tüm sosyalist ülkeler topluluğunun önünde duran bir görevdir.

YIĞINLARIN YARATICI POTANSİYELİNİ İYİCE ORTAYA ÇIKARMAK

Sosyalist yaşam tarzının, yeni tinsel kültürün gelişmesinin ana amacı, insanın çokyönlü gelişme ve yetkinleşmesini sağlamak, onun tüm yaratıcı yeteneklerini ortaya çıkarmak, onu küçük, değişmez günlük kaygılardan kurtarmak, onun yeryüzünde sağduyunun taşıyıcısı özünün tam olarak belirmesini sağlamaktır.

Y. Lukin bu konuda şunları söyledi: İdeolojik karşıtlarımız, bu amacı çarpıtmak için, az kağıt ve mürekkep tüketmediler. Onlar, güya sosyalizmin girişimcilik için, yaratıcılık enerjisinin ortaya çıkması için koşullar yaratmadığını ve böylesi olanakları sadece rekabete ve özel girişimcilliğe dayalı «serbest» girişimcilik toplumunun sağladığını kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Gerçekte ise, kâr hirsının egemen olduğu kapitalist dünyada kişi, sermayenin çıkarları uğruna amansızca sömürülmekte, geniş halk yığınlarının yaratıcı girişimleri bastırılmaktadır. Halk içinden sıradan bir insanın kendi yeteneklerini ortaya koyması olağanüstü zordur; emekçilerin üretime ve toplumsal yaşama etki yapma olanakları sınırlandırılırken, egemen sınıflara tam bir eylem serbestliği tanınmaktadır.

Sosyalizmde ise, tüm halk yığınları yaratıcı, yapıcı emek sürecine aktif katılmakta, özgür emek, yeni yaşamı kurmanın çözümleyici faktörüne dönüşerek tüm halkın davası, toplumdaki tüm katmanların yaratıcı aktifliğinin bir ürünü olmakta, işçi ve köylülerin büyük enerji ve yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Lenin'e göre yaratıcılık, yapıcılık olgusu, yığınların bilinç düzeyinin gelişmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Bu, halkın devrimci-dönüşümcü eylemlerinin bütünsel sürecinin iki yanıdır. Ve toplumsal bilincin oluşturulması, insanın yaşamda aktif tutum alması ödevi, ardıcılıkla çözülmesi gereken bir ödev-

dir, çünkü yeni toplumun kuruluşundaki her aşama insanların önüne çok daha büyük istemler koymaktadır. Gelişmiş sosyalizm kuruculuğu ve onun daha da yetkinleştirilmesi aşamalarında, kardeş partilerin ve devletlerin ekonomik stratejilerini sosyalizmin üstünlükleriyle bilimsel-teknik devrimin kazanımlarını organik olarak bağlama doğrultusunun belirlediği günümüzde, karmaşık ekonomik ve sosyal sorunların çözümü, büyük ölçüde emekçinin mesleki, ideolojik, moral ve kültür düzeyine bağlıdır. Yaşamın bütün bu yanları birbiriyle sıkı sıkıya bağlıdır, birbirlerini karşılıklı etkilemektedir ve düşük bir kültür düzeyi kişinin moral ve mesleki durumuna şu ya da bu ölçüde olumsuz etki yapacaktır.

SBKP Merkez Komitesi'nin Haziran (1983) Plenumu, ekonomik gelişmenin stratejik ödevleriyle emekçilerin komünist eğitimi arasındaki sıkı bağı vurgulamıştır. SBKP MK Genel Sekreteri Y. V. Andropov yoldaş bunu Plenumda şu sözlerle ifade etmiştir: «Bugün bizde insan, sadece belirli bilgiler toplamının taşıyıcısı olarak değil, her şeyden önce sosyalist toplumun yurttaşı, komünizmin aktif kurucusu, böyle bir kurucuya özgü ideolojik görüşleri, moral ve çıkarlarıyla birlikte, yüksek emek ve davranış kültürüne sahip kişi olarak eğitilip yetişmelidir.» ⁽³⁾

İdeolojik konum, dünya görüşü, tinsel kültürün önemli bileşkenleridir ve insanın değer yönelimini, dolayısıyla da yaşam tarzını belirlemektedir. Sempozyuma katılanların vurguladığı gibi, dünya görüşü, sadece, teorik bilgilerin ve insanların pratik deneyimlerinin bir sentezi olmakla kalmamakta, bu bilgi ve biriken deneyimin insanların çalışmalarında gerekçeli dayanaklara dönüştürülmesi işlevini de görmektedir; ilerici dünya görüşü insana, kendi gereksinim ve çıkarlarını doğru olarak kavramasına yardım etmektedir.

D. Ariunbold şunları belirtti: Sosyalist yaşam tarzının gelişme ve yerleşme düzeyinin ne olduğu konusunda, düşüncelerin ne ölçüde somut eylem ve tutumlarda gerçekleştiğine bakarak karar verilebilir. Bugün MHC yurttaşları için özgül olan, öteki sosyalist ülkelerin, en başta SSCB'nin deneyimlerine gösterdiği büyük ilgi ve bunları yaşamın her alanında uygulama çabalarıdır. Bu da, Marksist-Leninist dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası olan enternasyonalizmin çarpıcı bir belirtisidir. Enternasyonalizm, sosyalist yurtseverlikle diyalektik bir birlik oluşturmaktadır, çünkü sosyalist ülkeler topluluğunu güçlendirmek demek, aynı zamanda kendi ülkesinin genliği için çaba harcamak demektir.

Marksist-Leninist ideolojinin enternasyonalist yönelimi, değişik halkların çıkarlarını birbirinin karşısına çıkaran, halklar arasında düşmanlığı körükleyen burjuva ideolojisinin tam karşıtıdır. Emperyalist devletler işte bu

⁽³⁾ SBKP MK Plenumu Belgeleri, 14–15 Haziran 1983, Moskova 1983, s. 18.

ideolojiye dayanarak bugün de eski sömürgecilerin bilinen «ayır, buyur» ilkesine göre hareket etmekte, gelişmekte olan birçok ülke üzerinde kendi egemenliklerini üstü örtülü biçimde sürdürebilmektedirler.

E. Strukov, Marksist-Leninist bilimin benimsenip öğrenilmesini, yeni insanın politik kültürünün özünü oluşturduğunu vurguladı ve şöyle dedi: İlerici toplumsal bilimin temellerini iyice kavramakla toplumdaki gelişme süreçleri doğru değerlendirilebilir, yaşam bilinçli olarak kurulabilir, yeni toplumu kurma süreci içinde beliren ve bazen çelişkili olan çeşitli olayların özü doğru kavranabilir.

GELİŞME SORUNLARINA KAPSAMLI YAKLAŞIM

M. Ticha, konuşmasında ÇSC'deki sosyalizm kuruculuğu deneyimini analize ederken, bu tür olaylardan birine değindi ve şöyle dedi: Maddi nimetlerin çoğaltılmasında toplumsal çabaların tek yönlülüğü, bir bakıma pragmatizm, kimi insanlarda yaşama, ortama ve topluma sadece tüketici gözüyle bakma eğilimini doğurmaktadır. Bunlar için daha çok almak, daha az vermek eğilimi belirleyici bir nitelik kazanmakta; eşyanın tutsağı olmakta ve bunları edinme onlar için yaşamın başlıca anlamı olmakta; zengin olma pahasına bunlar sosyalist yasaları ve moral kurallarını bile çiğneyebilmektedirler. Sosyalizmde gereksinimlerin artan ölçüde karşılanmasını onlar, her şeyden önce maddi gereksinimlerin giderilmesi olarak anlamakta, kültürü, sanatı ve edebiyatı ise sadece eğlence aracı olarak görmektedirler. Bu tür görüş ve anlayışlar burjuva kültürünün kimi öğelerinin sosyalist topluma sızmasına yardım etmektedir. Belirtilen bu olayların nedeni, şüphesiz, bilinç düzeyinin maddi genlik düzeyinin yükselmesinden çok gerilerde kalmasından kaynaklanmaktadır. *R. Valdes Vivo*, bununla ilgili olarak Fidel Castro yoldaşın şu sözlerini anımsattı: Komünist toplumun gelişmesi öyle bir süreçtir ki, bu süreç içinde zenginlik ve maddi temelin artması aynı zamanda bilinç düzeyinin yükselmesiyle birlikte olmalıdır, yoksa, bilinç düzeyinin düşmesiyle birlikte kimi çevrelerin zenginleşmesi hiç te olanak dışı değildir . . . » ⁽⁴⁾

M. Ticha'ya göre, sadece «eğitim yöntemlerine» yönelmekle de yaşama tüketici gözüyle bakanlara karşı savaşılamaz. Kültürel gelişmenin sorunları bütünsel olarak, onun tüm alanlarını, yani çalışma kültürü, davranış ve konuşma kültürü, çevrenin korunması vb. alanlarda ilerlemeyi sağlayacak maddi koşulların yaratılması yoluyla çözülmektedir. Bu sorunlarla sadece ilgili bakanlıklar değil, tüm toplum, devlet ve parti organları, toplumsal örgütler ve kurumlar, işletmeler de yakından ilgilenmelidir. ÇKP'nin 16. Kongresi ülkede, yaşamın tüm alanlarını ve nüfusun değişik yaş

⁽⁴⁾ Fidel Castro, Discursos en tres congresos. La Habana 1982, p. 99.

gruplarını kapsayan bir devlet estetik eğitim sisteminin oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır.

Kültürel gelişme sorunlarına birçok kardeş parti kapsamlı yaklaşım göstermektedir. *L. Dimitrov*, Bulgaristan'da estetik eğitime ilişkin bir genel halk programının hazırlanmış olduğunu bildirdi. BKP'nin 12. Kongre Tezleri'nde «sanat değerlerinin yaygınlaştırılmasına ve etkinliklerin artırılmasına ilişkin sistemin daha iyi örgütlenmesi ve daha etkili kılınması» (5) isteminin yer aldığını söyledi.

Sempozyuma Sovyetler Birliği adına katılanların konuşmalarında, SBKP Merkez Komitesi'nin Haziran Plenumu'nda ele alınan sosyalist yaşam tarzının oluşması ve kültürün gelişmesi sorunlarına kapsamlı yaklaşımın yeni yönleri üzerinde ayrıntılı olarak duruldu. Bu ödev her şeyden önce, sosyalist uygarlığın derinleştirilmesi ödevidir ve *Y. V. Andropov*'un ifadesiyle sosyalist uygarlık örnek bir toplumsal düzeni, insan sağlığını, rasyonel beslenmeyi, halka yüksek kalitede hizmet sunmayı ve serbest zamanın moral-estetik bakımdan değerlendirilerek kullanılmasını içermektedir. Sosyalist uygarlık aynı zamanda, gereksinimlerin artışına ilişkin yasallığa uygun bir biçimde oluşan *akılcı tüketim kültürü* de içinde, insanların bilinç düzeyinin ve kültürünün yükselmesi anlamına gelmektedir. Genlik düzeyinin yükselmesi oranlarına göre, ağırlık merkezi de tinsel, kültürel gereksinimlere doğru kaymakta, gereksinimler daha karmaşık ve dolgun nitelik almakta ve kişinin uyumlu gelişme süreci hızlanmaktadır. (6)

L. Parade bununla ilgili olarak şöyle dedi: DAC komünistleri, sosyalist yaşam tarzının, tinsel kültürün ekonomik duruma yaptığı «aktif karşı etki»ye özellikle dikkati çekiyorlar. (7)

Ülkemizde kültürünün başlıca amaçlarından biri de, yararlı toplumsal emeğe karşı dürüst, iyi niyetle davranan insanların eğitilmesine yardım etmektir.

Gerçekten de, sosyalist yaşam tarzında kişinin toplumdaki maddi ve sosyal durumunu belirleyen başlıca ölçüt, insanın ortak davaya yaptığı emek katkısıdır. Bu durum şu saptamada ifadesini bulmaktadır: Herkes-ten yeteneği kadar, herkese emeğine göre! Ne ki sempozyuma katılanlar, bu ilkenin yaşamda henüz gereği gibi uygulanmadığına işaret ettiler. SSCB'deki sosyalist kuruculuk pratiğine başvurarak bu konuda kimi örnekler veren *E. Strukov* ve *Y. Lukin* şu görüşü savundular: Biz hâlâ, formülün ikinci kısmına, yani «herkese emeğine göre» denilen kısma baş-

(5) Bulgaristan Komünist Partisi 12. Kongre Tezleri, Sofya 1981, s. 79 (Bulgarca).

(6) Bak: SBKP MK Plenum Belgeleri, 14–15 Haziran 1983.

(7) Bak: Thesen des Zentralkomitees der SED zum Karl-Marx-Jahr 1983. Berlin 1982.

lıca önemi vermeye devam ediyoruz. «Herkesten yeteneği kadar» isteminin gerçekleşmesi için ise gereken titizliği göstermiyoruz. Yüksek tinsel kültür, işte burada kişinin yaratıcı yeteneklerinin ortaya çıkmasında etkin bir araç rolü oynamaktadır.

E. Ladyka, bu konuyu biraz daha somutlaştırarak, sosyalist toplumun, kültürden yararlanılması konusundaki ilgisinin ikili niteliğine işaret etti. Birincisi, şu veya bu toplumsal amaca ulaşma aracı olarak kültüre gösterilen ilgilidir. Polonya bilim adamına göre bu, kültürün araç olarak kullanımıdır. Ancak, ikincisi, yeni toplum, kültürün özerk değerliliğine de ilgi göstermekte, yani her hangi utiliter açıdan değil, tersine kültürün, insanın entelektüel, estetik ve moral hazinesinin zenginleşmesine yardım etmesi açısından ilgi göstermektedir. *E. Ladyka*'nın görüşüne göre, çağdaş burjuva kültürünün eleştirel analizi, bu kültürün, özellikle onun özerk özünü yansıtan yanlarının giderek ikinci plana itildiğini göstermektedir. Sosyalizmde ise kültürün bu yanları sürekli olarak öne çıkmaktadır, çünkü yeni düzen insanın gerçek tinsel değerlerinin derinlemesine gelişmesinden yanadır.

YAŞAM TARZINDA GENEL VE ÖZEL OLAN

Özetlersek, genel eğilim (sözü edilen kimi çelişkili olaylara karşın) sosyalist yaşam tarzının oluşmasında tinsel kültürün oynadığı rolün arttığını kanıtlamaktadır. Ancak böyle bir saptama yapmakla yetinilemez. Söz konusu sürecin etkinlikle yönlendirilmesi ise, bu sürecin ulusal, sosyal ya da yaş grupları ortamında gösterdiği ayrışma ve farklılıkların ne ölçüde derinliğine incelenmiş olmasıyla sıkı sıkıya bağlıdır.

Sempozyumda, yaşam tarzındaki ayrışma (dolayısıyla yaşam tarzının oluşmasında moral kültürün rolü konusunda) sorunları üstüne canlı bir görüş değiş tokuşu yapıldı. *E. Strukov*, çeşitli sosyal katmanlar arasında yaşam tarzındaki ayrışmanın ortadan kalkması eğiliminin gözlemlendiğini kaydederek, bunun ayırıcı özelliklerinin, yaşam tarzının daha zengin içerikli olması, insanların yetenek ve gereksinimlerinin yüksek düzeyde gelişmesi olduğunu söyledi.

İ. Toth ise, Macaristan'da bütünsel yaşam biçiminden sözedilmesinin henüz erken olduğunu belirtti. Bilim adamına göre, yaşam tarzının öylesine çeşitli türleri var ki, bunlardan birini tamamiyle sosyalist, bir diğerini de burjuva ya da esnaf biçimi olarak adlandırmak çok zordur. Yaşam tarzlarını sosyal-ekonomik gelişmenin somut analizi temelinde sınıflandırmak gerekir.

Bir bütün olarak toplumsal-ekonomik formasyona özgü temel yaşam tarzının sosyal katmanlara göre nasıl bir ayrışma gösterdiği, bu katman-

ların yaşam tarzlarının birbirine yaklaşma eğiliminin nerelerde kendini gösterdiği, bunlar arasında hangi farklılıkların varlıklarını koruduğu ya da bunların daha ne kadar zaman sürebileceği sorunları, görülüyor ki, bizim bilimimiz tarafından henüz yeterince ve derinlemesine incelenmiş değildir. Sempozyum da bu sorunlara yeterince açık ve doyurucu yanıtlar getirememiştir.

Bununla birlikte, bu sorunlarla yakından ilgilenen bilim adamları arasında, şu ya da bu ölçülerdeki görüş farklılıklarına karşın, birleştikleri ortak görüşler de ortaya çıkmıştır.

İ. Toth, Macaristan' toplunun yaşam tarzında, bir bütün olarak, öteki sosyalist devletlerle yaklaşma çizgisinin giderek daha belirginleştiğini vurgulayarak şunları belirtti: Tinsel alanda materyalist bilinç dinsel inançları daraltmakta, enternasyonalizm milliyetçilik üzerinde, kolektivizm de burjuva bireyciliği üzerinde utku kazanmış bulunmaktadır. Bütün bunlar, genel sosyalist yaşam tarzının belirtileridir.

Sosyalist yaşam tarzı, belli bir anlamda, normatif kategoridir, yani bir bütün olarak ekonomik-toplumsal formasyonun gelişmesinin yöneldiği, tüm değerlerin (elbette dinamik olarak değişen ve sürekli mükemmelleşen değerlerin) bir genellemesidir. Bu değerler sınıfların, sosyal grupların ve tek tek kişilerin yaşam tarzlarında giderek daha tam olarak ifadesini bulmaktadır. Bunlar arasında yaklaşma eğilimi vardır. Ama farklar da kalmaktadır. Hiç değilse, toplumun değişik katmanlarının tinsel gereksinimlerinin gelişmesi ve bu gereksinimlerin giderilmesi düzeyinde, sözü edilen farklar kalmaktadır. *İ. Toth*, eğer bir yaşam tarzına «kuş bakışı»yla bakmıyorsak, bu farkları görmek zorundayız ve ancak böylece bunların ortadan kaldırılmasına yardımcı olabiliriz, dedi.

E. Strukov'un kanısına göre, hayal edilen bireylerin varlığını değil, reel insanların, onların gerçek, belirli koşullarda geçen eylem tarzını çıkış noktası yapmak gerekir.

Demek ki, sosyalist yaşam tarzının genel çizgileri çeşitli ülkelerde, çeşitli koşullarda az veya çok geçmişin kalıntılarıyla bitişerek, mesleki ve yerel özelliklerle ayrımlanarak, değişik dolgunlukta gerçekleşmektedir. Bu özelliklerin bir gün tamamen ortadan kalkacağını da sanmıyorum. Macar bilim adamı toplumsal homojenleşmenin kişisel yaşam tarzındaki farkların ortadan kalkmasına yol açmayacağı görüşünü savunuyor. O, değişik kategori işçilerin, fabrikada çalışan, ama köyde yaşayanların (Macaristan'da bunların sayısı 1 milyon kadar); bir kentte oturup başka bir kentte çalışanların, yani «sarkaç göçmenler» adını taşıyanların, köyden gelme «ilk kuşak» işçilerin ve son olarak dededen babadan proleterlerin yaşam tarzından örnekler verdi.

«Göçmen» işçilerin ve «ilk kuşak» işçilerin kültürel gereksinimleri, bilgi

edinme, eğitim görme isteği dededen babadan proleterlere kıyasla daha azdır. Tarım işçilerinde son zamanlarda emeğe karşı yeniden eski köylü yaklaşımı, sabahdan akşama kadar çalışma isteği doğmaktadır. Bu, ilk bakışta insana iyi bir şey gibi geliyor, ama bu durumda kollektif düşünme tarzının gelişmesi, bu emekçilere gerekli kültürü sağlama nasıl gerçekleştirilir? Bu alanda dededen babadan proleterlerin gelişme yolu kılavuz edinilebilir. Onların yaşam düzeyi oldukça yüksektir, onlar çalışkanlığını, günlük yaşamda akılcılığını koruyorlar, bilgiye saygıları var, uzmanlık düzeylerini yükseltmek istiyorlar, toplumsal ilişkilerde dengeli davranıyorlar, onlarda sosyal güven duygusu ve yaşamın efendisi olma bilinci yüksektir.

L. Parade, DAC'nte yapılan incelemelere dayanarak, ayrımlaşma sorununu başka bir yönden ele aldı. Bölgesel özelliklere, yerleşim yerleri özelliklerine bağlı olarak yaşam tarzındaki değişikliklere değindi. O, kültürel yaşam alanında mesleksel hazırlık, estetik eğitim, eğlenme, kendiliğinden aktif eylemde bulunma, çalışma, bireyin tarihsel bilincinin biçimlenmesi diye bir tasnif yapmayı önerdi. Böyle bir tasnif yapmak belki de tartışma götürür, ama bu, yine de kültürü derinlemesine analiz etme olanaklarını genişletiyor. Bilim adamı, hangi yerleşim yerinde şu veya bu kültürel olaktan en tam biçimde yararlandığını araştırıyor. Örneğin, köyü hangi alanda büyük kentin normlarına yönlendirmek gerektiğini, hangi alanda gerekmediğini, köy kültürünün hangi yönlerini korumak ve geliştirmek gerektiğini araştırıyor. Onun kanısınca genellikle yerel özelliklere dikkatle eğilme, kültürün gelişmesinde basmakalıplılığa yer vermeme, sosyalist yaşam tarzının oluşup biçimlenmesine olumlu etki yapmaktadır.

Yaşam tarzının oluşturulması, biçimlendirilmesi sürecini yönetmede, onun gelişmesinin genel yasallıklarını bilmenin, ayrı ayrı varyantlarını incelemenin büyük önemi vardır. Çünkü bu süreçlerin bir modelini yapmayı öğrenmek, ancak bunların genel yasallıkları ve somut beliriş biçimleri bilindiği zaman olanaklıdır. Sosyalist ülkeler bilim adamları da bugün işte bu noktaya gelmişlerdir. Gelecekte bu tür modellerin oluşturulması, yaşam ve kültür tarzının olanaklı olan gelişme varyantları üstüne bilgisayarlar yardımıyla öngöründe bulunulması, çelişkilerin doğacağını önceden sezmeye, bunların doğuşunu önlemeye ya da bunları çözme yöntemleri bulmaya olanak verecektir.

DUYGULARIN GELİŞTİRİLMESİ

Estetik, artistik kültür, edebiyat ve sanat insanın tinsel dünyasında özel bir yer tutuyor, çünkü bunlar insanın yalnız aklına değil, duygularına da seslenmektedir. Y. Lukin şunu belirtti: Sanatta, insanın eyleminin ve düşüncelerinin en önemli yanlarının yansımaları ve genellenmesi, tasvir edi-

len nesneye karşı duygusal tutumunu belirtmesiyle, onun estetik değeri-
lendirilmesiyle (güzel ile çirkin, yüce ile bayağı, trajik ile komik kategori-
lerinde), aynı zamanda belirli bir toplumsal-estetik-ülkünün simgeleş-
mesiyle kopmaz biçimde bağlıdır. Sanatın, görece bağımsızlığı, gerçekliği
canlı ve renkli biçimde etkileme gücü vardır. Sanat aynı zamanda top-
lumun sosyal yapısının bileşen bir ögesidir. Tüm bunlar estetik kültürü,
insanların dünya görüşünün, ahlaksal düşüncelerinin oluşup biçimlen-
mesinde, tinsel ve estetik gereksinimlerin karşılanmasında önemli bir et-
men haline getiriyor. İşte bu nedenle, komünist partileri, yeni yaşam tar-
zının biçimlenmesini yönetirken, edebiyat ve sanatın, kendilerine aktif
biçimde yardım etmelerini istiyorlar.

Geçmişin en iyi, en demokratik öğelerini benimseyen sosyalist estetik
kültür, aynı zamanda kendi estetiğini, kendi dünya görüşünü, kendi ülkü-
lerini de yaratmıştır. Bu estetiğin temelinde, Lenin'in, yığınların yaratıcılı-
ğının yeni yaşamı kurmada belirleyici etken olduğu görüşü yer almakta-
dır. Sosyalist realizm sanatının özünü, yığınların yaratıcı, yapıcı emeğinin,
her insanın yeteneklerinin ortaya çıktığı bu süreci derinlemesine ortaya
koymak oluşturuyor. Yeni sanat, emekçileri bu yarıyla kendinden yana
çekiyor, ve o, yine bu yarıyla dünya görüşünün temelini burjuva birey-
ciliği, her ne pahasına olursa olsun amaca ulaşma hırsının oluşturduğu
kişileri kendinden uzaklaştırıyor.

Bilim adamı, Sovyet edebiyatının komünist eğitim için en önemli olan
yanlarına değindi. Emekçi insana ilgili göstermek; toplumsal mülkiyetle
ilgili, emekçilerin kendilerini bu mülkiyetin gerçek efendisi saydıkları,
genel halk mülkiyetinin, bu zenginliğin korunması ve çoğaltılması için
sorumluluk duydukları tutumun tasviri; yeni yaşamın verdiği filizlere ge-
reken dikkati ayırmak, bunları zamanında görmek ve bunların komünist
içeriğini ortaya koymak; kolektif çalışma yönteminin çekici gücünü ve
aynı zamanda bu yöntemin yerleşmesindeki güçlükleri açık ve inandırıcı
biçimde göstermek, tüm bunlar, sosyalizm aşamasının estetik kültürünün
kazanımlarıdır.

Edebiyat ve sanat şimdi yaşamı şematik bir biçimde, çelişkisiz, çatışma-
sız bir biçimde göstermiyor (ki daha önceki dönemlerde bu tür eksiklik-
lerin oldukça geniş yer aldığı olmuştur). Komünist ülkeleri hareket nok-
tası yapan sanat, sosyalist moral kurallarıyla çelişen her şeye – bürokra-
tizme ve «komünist» kibire, yerel çıkarları ulusal çıkarların üzerinde tut-
maya, asalaklığa, anaforculuğa ve başka antisosyal olgulara karşı koy-
maktadır.

Ote yandan SBKP Merkez Komitesi'nin Haziran Plenumunda şu da vur-
gulandı: «İnsanlığın bilincinden Sovyet toplumunun tarihsel başarılarının
gerçek değerinin silinmesi, yeni dünyanın yurttaşı olma gurur duygusunu,
Vladimir Mayakovski'nin amortismanların en korkuncu dediği yüreğin ve

canlılık duygusunun amortismanının yiyip bitirmemesi çok önemlidir. Komünist ülkelerimizin büyük çekici gücünden eğitim çalışmalarımızda daha aktif yararlanmalıyız.»⁽⁸⁾

S. Luvsanvandan, sosyalist estetik kültürün özellikleri üzerine analizi sürdürerek, uluslar arasındaki karşılıklı bağların onun gelişmesi için taşıdığı önemi belirtti ve şöyle devam etti: Sosyalizmde ulusal kültürlerin birbirini yaratıcı biçimde etkilemesi, yeni düzeni eleştirenlerin ileri sürdüğü gibi, mekanik olarak yinleme, taklit etme, bir kültürü başka bir kültüre aktarma süreci değildir. Başka bir kardeş halkın kültürüyle işbirliği yapmak, ulusal sanat ve edebiyatın daha öte gelişmesine itki veriyor, onun zenginleşmesinin bir etmeni haline geliyor. Sovyet sanatı bizim için işte böyle bir işlev gördü. Biz Sovyet sanatı, Rus dili aracılığıyla dünya kültürünü öğrendik, Moğol ailesine de Dante, Shakespeare, Servantes, Göthe, Puşkin ve Tolstoy girdi. Bu olgunun, insanın yeni bilincinin, dolayısıyla onun yeni yaşam tarzının biçimlenmesinde çok büyük önemi vardır.

ESTETİK, GELECEĞİN ETİĞİDİR

Edebiyat ve sanatın doğru yöndeki yaşam doğrultusu, bulandırılmamış estetik geniş çevren yaratma bakımından halkın önünde taşıdığı sorumluluk, her şeyden önce edebiyatı, sanatı yarananların-yazar, ressam, kompozitör, aktörlerin sorumluluğunda ifadesini bulmaktadır. Burada sorun, onların doğru ideolojik konumları hazırlayıp işlemeleridir. Tartışmaya katılanlar, «özgür yaratıcılık konsepti»nin hatta kapitalist ülkelerde bile gereksiz görülerek bir kenara atıldığını belirttiler. Karşıtlarımız arasında sanatın ideolojinin, politikanın dışında bulunduğunu savunan hemen hemen kimse kalmadı. Tam tersine onlar sanatın ideolojiszleştirilmesi konseptini sanatın yeniden ideolojileştirilmesi konseptiyle değiştirdiler. Emperyalizm, ideolojik savaşımı sürdürürken, tüm tinsel üretim biçimini kendinden yana çekmeye çalışıyor. Bu nedenle bugün sanatçının ideolojik konumunu, kimden yana ve kime karşı olduğunu açık, kesin olarak belirlemesinin olağanüstü büyük bir önemi vardır.

E. Ladyka şunları belirtti: Sanat eserlerini yaratanlar sosyalist gelişme perspektifini gözden kaçırmadan, yaşamla ilgili gerçekleri söylemek yükümlülüğü taşımaktadırlar. Günümüzde kültür, sert ideolojik çatışmalar alanı olduğu için sanatçının sorumluluğu olağanüstü büyüktür. Böyle çatışmalar, Polonya'da olduğu gibi, sosyalist ülkelerde de olabilir. Polonya'da kültür alanında emperyalist merkezlerce desteklenen antisosyalist muhalefet faaliyet gösteriyor. Bu muhalefet, karakteristik çizgileri akla aykırılık, sosyal gelişmeye düşmanlık, kendi kendinden hayranlık duyma

⁽⁸⁾ SBKP MK Plenum belgeleri, 14–15 Haziran 1983, s. 43.

ve anarşi, aynı zamanda en bayağı biçimdeki çağdaş tüketici yaşam tarzı fikirlerine hayranlık olan burjuva geleneklerini, milliyetçiliği dayanak yaparak azgınca saldırılarda bulunuyor. Polonya Birleşik İşçi Partisi, bu koşullarda kültürün sosyalizm düşmanlarının eylem alanı haline gelmesine kesinlikle karşı koyuyor. Parti, ideolojik bakımdan sağlam tüm sanatçıları destekleyerek, bilimsel sosyalizmin evrensel ilkelerince belirlenen sosyalist kültürün, işçi sınıfı kültürünün geliştirilmesini istiyor.

L. Dimitrov, konuşmasında sosyalist kültürün gelişme perspektiflerini ele aldı ve şöyle dedi: Kanımca, sosyalist yaşam tarzının gelişmesi ve iyice yerleşmesi, onda estetik ögenin giderek daha güçlü biçimde ortaya çıkmasını gerektiriyor. Bundan çıkan sonuç şudur: Yaşamın güzelleştirilmesine, yani onun komünist estetik ülküleri gereğince amaca yönelik bir biçimde değiştirilmesine yardım etmek gerekiyor. Bulgaristan'da emeği, günlük yaşamı, insanlar arasındaki ilişkileri, tüm çevremizdeki gerçekliği iyileştirmeye, güzelleştirmeye katkıda bulunacak bir hareket giderek geliyor.

Bilim adamı, çeşitli iş alanlarının örneğin daha çok dizayn yapılması gereken sanayi malları üretimi alanının, mimari işlerin, resim ve heykelticilik, tatbiki ve dekorculuk sanatıyla, müzik ve söz sanatıyla uyumlaştırıldığı inşaat alanının nasıl daha estetik hale getirilebileceğini çözümledi. Estetik bakımdan yetkinleştirmek demek, sosyalist yaşamı daha güzel yapmak demektir. «Mala tapma» psikolojisi ancak bununla önlenabilir. Konuşmacı, Maksim Gorki'nin, estetik, geleceğin etiğidir görüşünün giderek daha güncel hale geldiğini belirtti. Çünkü gelişmiş sosyalist toplumda, Bulgaristan Komünist Partisi Programında şu sözlerle tanımlanan yasallık giderek daha dolgun biçimde ortaya çıkmaktadır: «Toplum komünizme ne kadar çok yaklaşırsa, insanda hem güzelliğin değerini bilen hem de güzelliği yaratan sanatçılık daha çok geliyor, onda daha güçlü biçimde gerçekliği güzellik yasalarına uygun olarak değiştirme isteği doğuyor.»⁽⁹⁾

J. Waszczuk yaptığı kapanış konuşmasında şunları belirtti: Toplantımızda, sosyalist yaşam tarzının birçok üstünlüğü en inandırıcı biçimde ortaya konuldu. Her şeyden önce onun gelişme doğrultusunu bireyin yetkinleşmesi, onun soylu niteliklerinin tam olarak ortaya çıkması, tinsel gereksinimlerinin genişlemesi ve yücelmesi belirlemektedir. Yeni yaşam tarzının oluşması, biçimlenmesi birçok karmaşık sorunla bağlıdır. Bu biçimlenme sırasında çelişkiler de doğabilir ve doğmaktadır, ama bu yaşam tarzı, sosyalist toplumda sınıfsal ve ulusal düşmanlık, ezgi ve sömürü olmadığı için, geleceğin yaşam tarzının temel örneğini oluşturmaktadır. İşte bundan

⁽⁹⁾ Bulgaristan Komünist Partisi Programı, Sofya 1971, s. 88 (Bulgarca).

ötürü tüm bu saydıklarımızın, yani sınıfsal ve ulusal düşmanlıkların, ezgi ve sömürünün olduğu kapitalizmin savunucuları, sosyalizmi «dünyadaki kötülüklerin» simgesi olarak göstererek, gerçekleri çarpıtmaya çalışıyorlar. Onlar tüm insanların mutluluğu için yapmacık, biçimsel bir özenle kendi bencil sınıfsal çıkarlarını gizlemeye çalışıyorlar. Bu tür maskeleye yeni değildir. Tarih, sömürücü sınıfların kendi egemenliklerini güçlendirmek, halkları köleleştirmek, dünyadaki gelişmeleri kendi çıkarlarına yöneltmek için, sözümona yüksek amaçlar ileri sürerek, saldırı savaşları başlattıklarını gösteren sayısız örnek bilmektedir.

Ve emperyalizmin, ideolojik savaşında, insanlığın her şeyden önce yeni toplum kuruluşu süreci tarafından belirlenen gelişme perspektifi üzerindeki tartışmada yenilgi üstüne yenilgi aldığı günümüzde, en gerici çevreler «demokratik değerleri koruma» maskesi altında yeni bir savaş, hatta her şeyi yakıp kül edecek, dünyada uygarlığa son verecek bir nükleer savaş başlatmaya hazırdırlar. Bu çılgın maceracılık, kapitalizmde egemen sınıfın kendi bencil çıkarlarını tüm insanlığın çıkarlarının üstüne koyduğu yaşam tarzının ve böyle bir «tinsel» kültürün aşırı biçimde ortaya çıkışıdır.

Sosyalist yaşam tarzı ise, insanlar arasındaki ilişkilerde uyumun sağlanmasına yöneliktir. Sosyalist yaşam tarzı halklara sağduyunun üstün gelmesini sağlıyor, en iferici sosyal öğretiyi kılavuz edinerek, kendi yaşamlarını bilinçli ve planlı olarak eşitlik, adalet ve güzellik yasalarına göre kurma olanağı veriyor. Sosyalist yaşam tarzı yeryüzündeki tüm insanların hümanizm ilkeleri temelinde barış koşullarında yaşamaları perspektifini açıyor. Bundan ötürü komünistlerin, geleceğin bu yaşam tarzına ait olduğuna inancı tamdır.

Devletleştirme: Kimin çıkarına?

Dimitris Sarlis

*Yunanistan Komünist Partisi
MK Politik Büro üyesi*

Yunanistan ekonomisinin içinde bulunduğu derin bunalım, devletleştirme sorununu özellikle güncelleştiriyor. Eğer buna gerçek bir antiemperyalist ve antitekel içerik verilirse ve benze yapıda öteki ekonomik ve politik önlemler eşlik ederse, devletleştirme bunalıma yığınların çıkarları doğrultusunda son vermede önemli bir etmen olabilir ve antiemperyalist, antitekel halk demokrasisi için ve giderek sosyalizm için yolu açabilir.

Devletleştirme, ülkemizde sürmekte olan keskin ideolojik ve politik savaşımda, özellikle Ekim 1981'de demokratik güçlerin etkisinden sonra kilit bir konu oldu. Yunan tekeli oligarşisi ve emperyalistler Yunanistan Sosyalist Hareketi (PASOK) hükümetinin ikircimli tutumundan ve ödümlerinden yararlanarak devletleştirmeyi önlemek ya da en alt bir düzeyde sınırlandırmak, daha da ötesi, sonuçta kendi ekonomik ve politik çıkarlarına yarayacak bir öz vermek için ellerinden geleni yapıyorlar.

DEVLET SEKTÖRÜNÜN BOYUTLARI VE GELİŞMESİ

Keskinleşen toplumsal sorunlar çok daha önceden burjuva devletini belli ölçüde ekonomik işleyiş içine girmeye zorlamıştı. Ancak, sadece son 20 yıl içinde, tekeli devlet kapitalizmi koşullarında üretim ve dolaşım alanına müdahalenin belli başlı bir biçimi olan devlet sektörü, ya ana kapitalist işletmelerin devletleştirilmesi ya da devlet işletmelerinin kurulmasıyla ortaya çıktı.

1975 yılında, Andreadis grubunun yüzde 51'den fazla hissesi devlet mülkiyetine geçti. Ülkenin ikinci büyük bankası olan Yunanistan Ticaret Bankası'nı da içeren bu grup merkez bir konuma sahip olup, 17 işletme ve kuruluştan oluşmaktadır. Aynı dönemde, gemi sahibi Onassis'in «Olympic» hava yolları şirketi devletleştirildi. 1976 ve 1977 yıllarında devlet kent ulaşımı ve Atina metrosunu, bir süre sonra da su işleri ve kanalizasyon firmasını aldı. 1982 ve 1983'te kâr getirmeyen belli başlı kimi silah fabrikaları ve maden endüstrisi devletleştirildi. Bunların borçları devlet denetimindeki bankalara transfer edildi. Bir süre önce de devlet «ESSO» çukuluslu firmasının yan kolu olan ESSO-PAPPAS'ı satın aldı.

Geçen on yılda petrol, maden, silah ve öteki endüstri kollarında devlet işletmeleri kuruldu.

Bu süreç tekeller devlet kapitalizminin kuruluşu ve gelişimi çerçevesinde geçti. Genel nesnel yasalar açısından bu, bir dizi öteki ülkelerdeki benzer süreçlerden elbette farklı değildir. Ama, Yunanistan'da bunun doğuşu ve evrimi sadece ülke içindeki sosyal, ekonomik ve politik koşullara bağlı olmayıp aynı zamanda yabancı tekellerin etkisine ve doğrudan katılımlarına bağlıdır. Bu nedenle, Yunan tekeller devlet kapitalizminin başlıca özelliği, onun bağımlı niteliğidir. Bunda devletin, yerli tekellerin ve yabancı finans kapitalin çıkarları içiçe geçmiştir. Bu özellikle devletleştirecek endüstri kolları seçiminde belli bir rol oynadı.

Ülkemizde devletleştirmede çeşitli etmenlerin etkisi oldu. Bunlardan birincisi, hiç kuşkusuz, komünistlerin başını çektiği yığın hareketidir. Devletleştirmelerin büyük bir çoğunluğu, genel politik durumun şu ya da bu ölçüde demokratik bir değişim için savaşımdan yana olduğu ve egemen sınıfın kendi rejiminin devrilme tehlikesini ertelemek için bazı ödünler vermeye zorlandığı dönemlerde yapıldı. Cuntanın düşüşünü izleyen ilk yıllarda durum buydu. Zenginler oligarşisi ve bunun sağ kanattaki sözcüleri halkın tepkisini azaltmak için kimi demokratik değişimler yaptılar. Ve en önemli devletleştirmeler işte o zaman yapıldı.

Kuşkusuz, bazı durumlarda bu adımlar şu ya da bu tekelin ya da büyük kapitalistin çıkarlarına ters düştü. Ancak, egemen sınıf genel politik ve ekonomik hedeflerine ulaşmak için kendi içinden kimilerinin çıkarlarına (her defasında elbette olabildiğince az ölçüde) ters düşmekten kaçınıyor. Bu arada, her devletleştirilmiş işletme tüm zenginler oligarşisine hizmet etmeye başladı. Bunun nedeni basittir. Çünkü, devlet bunun elindedir ve devletin sahip olduğu ekonomik sektör tüm oligarşinin çıkarlarına hizmet etmektedir.

Başka bir etmen, elbette birinciye bağlı olarak yabancı sermayenin ve Yunan tekelleri sermayesini yeterince kâr getirmeyen ya da hiç kâr getirmeyen işletmeleri, ya da tekellerin gereksinimi olan altyapıyı yaratmak için seçilmiş işletmelerin devletleştirilmesini hedefleyen ekonomik hesaplamalardır. Devlet, teknik bakımdan eskimiş, sahiplerinin yenileştirmek istemediği, bir başka endüstri dallarına yatırım yapıp daha büyük kârlar sağlamak için belli bir fiyata elden çıkarmayı yeğlediği kimi işletmeleri de aldı. Son olarak, devletin kâr getirmeyen bir işletme kurduktan sonra ekonomik durumun değişmesi ya da modernleştirme ile kâr getirmeye başlayan işletmeyi özel kesime devrettiği, daha sonra kâr getirmeye hale gelince ikinci kez satın aldığı durumlar (petrol rafinelerinde olduğu gibi) da oldu.

Devletleştirme koşullarına gelince, bu genellikle işletme sahiplerinin çıkarlarını gözetmektedir. Çünkü, devletleştirilen işletmenin tüm değeri sahibine ödenmekte ve bazen bu tutar devletleştirilmiş mülkün gerçek değerini de aşmaktadır.

Sonuçta, uygulanmasında yığın hareketinin rolü olmasına karşın, tüm devletleştirmeler burjuva nitelikte olup, bunlar yerli ve yabancı tekelli oligarşinin çıkarlarına uygun olarak yapılmaktadır. Devletleştirilmiş işletmeler oligarşinin denetimindeki devletin eline geçmekte, tekelli devlet kapitalizminin çerçevesinde kalarak onun çıkarlarına hizmet etmektedir.

Bu, devletleştirme için savaşımdan emekçi halk hiçbir şekilde yararlanamadı demek değildir . . . Nesnel olarak, devletleştirme, özel kapitalist mülkiyete karşı yöneliktir ve sosyalizmin maddi koşullarının hazırlanmasına bir katkıdır. Bunun yanısıra, bazı işletmelerin kamu kesimine geçmesi, işçi sınıfı için, emekçi halk için daha iyi koşullar oluşturmakta, onların kimi ivedi istemlerini karşılamaktadır.

Partimiz genel olarak tekelli devlet kapitalizmi çerçevesinde devletleştirme sorununa, demokratik reformlar için savaşım sorununa baktığı açıdan bakıyor. Sadece halkın bugün elde edebileceklerini yarına ertelememesi için değil, aynı zamanda söz konusu reformların nesnel olarak şu ya da bu ölçüde tekelleri ve emperyalizmi hedeflemesi nedeniyle, bu savaşım her yönde yürütülmelidir.

Bu savaşım halkın ve ülkenin kimi sorunlarının çözülmesinde yardımcı olabilir ve emekçi halkın devrimci eğitimine, devrimci hareketin konumlarını güçlendirmesine ve stratejik amacına ulaşmak için daha uygun önkoşulların yaratılmasına katkı yapabilir. Bu tür reformlar kendi başlarına tekelli sistemin dışına çıkamazlar ama onun dışına çıkacak önkoşulları sağlarlar. Güçler yeralımında belli bir durumda, tekeli egemenliği bunların yasaklanmasına karar verebileceği için kesin değildirler. Bu nedenle, partimiz bugünkü sistem içinde yapılabilecek reformlar için savaşırken, emekçilere, köklü, devrimci değişiklikler yapılması gerektiğini anlatıyor ve bunların gerçekleştirme yollarını gösteriyor.

Ekonomide devlet sektörünün payını bilmek devletleştirme için savaşım ile doğrudan ilgili bir sorundur. Bazı politikacılar ve iktisatçılar kasıtlı bir şekilde bu kesimin boyutlarını abartıyorlar, bu kesim çok geniş olduğu için bununla özel kesim arasında dengenin bozulacağı savıyla başka devletleştirmelere gerek olmadığını öne sürüyorlar.

Bu boyutlar üzerinde bilimsel bir değerlendirme yapmak kolay değil. Bunun nedeni, şu ya da bu işletmeye devletin sahip olup olmadığının bir ölçütünü bulmak ve bunun ekonomik önemini ölçmek gereğidir. Tümü ya da tümüne yakınına devletin sahip olduğu işletmeler açısından bu anlamda bir kuşku doğmuyor. Ancak devlet sermayesinin payının az olduğu durumlarda sorun biraz daha karmaşıklaşıyor.

Kanımızca soruna sadece nicel olarak yaklaşmak doğru olmaz, çünkü bu yanlış sonuçlara götürür. Nicel ve nitel analizi birleştirip söz konusu işletmenin gerçekten devlet tarafından mı, yoksa özel kişilerce mi kontrol

edildiğini bulmak gerekir. Elbette devletin sahipliği sadece birinci durum için söz konusudur.

Devlet sektörünün boyutlarını ve ekonomideki payını bulmada burjuva istatistikleri ve kimi politikacılar çoğunca bilimsel olmayan ölçüler kullanıyorlar. Burada öncelikle bu kesimin ulusal üretimdeki yapını hesaplama yöntemlerini kastediyoruz. Onlar ulusal ürüne maddi üretim alanında üretilenleri ve üretici olmayan kesimde toplumsal olarak yararlı olanı veya parazit olanı, yeniden dağıtıma giren her şeyi katıyorlar. Örneğin hizmet alanında çalışanların, askerlerin, polislerin vb. aylıklarını «ulusal gelir» altında topluyorlar.

Kimi hükümet yetkilileri, burjuva politika liderleri ve iktisatçılar devlet sektörünün ulusal gelirin yarısını verdiğini öne sürerken, ötekileri bu payın yüzde 60 olduğunu belirtiyorlar. Yakın bir zamanda, burjuva iktisatçılarından K. Zolotas gayrisafi ulusal hasılda devlet sektörünün payının yüzde 50'ye yakın olduğunu belirtti. Ancak onun «kamu kesimi» dediği devletin mali desteği ve devlet-ödenekleriydi. ⁽¹⁾ Devlet işletmelerine gelince, bunların gayrisafi ulusal hasılda payının yaklaşık yüzde 20 olduğunu belirtti.

Bazı burjuva yazarlar devlet sektörünün boyutlarını bunun ulusal gelir üretimine yaptığı katkıya bakarak bulmaya çalışıyorlar. Ancak bu göstergeler bile tümüyle güvenilir değildir. Yunanistan'da devlet sektörünün gelişiminin görece olarak alt düzeyde olduğunu ve bu sektörün öteki AET ülkelerindekinin yarısı büyüklükte olduğunu belirtiyorlar. Ama bu sektör geçen 4 yılda daha da büyüdüğü için ekonomideki payı yaklaşık yüzde 15 olarak belirlenebilir. Gerçekten de, bu sektör bazı endüstri dallarında belirleyici bir rol oynuyor. Bu Devlet Enerji Kurumu (DEI)'nin ülkede tüm elektrik üretimi ve dağıtımını birleştirdiği enerji üretimi alanı ve Yunan Telekomünikasyon Yönetimi (OTE) tarafından kontrol edilen telekomünikasyon alanı için geçerlidir. Devlet silah endüstrisini tümüyle kontrol ediyor. Bankacılık, kara ve hava taşımacılığı alanında da güçlü konumlara sahip. Devlet tüm şeker endüstrisini ve gemi endüstrisini elinde tutmakta ve öteki işletmeleri, örneğin, mineral gübre fabrikalarını, tersaneleri ve hatta otelleri üç banka aracılığıyla denetlemektedir.

TEKELİN ÖLDÜRÜCÜ PENÇESİ

Konumuzu doğrudan ilgilendiren sorunlardan biri devletleştirilen işletmelerden ve devletin kendisinin kurduğu işletmelerden kimin yarar sağladığını bulmaktır. Kuşku yok ki, her iki kategori işletmeler de aynı sınıfsal

⁽¹⁾ Bak: «Kathimerini», 4 Eylül 1983 (Rumca).

çıklarına, yerli tekeli oligarşinin ve yabancı tekellerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Devlet sektörü bunların çıkarlarını değişik yollardan, her şeyden önce fiyatlar aracılığıyla, taşımacılık ve krediler aracılığıyla garantiyor.

Burada ana nokta şudur: Devlet, tekellerin ürünlerini yüksek fiyata satın alıp onlara düşük fiyatla ürün satmaktadır. Emekçi halk açısından ise bunun tersi geçerli. Devlet işletmeleri çoğunca onlara tekellere sattığından daha yüksek fiyatla mal satmakta ve hizmetler sağlamaktadır. Bu işletmelerde çalışanlar açısından ise, devlet tekellerden yana tek yanlı «kemer sıkma» politikasını tüm emekçi halk gibi onlar için de uygulamaktadır.

Devlet sektörünün tekel yanlısı niteliğini göstermek için bazı verilere başvuracağız:

Örneğin, DEİ'nin fiyat politikası. Konutlarda elektrik tüketimi (yüzde 29) DEİ'nin kazancının yüzde 38'ini oluştururken aynı miktarda tüketen büyük çaplı endüstriden gelen faturalar yaklaşık yüzde 13'ünü oluşturuyor. Başka bir deyişle, emekçi halk için elektrik fiyatı tekellerinkinden aşağı yukarı 3 kat fazladır.

Büyük işletmeler için hükümet projeleri ve mal ismarlama bir altın madeni gibi değerlidir. DEİ'nin satın aldığı kontrat, alet ve malların fiyatları genellikle gerçek fiyatlarından yüzde 20 fazladır. 1975–1979 döneminde DEİ'nin bu yönde 14,5 milyar drahmi harcama yaptığı tahmin ediliyor.

OTE için de durum aynıdır. Bunun tekellerle bağı zaman zaman basın-da yer aldı. Bunlardan biri birkaç yıl önce OTE'nin 225 bin telefon satın almak zorunda kalmasıydı. En elverişli teklif «Elektrotechnik»ten (DAC) geldi, ancak İTT ve «Siemens» tekelleri devreye girdi ve anlaşmanın bir bölümü onlara transfer edildi. Sonuçta, OTE 18 milyon drahmi kaybetti.

Devlet bankaları tekellere elverişli koşullarda kredi veriyor. Tüm nüfusun tasarrufları, ulusal gelirin emekçi halkın zararına yeniden dağılımını olanaklı kılacak bir biçimde bu bankalarda toplanıyor. Tasarruflar için yıllık faiz yüzde 13 iken, enflasyon yüzde 20–25 arasında. Bu ise her 100 drahmlik tasarrufun yılda yüzde 10 kayba uğraması, bankaların doğrudan kazanması demektir. Ancak, bu kazanç, ya da bunun büyük bir bölümü, yüzde 10, en fazla yüzde 20 faizle kredi alan tekellere gitmektedir.

Kredilerin çoğu büyük sanayi işletmelerine «karşılıksız» olarak verilmektedir. Bu iki yoldan oluyor: Ya yatırımlar finanse ediliyor, ve sonra kredinin bir bölümü resmen geri ödenmiyor, ya da borçlu olan işletme krediyi geri vermediği için «kâr getirmiyor» diye ilan ediliyor. Böylesi durumlarda devlet, bunlara kredi vermesi için bankaya direktif veriyor ya da

onların borçlarını yükümlenerek kurtarıyor. Ancak bu türden borç, genellikle işletmenin kâr getirmemesinden değil, sahiplerinin kredileri başka amaçla kullanmasından ileri geliyor. Yatırım için büyük meblağlar veriliyor ve «kâr getirmeyen işletmenin borçları devlet bacasından ödeniyor. Her iki harcamanın da kaynağı temelde emekçi halkın ödediği dolaylı vergilerden sağlanmaktadır.

Tekellerin devlet sektöründen fon çekmede kullandıkları başka bir araç da, değişik biçimde sahtekarlıklardır. Burada «AGET Iraklis» çimento şirketi tipik bir örnek oluşturuyor. Bu şirket, 30'u aşkın işletmeden oluşan bir tekelin parçasıdır. Tekelin hisse senetlerinin yüzde 50'den çoğu devlet bankalarının ve başka kurumların elindedir. 1983 yılı Eylül ayında, söz konusu şirket yönetiminin muhasebe kayıtlarında dışarıya sattığı çimentonun fiyatını düşük, dışardan aldığı ürünlerin maliyetini yüksek gösterdiği ortaya çıktı. Iraklis şirketi, bu yolla, yarısı devlete ait olan 10 milyon küsur drahmie elkoymuş bulunuyor.

Bütün bu yukarda saydığımız nedenlerle, devlet işletmeleri büyük açıklar veriyor. Bu da devlet işletmelerini, yabancı ve yerli finans kapitaldan yüksek faizle borçlanmaya zorluyor. Dolayısıyla bu işletmeler, yeni yeni ve artan ölçüde zararlara uğruyorlar. Bu konuda tipik örnek, Devlet Enerji Kurumu'nca üretilen artı-değerin en büyük bölümünün yabancı finans kapitaldan alınan kredilerin geri ödenmesine gitmesidir.

Bir başka olumsuz durum da, politik karışmalardır. Devlet sektöründeki kilit yerlerin çoğunun tekellere doğrudan ya da dolaylı hizmet eden kim-selere verildiği bir gerçektir. Bu tür atamalar, egemen partilerce yandaş-larını kayırma ya da politik sermaye sağlama amacıyla yapılmaktadır. Bu, bürokratik yöntemlerle yönetilen devlet işletmelerinin çalışmasını etkileyen bir uygulamadır.

Birçok burjuva iktisatçı, devlet sektörünün içinde bulunduğu kötü koşullara işaret ediyor. Kötü yönetimden, kredilerin kötüye kullanılmasından ve başka olumsuz olgulardan söz ediyorlar. Tek başına ele alınırsa, kimi sağlıklı çözümler de öneriyorlar. Daha önce sözünü ettiğimiz iktisatçı K. Zolotas, kredilere sınır konulmasını, devlet işletmelerinin bürokrasiden arındırılmasını, bunlarda politik karışmalara son verilmesini, mali işlerinin ve üretimin sağlıklı bir temele oturtulmasını önerdi.

Oysa kimse şunu kabul etmiyor, herkes şunu itiraf etmekten kaçınıyor: Kamu kesimindeki bugünkü durum, hemen tümüyle bu kesimin tekellerin çıkarına kölece bağlanmasının bir sonucudur. Belanın, kötülüğün kaynağı, kökleri ortaya çıkarılmadıkça, ki çokçası çıkarılamıyor, ya yapılan önerilerin gerçekleşmezliği kanıtlanıyor ya da bu, söz konusu kesimde olsa olsa şöyle ya da böyle bir modernleşmeye yol açıyor.

Burjuva iktisatçıları, burjuva politikacıları, çokçası devlet sektöründe

Üretkenliğin düşük olduğunu öne sürüyorlar. Bu savı da yeni, daha fazla devletleştirmelerin karşısına koyuyorlar. Diyorlar ki: Bellibaşlı zel işletmelerin devlete aktarılması, ekonominin üretkenliğinde, onun rekabete elverişli kapasitesinde genel bir düşüşe yol açacaktır. Onlar bu rneği vermekle, bile bile üretkenlik ile düşük olan krliliğı birbirine karıştırıyorlar. Çünkü, daha önce değindiğimiz gibi, tekeller, devlet işletmelerinin fonlarını çekmekte, yutmaktadırlar. Kimi durumlarda krliliğın düşük olmasının kabahati, kusuru en başta tekellerde aranmalıdır. Birincisi, tekeller, devlet işletmelerinin fonlarını çekerek, bu işletmelerin donatımını yenilemesini, modernleşmesini engelliyorlar. İkin-cisi, tekeller, özellikle yabancı tekeller, rakip duruma gelirler korkusuyla, devlet işletmelerinin günümüze uygun teknolojiye kavuşmasını nlyorlar. Üçüncüsü, Yunanistan'ın NATO yeliği, muazzam askersel harcamaları sonucu, ülkenin ekonomik bağımlılığı ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyeliğinden ötürü devlet bütçesinin ve bir bütün olarak ekonominin uğradığı zararlar sonucu, devlet, kendi işletmelerinin araç ve gereçlerini yenileyecek, yeni endüstriler kuracak fonlardan yoksun kalıyor. Dördüncü bir neden de, üretim akıldışı örgütlenmesi, en azından çalışan personel açısından istihdam ve terfilerde titiz ölçütlerin bulunmaması ve katı, bürokratik yönetim yapılarının oluşmasıdır.

«ÜÇÜNCÜ BİR YOL» DEĞİL, GERÇEK DEĞİşKİLİK İÇİN

PASOK hükümetinin anlayış ve uygulamaları, hep sosyalizme giden sözümona «nc yol»a ilişkindir. Sosyalist yönetim, bu yolu, «kamu denetimi»nde, «yurttaşların katılımı»nda, «demokratik planlama»da, «merkeziyetçilikten arınma»da ve «tarım-sanayi birimleri» kurulmasında görüyor. Ama aynı yönetim, mülkiyet biçimlerinin belirleyici rolünü tümüyle hiçe sayıyor, ana üretim araçlarında kapitalist mülkiyetin ortadan kaldırılması gereğine ilişkin Marksist tezi reddediyor. PASOK yönetimi, bu temel tezin yerine «kamu denetimi» denilen sosyal demokrat anlayışı kayıyor.

Parlamentoya sunulan Beş Yıllık Plan taslağında hükümet şöyle diyor: «retim araçlarına kimin sahip olduğu konusu, miadı dolmuş ve yanıtıcı bir anlayıştır. Ana sorun, karar almayı kimin denetlediği ve sermaye birikiminin hangi yönde geliştiğidir». (2)

Ekonomik bir yasa nerisi Mecliste görüşülürken, komisyon sözcüsü bir sosyalist, şunları da ekleyerek, buna benzer bir konuşma yaptı: «Modern tek-elci işletmelerin mülkiyetinin kimde olduğu önemsiz bir konudur. Malik

(2) Yunan Parlamentosu, Ekonomik ve Sosyal Gelişme İçin Beş Yıllık Plan Taslağı, 1983–1987. Atina 1983, s. 9 (Ruma).

Skalistiris (büyük bir maden tekelinin başı – D. S.) olmuş ya da olmamış, bu önemli değildir. Önemli olan, mülkiyet sahibince yaratılan erki kimin kullandığıdır». ⁽³⁾

PASOK, «sosyalizm»in işçi sınıfının yönetimi olmadan geleceğini beklediği sürece, kapitalist sömürünün sürüp gideceği besbellidir. Özünde onların öngördüğü, yalnızca «islah edilmiş» ve günün gereklerine uydurulmuş bir kapitalizmdir.

Sosyalizme giden bu «yol»a uygun olarak, PASOK, ekonominin gerek kamu, gerekse özel kesimlerinde «sosyalleştirme» kavramını öne sürdü. Elbette bunun, yalnızca sosyalizmde olanaklı olan, üretim araçlarının gerçekten sosyalleştirilmesiyle en küçük bir ilişkisi yoktur. Gerek sosyalleştirme, yalnızca üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kaldırılmasını, toplumun ürettiği zenginliğin emekçilerce tüketilmesini öngörmekle kalmaz, aynı zamanda emekçi insanın devleti ve toplumu yönetmeye gerçek katılımını, onun sosyalist eğitimin, eğitim ve kültür düzeyinin de yükseltilmesini öngörür.

Eskiden Yunan sosyalistleri kimi tekellerin, örneğin madencilik şirketinin devletleştirilmesini öne sürüyorlardı. Bugün bu istemin yerine geçen «sosyalleştirme» belgisi, özel kesimde müfettişler konseylerinin kurulmasıyla kendini gösterdi. Ekonominin değişik dallarında ya da bölgelerde böyle konseyler kuruldu. Bu konseylerin işletmelerin yönetimlerinin işine karışma hakkı yoktur. PASOK Merkez Komitesi'nin 10. Oturumunda alınan söz konusu kararda şöyle deniyor: «Müfettişler konseyleri, işletmelerin yönetim ya da denetimine katılan birer kurum değildir. Bu konseyler, somut bir üretim birliğine ya da coğrafi birliğe sahip olan türdeş endüstrilerde kurulmuştur. Bunlar, endüstrilere ya da bölgelere göre, işletmelerin stratejik çalışmalarının genel bir teftişini yapmak üzere, işletmeler dışında işgörür. Günlük yönetim ise, işletmenin sorumluluğu altındadır». ⁽⁴⁾

Konseylerin işlevlerine gelince: Bu, genelinde kapitalist işletmelerin faaliyetleriyle hükümet panlarının eşgüdümünü sağlamaktan ibarettir. Atina'da 1983 yılı Haziran ayında Avrupalı ve Amerikalı iktisatçılarla sendika yöneticilerinin uluslararası bir konferansında konuşan Yunanistan Başbakanı, PASOK'un bu konseyler aracılığıyla endüstrideki özel kesimi «bir bütün olarak toplumun hizmetine vermek ve özel kesimin çabalarını sosyal-ekonomik kalkınma programınca konulan hedefleri sağlamaya yönlendirmek» ⁽⁵⁾ istediğini vurguladı.

Müfettişler konseylerinin kurulması «sosyalist» bir önlemmiş gibi tanıtılıyor. Ama bunun sosyalizmle uzak-yakın en küçük bir ilişkisi yoktur. Yal-

⁽³⁾ «Rizospastis», 29 Temmuz 1983.

⁽⁴⁾ «Exormisis», 6 Ağustos 1983.

⁽⁵⁾ «Eleftheri Gnomi», 3 Haziran 1983.

nızca su başit nedenle: Bu işletmeler kapitalistlerin ellerinde kalıyor ve geçmişte olduğu gibi sömürü süregeliyor. Geçmişte olduğu gibi, şimdi de, tekellerin sahtekârlıklarına fırsat tanınıyor. Çünkü bu konseylerin, tekellerin günlük işleri üzerinde bir denetim yetkisi yok.

Hükümetin ekonomik kalkınma programıyla tekелci işletmelerin çalışmalarının eşgüdümü ise zorunlu değil. İşletmenin politikası, kendi çıkarlarına uygun olarak bu işletmenin sahibince kararlaştırılıyor. Hükümet programının gerekleri, eğer kapitalistin çıkarlarına uymuyorsa, kapitalist programı hiçe sayıyor, o kadar.

Müfettişler konseylerinin kurulması, hiç de PASOK yönetiminin belirttiği gibi, tekелci işletmeleri «bir bütün olarak toplumun hizmetine» vermeyi olanaklı kılmıyor. Tekeller, daha büyük kârlar sağlama amacıyla emekçileri sömüregeliyorlar. Bu konseyleri ve onların yetkilerini sosyalist diye tanıtmaya gelince: Böylesi, yalnızca reformcu düşler üretmeye ve nesnel olarak sınıf işbirlikçiliğini özendirmeye yarıyor.

PASOK'un bu kavramları, «kamu kesiminin sosyalleştirildiği»ni ilân eden bir yasada da yer alıyor. Gerçekte bu, devlet işletmelerinde çalışanların grev hakkının ortadan kaldırılmasından başka bir anlama gelmiyor. Bu yasaya göre, devlet işletmelerinin yönetim konseyinde, emekçilerin ve yerel yönetim organlarının temsilcileri de yer alacak. Ya bunların hakları? Bu konseylerde kaç emekçi olacak? Bu konuda hükümetin tutumunu anlamak için, Yunanistan Komünist Partisi'nin şu somut istemlerini reddetmesine bakmamız yeter:

1. Yönetim konseylerinde emekçilerin temsilcileri, üyelerin üçte birinden az olmamalı ve personelin çalışmasına ilişkin kararlarda veto hakkına sahip olmalı.
2. Delegelerin toplantılarının (denetim organları) çoğunluğu sendika ve öteki yığın örgütlerinin temsilcilerinden oluşmalı.
3. Emek konusunda kararlar alırken, genel müdürlüklere bağlı komisyonlar kurulmalı.
4. İşletmenin çalışmalarını ilgilendiren her konuda emekçilerin temsilcileri bilgilendirilmeli, bunlar görüşlerini serbestçe söyleyebilmeli ve ayrıca temsilciler de çalışanlara bu konularda bilgi vermeli.
5. Personelin temsilcileri geri alınabilecekleri bilinerek seçilmeli.

Devlet işletmelerinin yönetim konseylerine emekçilerin temsilcilerinin alınması «sosyalizme sıçrama» diye tanıtıldı. PASOK Merkez Komitesi'nin 10. Oturumunda alınan kararda şöyle deniyor: «Devlet sektörünün sosyalleştirilmesi yolunda aldığımız bu karar, sosyalist değişme adına bağımsız gelişme yolumuzda, üretim ilişkilerini ve sosyal ilişkileri değiştirmeye doğ-

ru belirleyici bir sıçramadır.» Bu kararda, «üretimi, yönetimi, ürünlerin dağıtımını, sermaye birikimi ve artı-değerin dağılımını bizzat emekçilerin ve toplumun kendi üzerine aldığı»na işaret ediliyor. (6)

Burada «üretim ilişkilerini değiştirmek» ve «sosyalizm» gibi sözlerin tıpkı özel kesim örneğinde olduğundan daha öte bir değeri yoktur. Gerçekten de, çalışanların birkaç temsilcisinin yönetim konseylerine alınması, ne kamu kesiminin yabancı ve yerli sermayeye köleliğine, ne de tekelci sömürüye son veriyor.

PASOK yönetiminin anladığı ve uyguladığı kamu ve özel kesimlerin «sosyalleştirilmesi», aslında sadece devlet tekelci sermayesini modernleştirmenin bir biçimidir. Bu, dağıtım, dolaşım ve tüketim alanında üretim araçlarının belirleyici rolünü hiçe sayan sosyal reformist düşüncenin uygulanmaya konmasından başka bir şey değildir.

Önerilerinde de belirttiği gibi, YKP, emekçilerin temsilcilerinin karar almaya katılmasından yanadır. Ama parti, bu katılımın işçiler ve emekçilerin kendi ivedi istemleri, ekonomi ve toplum yaşamının demokratikleştirilmesi, antiemperyalist, antitekel demokratik güçlerin erkinin kurulması ve bunun sonucu sosyalizm için savaştığı cephelerden birini oluşturması görüşündedir. Eğer böyle olursa, emekçilerin işletmelerin faaliyetlerine ve bütün önemli hükümet ve kamu konularında karar almaya katılmaları, gerçek bir içerik kazanabilir ve sosyalist demokrasinin belli-başlı belirleyici bir yönü durumuna gelebilir.

Antiemperyalist, antitekel yönü gösteren bir dizi önlemin bir parçası olmadıkça, ülkemizde kamu kesimini sağlıklı bir temele oturtmak için hiçbir girişim elle tutulur sonuçlar veremez.

YKP, bu kesimin, işçi sınıfının başını çektiği antiemperyalist, antitekel güçlerin erkinin kurulmasından, ülke çapında önemi olan bütün yabancı ve yerli tekellerin devletleştirilmesinden sonra halka en büyük ölçüde hizmet etmeye başlayacağı ve sosyalizme de tam istim hizmet edeceği inancını taşıyor.

Aynı zamanda komünistler, şimdi bile gerçek bir değişiklik çerçevesinde, kamu kesimi üzerinde tekellerin boyunduruğunun gevşetilmesinin, bu kesimin emekçilerin ivedi istemlerini karşılamasını sağlamanın olanaklı olduğu kanısındadır.

«Gerçek değişiklik»ten partimiz, antiemperyalist, antitekel nitelikte ivedi bir görevler programının uygulanmasını anlıyor. Tekeller ve emperyalizmle çatışmadan düşünülemeyecek olan böyle bir programın gereklerini yavaşama geçirme doğrultusunda, yığınların ivedi istemlerini karşılamanın yanı sıra, onları devrimci konumlara yaklaştırmak da kolaylaşacaktır. Be-

(6) «Exormisis», 6 Ağustos 1983.

lirli önkoşulları varsayarsak, partimizin ivedi stratejik amacı olan anti-emperyalist, antitekel halk demokrasisi gerçekleştirilebilecektir.

Böyle bir değişiklik, kamu kesimini sağlıklı bir temele oturtmayı olanaklı kılacak, bürokratik uygulamalara bir darbe vurarak, devlet işletmelerinin yönetimini demokratikleştirerek, emekçileri bu yönetime çekerek, hükümetin tekellere cömertçe desteğine ve tanıdığı ayrıcalıklara son vererek, devlet işletmelerinin faaliyetini özgüven ilkesine dayandırarak, hem belirli şirketleri devletleştirip, hem yeni endüstriler kurup devlet sektörünü genişleterek, bu kesimi ekonomik gelişmenin ana kaldıracı durumuna dönüştürecektir. Aynı zamanda, tekel kârlarını sınırlamak, tekellerin keyfi eylemlerine «dur» demek, dış ticareti kesin devlet denetimine almak, Yunanistan'ı Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan çıkarmak, hayat pahalılığına karşı taaruza geçmek, tek yanlı «kemer sıkma» politikasına son vermek ya da genel bir deyişle, halkın genliği için bağımsız anti-emperyalist, antitekel ekonomik gelişme yoluna koyulmak zorunlu olacaktır.

Devletleştirmenin programı ve kapsamı, antitekel gelişmenin gereklerine, güçler dengesine ve topyekûn sosyal-ekonomik koşullara uygun olmalıdır. Devletleştirme, madencilik, petrol rafinerileri, tersaneler, çimento sanayii gibi stratejik ya da gübre üretimi, ilaç sanayii gibi halk açısından önemi olan alanlarda başlamalıdır.

Tekellerin devletleştirilmesi istemini, gittikçe artan sayıda emekçi destekliyor. Bunun bir nedeni de, tekellerin yağmasının açığa çıkmasıdır. Daha önce sözünü ettiğimiz «AGET» şirketinin sahtekârca uygulamalarının ortaya çıkmasından hemen sonra, işçilerin bu şirketin toptan devletleştirilmesini istemeleri dikkat çekicidir. Bu, öteki işletmeler, özellikle Piraiki-Patraiki dokuma kompleksi için de geçerlidir.

Yunanistan'da etkili güçler, kamu sektörünün devletleştirme yoluyla genişlemesine karşı direniyorlar. Ama devletleştirmenin sürmesi için savaşım hız kazanıyor. Halkımızın emperyalizme ve tekellere karşı direnişi yükseldikçe, bu savaşımın daha bir etkinlik kazanacağına kuşku yoktur.

«Ezilenler ve teslim olmayanlar için»

Başlıktaki sözcükler, tanınmış Afrikalı yazar Ngugi wa Thiong'o'ya aittir. O, Kenya'da 1938 yılında bir köylü ailesinde dünyaya geldi. Öğrenimini Uganda'da Makerere Üniversitesinde ve İngiltere'de Leeds Üniversitesinde yaptı. Ülkesine döndükten sonra Nairobi Üniversitesinde ders vermeye başladı. Burada verdiği dersin boyutlarını İngiliz edebiyatının ötesine, Afrika, Amerika ve Avrupa'nın sözlü ve yazılı edebiyatına doğru genişletti.

1977'de, Nairobi'de Edebiyat Fakültesinin Dekanı olarak görev yaparken tutuklandı, hapse atıldı. Bu olay, onun «Ngaahika Ndeenda» adlı, işçiler ve köylülerle birlikte yazdığı ve yine onlar tarafından doğduğu Kamiriithu kentinde oynanan belirgin sosyal içerikli oyununu sahneye koymasından sonra oldu. Hükümet oyunu yasakladı ve halkın katılımıyla yapılan gösterilerde, hatta provalarda bile tıklım tıklım seyirci ile dolan açık hava tiyatrosunu tahrip etti. Ngugi, bir yıl yargılanmadan zindanda tutuldu. Buradayken yazmakta olduğu romanının elyazmalarına yöneticiler el koydu. Kenya'da uğradığı ardı arkası kesilmeyen baskılar nedeniyle 1982'den beri kendi isteğiyle İngiltere'de sürgün yaşamını seçti.

Ngugi'nin yapıtları ülkesinin bağımsızlığı için savaşınlara omuz veriyor, soyguncu burjuvaziyi ve emperyalistlerin yeni kurtulmuş ülkelerdeki yeni sömürgeci talan yöntemlerini sergiliyor.

Ngugi'nin son romanı, «Çarmıhtaki Şeytan» ana dili olan Kikuyu'ca yazıldı ve 1980'deki ilk baskısından sonra üç yeni baskısı yapıldı. Son günlerde yazarın kendisince yapılan İngilizce çevirisi de basıldı.

... Nairobi'den Ilmorog kentine yolalan takside, müşteriler arasındaki söyleşi giderek ülkedeki durum, yabancı ve Kenyalı kapitalistlerin gücü gibi sosyal konulara kaydı. Müşterilerden ikisi Ilmorog'da bizzat şeytanın kendisince düzenlendiği söylenen bir hırsızlar ve soyguncular festivaline davetliyidiler. Ansızın, sessizce oturmakta olan kara gözlüklü adam, çok köktenci görüşlerin dile getirildiği söyleşiye katıldı. Kendisini, ABD'nin Harvard Üniversitesinde eğitim görmüş yerli bir tüccar ve ekonomist olarak tanıttı. Şeytanın imzasını taşıyan davetiyelerin, ciddi bir olayı gözden düşürmek isteyen öğrencilerin sahtekârlığı olduğunu söyledi. Ama hırsız ve soyguncuların bir festival yapacağını da yadsımadı. Neki, diye ekledi, o şeytan tarafından değil, Uluslararası Hırsızlar ve Soyguncular Örgütü'nce düzenlendi ve buna yalnız Kenya işadamları değil, gelişmiş kapitalist ülkelerden konuklar da katılacak. Katılanlar kendi aralarından en hünerli olanı belirlemek için görüş alışverişinde bulunacaklar. Kara gözlüklü

adam, cennette bile bir hiyerarşinin bulunduğunu, eşitlik üzerine tüm sözlerin saçma olduğunu savundu. Hırsızlar ve soyguncular için yaptığı ateşli övgü, festivali yönetenin kendi kendine attığı nutka dönüştü.

Ngugi Incil'den yararlanarak öykülerini mizahi bir biçimde kullanarak, emperyalist ve yenisömürgeci talan sistemini teşhir ediyor. Aşağıda onun romanından alınan bu ince örtülü allegoriyi çok az kısaltarak veriyoruz.

EFENDİ VE ONUN HİZMETKÂRLARI ÜZERİNE

Çünkü Dünyevi Şeytanlıklar Kırallığı, bir ülkede halk ve onun ve silahlı özgürlük savaşçılarınca ülkeden kovulacağı günün gelmekte olduğunu gören bir hükümdara benzetilebilir. O, yüreğindeki büyük kaygıyla, ülkede biriktirdiği tüm mülkü korumanın yollarını belirlemeye ve de yerli halk üzerinde, başka yollarla egemenliğini sürdürmeye çalışıyordu. Kendi kendine sordu:

Ne yapmalıyım? Görülüyor ki kendilerine hükmedegeldiğim bu halk şimdi beni onlardan aldığım çiftliklerden ve fabrikalardan kovmak üzere. Ben artık toprak işleyemem, ellerimle çalışamam. Ve eğer beni ite ite sepetlemelerini ve ülkeden silahla kovmalarını beklersem, zırhlı arabalarımın, bombalarımın yokedilemez gücü üzerine onlara anlattığım tüyler ürpertici masallar nedeniyle, ilelebet utanç içinde yaşayacağım. Çünkü onlara hep beyaz ırkın hiçbir zaman kara ırkça yönetilemeyeceğini göstermeye çalıştım. Ve eğer silahlı savaşçılar kazanırsa, ülkenin anahtarı onların eline geçerse, bu çiftlikleri, bu sanayii artık hiçbir zaman yeniden ele geçiremem ... Hayır, böyle yapmamalıyım. Ben öyle yapmalıyım ki, sonunda ön kapıdan kendi ülkeme giderken, arka kapıdan geri dönebileyim ve iyi kabul göreyim ve de eskiden ektiğimden daha sağlam kök salacak tohumlar ekebileyim.

Sadık kölelerini ve hizmetkarlarını huzuruna çağırdı. Bildiği tüm dünyevi şeytanlıkları onlara öğretti ... Sözünü bitirdiğinde, onlara denizaşırı yurduna gitmek üzere yola çıkacağını haber verdi.

Sadık köleler ve hizmetkarlar efendilerinin gitmek üzere olduğunu duyunca, döğünmeye başladılar, vücutlarına kül çaldılar, diz çöküp, yakarmaya başladılar:

«Yığınlara nasıl kıydığımızı, sizin adınıza daha nice suçlar işlediğimizi çok iyi bile bile, bizi böyle öksüz bırakıp nasıl gidersiniz? Bu ülkeyi hiçbir zaman terketmeyeceğiniz üzerine yemin etmemişmiydiniz? Bizi, gerillaların merhametine terkedip nasıl gidersiniz?

O zaman efendileri, beyleri onlara şunları söyledi:

İnancınız bu kadar az mı? Yüreğiniz kaygı dolmasın, size tanımayı öğ-

rettiğim Tanrıya güvenmelisiniz, ayrıca onun istemlerinin sözcüsü olan bana da güvenmelisiniz. Bu ülkede dilediklerimi yerine getirecek pek çok yol ve yöntemim var. Eğer böyle, olmasaydı, size vakit varken kaçmanızı veya yurtseverlerin eline geçmeden önce, kendinizi asmak için ip bulmanızı söylerdim. Ama şimdi sizden istediğim, kendinize yönetici mevkiiler hazırlamanız ve benim soframdan topladığınız kırıntılara biraz daha eklemenizdir. Daha sonra ben bol para ve çok sayıda banka ile geri döneceğim ve size daha çok zırhlı arabalar, silahlar, bombalar, uçaklar vereceğim. Böylece ben sizinle, siz benimle birlikte olacağız, birbirimizi her zaman seveceğiz ve birlikte yemek yiyeceğiz, ben, seçme yemekleri, siz de onun değerli artıklarını.

Günler geçti, hükümdar yurtdışındaki evine artık dönmek üzereyken, tüm hizmetkarlarını yeniden biraraya topladı, onlara ülkenin anahtarını verdi ve şunları söyledi:

Bu ülkenin halkı ve silahlı savaşçıları şimdi sersemleyecektir, oyuna gelecektir, çünkü siz de onlar gibi kara derilisiniz. Ve onlar haykıracaktır: «Gördünüz mi, şimdi ülkemizin anahtarı kendi kara insanlarımızdadır: bakın, şimdi kendi kara insanımızın elindedir dümen. Zaten biz bundan başka ne için savaşıyorduk ki? Şimdi silahları bırakalım, kara derili efendilerimiz için övgü dolu marşlar söyleyelim.

Sonra, kendi mal ve mülkünü, gözkulak olmaları ve daha da çoğaltmaları için onlara bıraktı. Birine 5.000.000 Şilinge, diğerine 200.000 Şilinge ve bir diğerine de 100.000 Şilinge varan sermaye verdi. Herbir hizmetkara, efendisine sadakatle hizmet etme, onun inancına bağlı olma ve görüşlerini paylaşma derecesine göre dağıtım yaptı. Ve böylece efendi gitti, ön kapıdan çıkıp gitti.

500.000 Şiling almış olan hizmetkar vakit geçirmeden harekete geçti ve kırdaki köylülerden ucuza aldı, şehirdeki işçilere pahalı fiyata sattı ve bu yolla 500.000 Şilinglik kâr etti. 200.000 Şiling alanı da aynı şeyi yaptı: Üreticilerden ucuza aldı, tüketiciye pahalı sattı ve böylece 100.000 Şiling kâr etti.

Ne ki, yalnızca 100.000 Şiling almış olan, daha akıllı olduğunu sandı, kendi yaşamını, ülkedeki yığınların yaşamını ve yabancı bir ülkeye yeni giden efendisinin yaşamını gözden geçirdi. Kendi kendine şöyle söylemeye başladı: Bizim bey, efendimiz, bu ülkeyi yalnızca kendisinin ve yanında getirdiği bir miktar para sayesinde kalkındırdığını söyleyerek böbürlenir durur. «Sermaye!» «Sermaye?» diye haykırırdı. Hele bir göreyim, sermaye işçilerin alınteri ile sulanmadan veya köylünün, işçinin işgücünü ucuza almadan kâr üretecek mi? Eğer kendi kendine kâr üretiyorsa, artık bir ülkeyi kalkındıranın para olduğuna en ufak kuşku duymadan inanacağım. Ve böylece, 100.000 Şiling'i bir teneke kutuya koydu, iyice sardı sarmaladı, bir muz ağacının yanına kazdığı çukura gömdü.

Günler geçti, çok geçmeden arkasında bıraktığı mülkünü kontrol etmek üzere efendi, arka kapıdan ülkeye geri geldi. Mülkünün ve herbirine verdiği paranın hesabını sormak için hizmetkarlarını çağırdı.

500.000 Şiling verilmiş olan geldi ve dedi ki:

Efendimiz, beyimiz, siz bana 500.000 şilinglik sermaye bırakıp gittiniz, ben onu bir kat arttırdım.

Efendi gerçekten hayrete düştü ve hayretle şöyle konuştu:

Yüzde 100 kâr mı? Harika bir kâr oranı. İyi iş becermişsin benim iyi ve vefalı hizmetkarım. Sana küçük bir mülk emanet edilebileceğini kanıtladım. Şimdi seni birkaç işletmelerimin kahyası yapacağım. Gel, efendinin mutluluğunu ve zenginliğini paylaş. (. . .)

Ve kendisine 200.000 Şiling verilmiş olan geldi ve dedi ki:

Efendimiz, beyimiz, siz bana 200.000 Şiling emanet ettiniz. Bakın, sizin sermaye ikinci bir 200.000 Şilingi doğurdu.

Efendi konuştu ve şunları söyledi: «Harika, bu gerçekten harika; böyle yüksek kâr oranı! Yatırım için istikrarlı bir ülke. İyi iş becermişsin benim iyi ve sadık hizmetkarım. Artık sana küçük bir mülk emanet edilebileceğini kanıtladın, bu nedenle şimdi seni birçok işletmelerimin kahyası yapacağım. Efendimin mutluluğunu ve zenginliğini paylaş. (. . .)

Kendisine 100.000 Şiling verilmiş olan, bir iki adım ilerledi ve efendisine dedi ki:

Sen, efendi, bey, beyaz ırkın üyesi, ben senin hileni keşfettim! Senin gerçek adını da öğrendim. Emperyalist'tir senin gerçek adın ve sen zalim bir efendisin, Neden mi? Çünkü sen, hiçbir zaman sürmediğin toprakta biçiyorsun. Sen, bir damla ter dökmediğin şeylere el koyuyorsun. Hiçbir zaman üretilmesine katkıda bulunmadığın şeylerin dağıtımcısı tayin ettin sen kendini. Neden? Yalnızca sermaye sahibi olduğun için. Ben de gittim, senin paranı toprağa gömdüm, amacım, senin paran, benim ya da bir başka kimsenin teri ile beslenmeden birşey üretiyor mu görmektir. İşte bak, senin 100.000 Şilingin tam senin bıraktığın kadar duruyor. Şimdi sana sermayeni geri veriyorum. Say onu ve gör, tek bir Şiling eksikliği yok. Ama en ilginç şu oldu: Benim kendi alınterim bana yiyecek ekmek, içecek su ve uyuyacak bir dam sağladı. Yok! Ben artık hiçbir zaman, cansız bir sermaye tanrısı önünde diz çökmeyeceğim. Bir köle olmayacağım artık. (. . .)

Efendi gözleri acı dolu, yüreği kan ağlayarak ona baktı. Sonra şunları söyledi:

Sen, kötü, nankör ve tembel hizmetkar, isyankar kabilenin üyesi! Geri dönüşte benim bir miktar faiz koparmamı sağlamak için, parayı bankaya

koyamaz mıydım, ya da para ticareti yapanlardan birinin eline emanet edemez miydin? Sermayenin bir cesaret gibi mezara gömdüğünü görmeyenin bana ne kadar acı verdiğini biliyor musun? Sonra benim gizli adımı kim ele verdi? Sana, sırf hiç sürmediğim yerde biçtiğim için, hiç ter dökmediğim şeylerden kâr ettiğim için bana karşı çıkmanı kim öğütledi? Kaynağı toplamaman, cimrilik etmenin zor bir iş olmadığını sana kim telkin etti? Hayır! Siz kâra insanların böyle isyankar düşünceler üretme yeteneğiniz yoktur. Hayır! Siz kara insanlar, sizi efendilerinize bağlayan ipleri kesmeyi planlamak ve uygulamak becerisinden yoksunsunuz. Dolayısıyla, sen bu yanlış yola komünistlerce sürüklenmiş olmalısın. Bu tehlikeli düşünceleri işçilerin ve köylülerin partisinden edinmiş olmalısın. Tutuklayın onu, hemde şimdi, bu zehirli düşüncelerini diğer işçilere ve köylülere yaymadan, onlara örgütlü birliğin benim bütün bombalarımın ve zırhlı araçlarımdan güçlü olduğunu öğretmeden! Ona ait olan en küçük bir şey bile bırakmayın, alın götürün, aranızda paylaşın. Mülk sahibine daha çok verebilmek için yoksuldan, onun sakladığı en ufak şey bile alınmalıdır. Bu, size verdiğim emirlerin en önemlisidir. Sizler, daha ne bekliyorsunuz? Gidin, köleliği reddetme cesaretini gösteren bu adamı tutuklatmak için polisi, askerleri getirin. Onu zindana ve sonsuz karanlığa atın, öyle ki ailesi gözyaşı dökmekten ve dişlerini gıcırdatmaktan başka hasat biçmesin!

«Güzel! Güzel! Siz insanlar iyi iş becerdiniz. Böylesi tüm isyancılara karşı hep aynı davranışı gösterin ...

Sizlere gelince, artık sizi herkesin önünde köleler, hizmetkarlar diye çağırmayacağım ... Çünkü bir hizmetkar efendisinin amaçlarını ve düşüncelerini bilmez. Sizi arkadaşlarım diye çağıracağım, çünkü siz, benim bu ülke için tüm planlarımı biliyorsunuz ve sizi sürekli bilgilendireceğim, size elde ettiğimin bir parçasını vereceğim ki, «yığınlar»dan bir ölçüde de olsa ciddiyetle söz edenlerin kafasını kıracak gücünüz ve dürtünüz olsun.

Yaşasın barış, aşk ve benimle, benim temsilcilerim arasındaki birlik! Bunda öyle kötü olan ne var? Siz börekten iki kere ısıracaksınız, ben dört kere. Böylece saf yığınları kandıracağız. Yaşasın ilerleme için iştirar! Yaşasın kâr için ilerleme! ...

Törenbaşı, konuşmasına son verince, mağarada yarışma için biraraya gelen tüm hırsızlar ve soyguncular ayağa kalkıp onu öylesine coşkuyla alkışladılar ki, duyanlar gök gürlemesi sandılar. (*)

(*) Ngugu wa Thiong'o. Devil on the Cross. London, Heinemann, 1982, s. 82-86.

YAZAR DERGININ SORULARINI YANITLIYOR

Soru. Ngugi, dünyanın sosyalist olmayan «kesimindeki aydınlar arasında geçerli olan bir görüşe göre sanat politikanın dışındadır. Sizin politika ile sanatın karşılıklı bağıntısı konusunda görüşünüz nedir?

Yanıt. Sanat, insanoğluya ilgili, onu etkileyen şeylerin dışında olamaz. Sanat, edebiyat yaşama daırdır, insan yaşamının niteliği üzerindedir, insan ilişkileri üzerindedir. Bu nedenle yaşamın gerçeklikleri ve insan ilişkilerinin değişken karakteriyle ilgili herşey yasal olarak sanatın konusu, nesnesi olmaktadır. İşte bundan ötürü, kendisini, insanları etkileyen toplumsal olgulardan yalıtlayan bir sanat kendini gerçek yaşam gücünden yoksun eden bir sanattan başka bir şey olamaz. Böylece politika, ekonomi, insanoğlunun savaşımına ilişkin herşey, sanatın malzemesi konusudur.

Soru. Sizin edebiyat ve toplum anlayışınızı ençok etkileyen düşünürler kimlerdir?

Yanıt. Makrs, Engels, Lenin – insanın varoluş sorunlarını irdelemeye çalışan, özellikle de yirminci yüzyıldaki tüm insanlar. Afrika edebiyatını gerçekten anlamak için kilit önemde kimi kitaplar var. Ben, Lenin'in «Emperyalizm-Kapitalizmin En Yüksek Aşaması» kitabının öğrenilmesini neredeyse zorunlu görüyorum. İnsanlar onu okuduklarında, Afrika edebiyatının ipuçlarını bulacaklardır. Aynı şeyi Franz Fanon'un «Dünyanın Yoksulları» (1) yapıtındaki «Ulusal Bilincin Tuzakları» bölümü için de söyleyebilirim. Bağımsızlıktan bu yana çok sayıda Afrika ülkesinde ne olup bittiğini kavramak açısından çok önemlidir. Kwame Nkrumah (2) ile Amilcar Cabral'a (3) hayramım, ama C. L. R. James'in «Siyah Jakobbenler» (4) yapıtını özellikle beğenirim. İnsanlar için, özellikle Afrika halk-

(1) Franz Fanon (1925–1961), Martinik'te doğmuş, bir psikolog ve politik deneme yazarı. 1951'de Cezayir'e geldi ve ulusal-demokratik devrim başladığında yurtseverlere katıldı ve gerilla savaşında yer aldı. Cezayir ve Afrika devrimi üzerine kitaplar, Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin kurtuluşu, ideolojisi ve Afrikalı devrimci demokratlar üzerinde önemli etkide bulundu. Baş ve sonuncu yapıtı olan «Dünyanın Yoksulları»nı 1961'de yazdı. (Not Red.)

(2) Kwame Nkrumah (1909–1972), Afrika ulusal kurtuluş hareketinin ünlü lideri, ideolog ve politik düşünür, Gana Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı, Uluslararası Lenin Ödülü sahibi (1961). Afrika Birliği Örgütü'nün kurulmasında önemli rol oynadı. (Not Red.)

(3) Amilcar Cabral (1924–1973), Afrika ulusal kurtuluş hareketinin seçkin lideri, Gine ve Cape Verde Adalarının bağımsızlığı, Afrika Partisi'nin (PAGGC) kurucusu ve Genel Sekreteri. Teorik çalışmalarında ve günlük eyleminde bilimsel sosyalizme bağlı kaldı. Portekiz sömürgecilerinin paralı katillerince haince katledildi. (Not Red.)

(4) Trinidad'lı yazar. «Siyah Jakobbenler» adlı kitabı Haiti'nin bağımsızlık savaşımının (1790–1804) tarihi üzerine yazılmış bir klasik yapıt olarak değerlendiriliyor. (Not Red.)

ları için okumayı mutlak bir zorunluluk olarak görüyorum. Bu günlerde ben Aimé Césaire'nin ⁽⁵⁾ «Sömürgecilik Üzerine Konuşmalar»ını okuyorum. Çok derinlemesine etkileyen, çok önemli bir yapıt.

Soru. Tinsel açıdan hangi yazarları kendinize en yakın bulursunuz?

Yanıt. Çeşitli yazarları beğenirim. Örneğin Brecht'in şiirlerini seviyorum. Ne zaman bunalsam Brecht'i alıp onun birçok şiirini okurum ve yeniden kendimi iyi hissedirim. Ama genel olarak, Tolstoy, Dostoyevski, Turgenyev, Balzac ve Zola gibi ondokuzuncu yüzyıl romancılarını severim. Ayrıca Gorki'nin yapıtlarını da beğenirim. Kenya'da politik tutuklu olarak hapisnedeysen, iyi bir şans eseri olarak yanımda Gorki'nin oyunları ve kısa hikayelerinden bir derlemesi vardı, o günlerde bunları sık sık okudum.

Sonra, pek çok Afrikalı yazarı beğenirim. Güney Afrika'dan Alex La Guma var örneğin. Kendimi Senegal'dan Sembene Ousmane'ye çok yakın hissedirim. Batı Hint Adalarından Barbados'lu George Lamming'e de öyle. Ve romanlarını pek çok sevdiğim Afro-Amerikalı Richard Wright var.

Soru. Bu yazarlarda sizi özellikle çeken nedir?

Yanıt. Zola ve Balzac'ta, onların kapitalizmin işleyişi ve sosyal güçlerin sayısız yaşamını etkileme yolları üzerine kapsamlı anlayışları. Onlar, ondokuzuncu yüzyılın burjuva toplumuna eleştirel tutum aldılar. Beni hayran bırakan, onların burjuva toplumunun işleyişini açık olarak göstermeleridir. Onların yapıtlarının ima ettiği herşey ve tüm ağırlığı, ezilenlerden, savaşım verenlerden yanadır.

Veya alalım Lamming'i. Bana göre, onun «Derimin Şatosu İçinde» adlı romanı tüm sömürgecilik ve yenisömürgecilik sorununu özetliyor. Çok şaşırtıcı olan, 1950'lerde 24 yaşında bir gencin, bir romanda Üçüncü Dünya halklarının savaşımının tüm deneyimini özetleyebilmesidir. Çok şaşırtıcıdır çünkü, ne zaman bu romana başvorsanız bugün için geçerli birşey bulabilirsiniz. Ona hiç sormadım, ama kendisinin bu güçlerin işleyişinin ne ölçüde bilincinde olduğunu, bir olgu olarak yenisömürgeciliğin ne ölçüde farkında olduğunu bilmek isterdim. Çünkü 1950'lerde bunlar bugünkü gibi apaçık değildi. Ama o, sanatsal olarak bu olguyu görebildi, yakalayabildi, hem de kendisi Barbados'ta küçük bir köyle sınırlayarak.

Richard Wright'a gelince, onun savaşım verenlere olan sempatisi apaçık ortadadır. Bu nokta çok önemlidir, çünkü böyle bir yazarın sanatı enerjisini, onun halka bağlılığından alır. Böylesi yazarların, duydukları

⁽⁵⁾ Martinik'li şair, gazeteci ve politikacı (d. 1913). «Sömürgecilik Üzerine Konuşmalar» adlı broşürü (1950), uluslararası proletaryanın kuruluşçu misyonunu ele alır. Daha sonra işçi sınıfı hareketinden ayrıldı. (Not Red.)

bu sempati, kendilerini halkın savaşıyla sıkıca bağlı tutmaları sanatlarına enerji verir.

Soru. Bir kez Şolohov'dan hoşlandığınızı söylemişsiniz.

Yanıt. Evet, Şolohov çok büyüleyicidir. Benim, onun «Ve Durgun Akardı Don» romanında beğendiğim, Rus Devrimi kapsamına insanların çekilişini, isterseniz parçalanışını diyelim, göstermedeki ustalığıdır. Bu onun yaşamın dialektiği diyebileceğimiz şeyi derinlemesine anladığını ortaya koyuyor. Gerçekte, ben Kenya tarihine eğildiğimde onun «Ve Durgun Akardı Don»unun etkisi altında olmalıydım. «Bir Buğday Tanesi»ni yazarken ve daha sonra, «Kanın Taç Yaprağı»nı yazmadan önce, onun yapıtlarını okudum. Bu nedenle, onun dünya görüşü, halkın savaşımını saatsal olarak yorumlayışı benim üzerimde belirli bir etki yaptı.

Bence tüm bu yazarların benim üzerinde belirli bir etkisi oldu. Zaten hiçbir sanatçı boşlukta çalışmaz. Zamanının varolan tüm sanatsal akımlarınca etkilenir.

Soru. Şimdi, 1978'de İngilizce yerine ana diliniz Kikuyu'ca yazma kararı aldınız. Neden?

Yanıt. Emperyalizm üç önemli yöne dayanır. Ekonomik, politik ve kültürel. Şimdi, emperyalizmin nesnel amacı ve hedefi halk tarafından üretilen zenginliğe elkoymaktır, yani emperyalizmin egemenlik sürdürdüğü her ülkede üretici güçleri kontrol etmektir. Bunu yapabilmek için ya doğrudan ülkeye yerleştirdikleri genel vali – kolonistler yoluyla, ya da dolaylı yollarla, derin köklü bir politik kontrol kurar. Ne ki ekonomik ve politik kontroller, kültürel kontrol kurmadıkça bir bakıma tamamlanmış sayılmaz. Çünkü halkı kültürel olarak kontrol ettiğinizde, onların değer yargılarını, bilinçlerini kontrol etmiş oluyorsunuz . . . Bu nedenle tüm sömürgeci ülkeler kendi dillerini kendi edebiyatı ve felsefelerini ezilen halklara dayattılar, öte yandan sömürge halkların dilini ve edebiyatını aktif olarak ezdiler.

Örneğin, öğrencilerin, okul alanı içinde oynarken kendi anadillerini konuşurken yakalandıklarında fiziksel cezalara çarptırıldıklarını hatırlıyorum. Bir başka deyişle, anadil, horlanma, alt toplumsal konum, ceza vb. çağrışımı yaratıyordu. Ve tam tersine, bir öğrenci İngiliz dilinde çok başarılı olursa her zaman alkışlanırdı ve ödüllendirilirdi. Bunun anlamı nedir? Gerçekte, onlar bir çocuğun kendi anadilinden utanmasını ve dil yoluyla iletilen değerlerden ve kültürden çok rahatsız olmasını ve de horlanma nedeni olan bu dili yaratan halka bir ölçüde kızmasını sağlıyorlar. Yine aynı yolla, çocuk ingilizceyi olumlu değerlerle bağlar duruma geliyor ve kendisi için övgünün, mevkinin ve ödülün temeli olan bu dille yaratılan kültüre ve değerlere hayranlık duymaya başlıyor . . . Afrikalı

yazarların yalnızca Avrupa dillerinde yazabileceği gibi bir otomatik var-sayımın varolmuş olmasını irkiltici buluyorum. Dikkatinizi çekeyim, ben bu noktaya soyut bir mantık yürütümü sürecinde gelmedim. Yalnızca 1977 yılında Kamırithu kentinde köylüler ve işçilerle birlikte çalışmaya başladım ve bu uğraş içinde Kikuyu dilinde yazmaya başladım. Ve bu noktadan sonra, beryandan Afrikalı yığınlara seslendiğimizi savunurken, öteyandan Avrupa dillerinde yazmayı sürdüremeyeceğimiz değerlendirmesini yaptım. İşte bu nedenle, benim için bir Afrika dilinde, bu durumda bir Kenya dilinde, yazma sorunu çok önemli. Çünkü Afrika'daki politik ve ekonomik savaşımın bir parçası olan bütünsel kültürel savaşım içinde dilin anahtar etmen olduğunu düşünüyorum.

Soru. Son romanınız, «Çarmıhtaki Şeytan»ın elde ettiği başarıyı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yanıt. İnsanın halkın anlayacağı bir dilde yazması çok önemli; yine dilin bu insanların tarihsel deneyimini yansıtması da çok önemli. . . . «Çarmıhtaki Şeytan» halkın, özellikle Kikuyu dilini konuşan köylülerin ve işçi sınıfının doğrudan bağ kuracağı bir dille yazıldı. Benim ilginç bulduğum, onun kahvelerde, taşıtlarda böylesi okunmasıdır. Ve halk okuma-yazma bilen birini ele geçirip, ondan oturup hergece romandan parçalar okumasını sağlıyor.

Soru. Kenya'daki bugünkü politik durum konusunda görüşünüz nedir, ülkenin geleceği konusunda ne düşünüyorsunuz?

Yanıt. Bugün Kenya'daki yaşamın bir olgusu düşünce özgürlüğünün baskı altında tutulmasıdır. Bu çok üzüntü verici bir durum. Ben özellikle kültürel alanda olanlara üzülüyorum. İlerici kültürel çalışmalar, Kenya'daki İngiliz-Amerikan çıkarlarına öncelik veren düşünceye uyum sağlamayı dayatmak üzere şiddetle eziliyor . . .

Bugünkü zorbalık kendini, gazetecilerin, avukatların, yazarların, politikacıların, Üniversite öğretim üyelerinin, öğrencilerin vb. yargılanmadan veya uydurma suçlamalarla zindana atılmasında ortaya koyuyor. Tüm bunlar, Kenya'daki egemen rejimin hep daha sağa gittiğini gösteriyor.

Geleceğe gelince, önemli olan demokrasinin yeniden kurulmasıdır. Bu işin başlangıcıdır. Konuşabilmeliyiz. Sonra, ABD deniz üslerinin varlığını sürdürdüğü koşullarda Kenya'da yaşamın gelişme göstermesi olanaksızdır.

Soru. Günümüzde insanlık nükleer savaş felaketi tehlikesini ortadan kaldırma ivedi sorunuyla karşı karşıya. Sanatçılar barış için savaşıma nasıl katkıda bulunabilir?

Yanıt. Bence, bugün sanatçılar, özellikle Afrika, Asya ve Latin Ameri-

kalı olanlar, emperyalizm varoldukça, azınlıktaki bir sınıf halkın çoğunluğuna hükmettiği ve kimi ülkeler diğer üzerinde egemenlik kurduğu sürece, barışın olamayacağını kavramalıdır. Bu nedenle sanatçıların silahsızlanma ve barış için savaşımı emperyalizme, sömürünün ve baskının her türüne karşı çıkışla elele yürümelidir.

*Nguyi wa Thiong'o ile söyleşiyi Maureeu Warner
Lewis (Jamayka) yaptı*

TÜSTAV

«Güçler üçgeni»nde çatışma

EMPERYALIST MERKEZLER ARASINDAKİ ÇELİŞKİLERİN EKONOMİK YÖNLERİ

Prof. Vladimir Şenaye, Ekonomi Bilimleri Doktoru

Prof. Efim Hesin, Ekonomi Bilimleri Doktoru

Prof. Yuri Yudanov, Ekonomi Bilimleri Doktoru

*(SSCB Bilimler Akademisine bağlı Dünya Ekonomisi ve Uluslararası
İlişkiler Enstitüsü)*

Günümüzde emperyalist güçler arasındaki ilişkileri etkileyen çok sayıda etmen arasından en önemli, belirleyici olanları ayırmak güç değildir. Bunlar bir yandan ABD'nin politikasının gittikçe daha saldırganlaşan karakterini artırdığı bu ülkenin liderlik ihtirasları ve başlıca rakiplerini ekonomik olarak zayıflatma isteği, öte yandan Batı Avrupa'nın ve Japonya'nın aktif karşı koyuşudur. Emperyalist merkezlerin «güç hatları» arasındaki bu çatışma, kapitalist ülkelerin eşitsiz gelişmesinden kaynaklanan dünya kapitalist ekonomisinin iç çelişkilerini keskinleştiriyor. Pazar bulma, hammadde kaynakları bulma savaşımı giderek daha çatışmalı bir hal alıyor ve sermaye ihracı, mali politika ve öteki alanlarda «ticaret savaşları» ve «karşılıklı darbeler» daha sıklaşıyor.

Günümüz emperyalizminin üç merkezi arasında süren savaş olgular ve veriler bağlamında ele alalım.

EKONOMİK ÇOKMERKEZLİLİĞE DOĞRU

1960'larda ve 1970'lerin başında Batı Avrupa ve Japonya dünya kapitalist ekonomisinde ABD üstünlüğüne meydan okudukları zaman emperyalistlerarası savaş yeni, daha üst bir aşamaya yükseldi.

Emperyalistlerarası savaş önemli ölçüde ekonomik büyüme hızları arasındaki büyük farklılaşmalar nedeniyle tırmandı. 1961–1973 yılları arasında Gayri Safi Ulusal Hasılanın artış hızı ABD'de yüzde 4 iken, Batı Avrupa'da ortalama yüzde 4,8 ve Japonya'da yüzde 9,6 idi. Aynı dönemde yıllık sanayi üretiminde artış ortalaması, ABD'de yüzde 4,2, Batı Avrupa'da 5,5 ve Japonya'da yüzde 12,8 oldu. Batı Avrupa ve Japonya, başta emek üretkenliliğinde olmak üzere ekonomik verimlilikte ABD ile aynı düzeye geldiler.

Gayri Safi Ulusal Hasıla ve sanayi üretiminde Batı Avrupa ABD'yi geçti ve uluslararası ticaretin ana merkezi oldu. Batı Avrupa'nın kapitalist dünyanın dışıtatımındaki payı şu anda ABD'ninkinin üç katından fazladır. Avrupa Ekonomik Topluluğu, kapitalist dünyanın parasal kaynaklarının yaklaşık yarısına sahiptir ve ABD'yi bu göstergede on misli geçmiştir. AET, 1970'lerin ortalarına kadar, merkezci eğilimlerin çözölme etmenleri karşısında ağır bastığı dönemde, iç çelişkilerini belirli ölçüde yumuşatabiliyordu. Sanayi malları ticareti için bir gümrük birliği kuruldu ve ortak bir tarım politikası kabul edildi. AET'ye üye ölkelerin sayısı altından dokuza, daha sonra da ona yükseldi. Batı Avrupa'nın ekonomik etkinliği sınırlarının çok ötesine, neredeyse 80 kadar gelişmekte olan ölkeye içine alacak kadar genişledi.

Bu dönemde Japonya ekonomik potansiyel ve sanayi kapasitesi açısından ABD ile arasındaki mesafeyi büyük ölçüde kapatarak ikinci kapitalist devlet durumuna geldi. Bilimsel ve teknik ilerlemenin kimi alanlarında ABD'yi geçti: Japonya optik fiber, özel çelik, sentetik boya, seramik ve polivinilklorid imalatında önde geliyor ve gemi yapımında, otomobil, buzdolabı, televizyon ve video-teypleri üretiminde ABD'yi geçmiştir. Yarı iletken ve ilaç piyasasında konumunu hızla güçlendiriyor. Japonya'nın ekonomik etkinliği sürekli olarak artıyor. Güneydoğu Asya, Japon ekonomisinin bir çeşit «uzantısı» durumuna gelmiştir.

Üç emperyalist merkezin güçleri oranındaki değişimler, ekonomik savaşın doğrudan dış yatırımlar gibi kilit alanına da yansıdı. 1960'larda ABD sermayesi Batı Avrupa'ya geniş ölçüde girerken, 1970'lerin ikinci yarısında sermaye hareketinde en çok görünen olgu Batı Avrupa'nın ABD'deki yatırımlarının artışı oldu. 1980'lerin ilk yılları ile ilgili olarak şunu söylemek yanlış olmaz: «Şimdi ekonomilerinin yabancı çokuluslu şirketlerce istilasından endişe edenler Amerikalılardır». (1)

Bu iki emperyalist merkezin karşılıklı doğrudan yatırımlarının büyüklükleri oranındaki değişim çok belirgindir. 1973'de Batı Avrupa'daki ABD sermayesi 38,3 milyar dolar iken, ABD'deki Batı Avrupa sermayesi 12,5 milyar dolar, yani Amerika'ninkinin yüzde 32,6'sı idi. 1981'de ABD yatırımları toplam olarak 101,3 milyar dolara yükselirken. Batı Avrupa'nın yatırımları 57,7 milyar dolara yükselerek ABD'ninkinin yüzde 57'sine ulaştı. 1981'de İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez, Batı Avrupa'ya giren ABD sermayesinden (4,8 milyar dolar) daha fazla Batı Avrupa sermayesi (12 milyar dolar) ABD'de girdi. (2)

ABD ile Japonya arasında karşılıklı doğrudan yatırım miktarlarındaki

(1) Survey «Investing in the United States», The Economist 25 Ekim 1980, s. 3.

(2) «Survey of Current Business»in ilgili yıllar üstüne rakamları.

değişmeler daha da dikkat çekicidir. 1974'de Japonya'daki ABD yatırımları 3 milyar 337 milyon dolar iken, ABD'deki Japon yatırımları 480 milyon dolar, yani ABD'nin yatırımlarının yüzde 14,4'ü idi. 1981'de Japonya'nın ABD ekonomisindeki doğrudan yatırımları toplam olarak 6 milyar 900 milyon dolara ulaştı. Bu miktar Japon ekonomisindeki ABD yatırımlarından biraz (6 milyar 800 milyon dolar) fazladır.

Üç emperyalist merkez arasında güçlerin yeniden gruplaşmasının sonucu olarak, Batı Avrupa çokuluslu şirketleri 1980'lerin başında dış yatırımlarının büyüklüğü açısından Amerikalı rakiplerine çok yaklaştılar. (Bak: Çizelge 1).

Çizelge 1

YURTDIŞI YATIRIMLAR

Yıl	ABD		Batı Avrupa		Japonya	
	Milyar dolar	%	Milyar dolar	%	Milyar dolar	%
1960	31,9	54,5	21,5	36,8	0,3	0,5
1973	101,3	48,9	84,8	41,0	10,3	5,0
1980	213,5	45,4	197,2	41,9	36,5	7,8
1981	227,3	43,3	224,1	42,7	46,4	8,8

Kaynaklar: Salient Features and Trends in Foreign Direct Investment, UN, New York, 1980, s. 29; Transnational Corporations in World Development BM, New York, 1983, s. 19; Survey of Current Business, Ağustos 1983, s. 45; Oriental Economist, Ağustos 1983, s. 34.

Uluslararası kredi alanında durum gergin bir hal aldı. 1975'de ABD'nin en büyük on bankası mevduat hacmi bakımından birinciliği Batı Avrupa'nın önde gelen on bankasına kaptırdı. 1978'de bunları on Japon bankası da geçti.

ABD'nin zayıflayan konumu ve emperyalistler arası rekabetin keskinleşmesi mali alanda da açıkça ortaya çıkıyor. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kapitalist dünyaya dayattığı, Amerikan dolarının tekkelci statüsünü yansıtan Bretton Woods para sistemi 1970'lerin ilk yıllarında çöktü. Bunun en önemli yanlarından biri ABD sermayesinin ihracını teşvik etmesiydi. Bunun için doların kuru gerçek değerinin üstünde, başlıca

Batı Avrupa ülkelerinin ve Japon paralarının kurları ise, (dalgalanma payı sınırlandırılarak) gerçek değerinin altında tutuluyordu. Ancak kurun yapay olarak düşük tutulması, ABD'nin rakiplerine döviz dampingi yapma ve dünya mal pazarında konumlarını güçlendirme fırsatı verdi. Emperyalistler arası çelişkiler varolan sistemi içerden de kemiriyordu. Kapitalist dünya kendisini, yeni duruma uyabilmek için mali mekanizmanın işleyişinin yeni ilkelerini ortaya çıkarmak ve uyarlamak gibi güç bir görevle karşı karşıya buldu. Uzun süren savaşım, kapitalist dünya mali ilişkilerinde çok merkezliliğin ilkelerini kurumlaştıran, Jamayka sistemi adı verilen yeni bir sistemin ortaya çıkmasıyla sonuçlandı.

Uluslararası parasal ilişkiler tarihinde ilk defa olmak üzere ulusal paraların altın ile bağlarının kesildiği belgelendi. O, zamandan bu yana Merkez Bankalarının altın rezervleri yalnızca, para sağlamak için dünya pazarlarında değerlendirilebilen (veya kredi için karşılık olarak kullanılabilen) likid kaynakların kullanılabilirliğinin göstergesi oldu. Bu «parasal» altın artık ne kapitalist ülkelerde ne de uluslararası alanda para işlevi görmüyor. Önceleri doğrudan bankalar aracılığıyla ödemeler için kullanılabilen veya bankalarda yabancı paralarla belli kur üzerinden değiştirilebilen altın, şimdi para karşılığında satılmak zorundadır.

Jamayka sisteminin ikinci belirgin özelliği de, doların tekelci rolünün yalnızca kapitalist ülkelerde merkez bankalarının parasal rezervlerinde dolaşım aracı olma işlevini görmesi yanının ortadan kalkmasını sağlamakla kalmamasıdır. Doların yerini giderek artan ölçüde öteki ülkelerin «sağlam» ulusal paraları alıyor ve mevcut sistem perspektifi Özel Çekme Hakkı'nda görüyor. Bu, mali rezervlerin hesaplanmasında, anlaşmalarda, döviz kurlarında, tahvil çıkarılmasında rezerv olarak, Uluslararası Para Fonu üyesi ülkelerin daha önceleri altın veya ABD doları olarak yaptığı ödemelerde ve bazı karşılıklı borç ödemelerinde kullanılacak. Uluslararası Para Fonu yönetimi «ABD dolarının yerini ÖÇH'nın aldığı» bir hesap sistemi yaratma sorununu inceliyor.

Jamayka sisteminin üçüncü önemli ögesi dalgalanmaya bırakılan kurlar uygulamasının kodlanmasıdır. «Dalgalanma» ilkesi kur ayarlamasında pazar işleyişine hükümet karışmalarını dışlamıyor. Hükümet karışmaları, tek tek ülkelerin dar, kendi çıkarına dış ekonomik politika izlenmesinde yaşamsal bir araç olarak kullanılmaya devam ediyor. Bu, önde gelen kapitalist devletler arasında çıkan mali savaşta, ABD doları ile Batı Avrupa paraları arasındaki savaşta ifadesini buldu.

1979'da ortaya çıkan Avrupa Döviz Sistemi işte tamamen bu açıdan ele alınmalıdır. Avrupa Döviz Sistemi'nin ortaya çıkışı, onun ne ölçüde başarılı bir şekilde işleyeceğinden bağımsız olarak, ABD, Batı Avrupa ve Japonya arasındaki mali çelişkilere ışık tutmuştur.

ABD «YENİDEN CANLANMAYA» AĞIRLIK VERİYOR

1974–1975 yıllardaki ekonomik bunalımı, gelişme dinamiğinde değişmelere yol açmış ve üç ana merkez arasında, bu kez ABD yararına güçlerin yer değiştirmesine yardım etmiştir. Bunalımın, Batı Avrupa'ya oranla ABD'de daha derin olmasına karşın, bunu izleyen yükseliş süreci içinde Birleşik Amerika, birçok gösterge bakımından «Ortak Pazar»ı geride bırakmıştır. 1976–1979 yılları arasında ABD'de yurtiçi gayri safi gelir artışı tempoları, sırasıyla yüzde 3,7 ve 3,4, endüstri üretiminde de yüzde 3,8 ve 2,8 olarak gerçekleşmiştir.

Sonuçta, dünya kapitalist ekonomik sistemi içinde Batı Avrupa'nın konumlarında belli bir zayıflama olmuştur. Bu, Batı Avrupa'nın petrol ithaline çok daha fazla bağımlılığının yanı sıra, Japonya ve ABD'ye göre Batı Avrupa endüstrisinde eski, geleneksel sektörlerin payının daha yüksek olmasından ileri gelmiştir. Bunun içindir ki, yapısal bunalımlar Batı Avrupa bölgesini, öteki iki merkeze kıyasla çok daha fazla sarsmıştır.

Kapitalist dünyadaki ekonomik durumun kötüleşmesi koşullarında, özellikle de 1974–1975 bunalımından sonra Batı Avrupa merkezini sağlamlaştırma süreçleri duraksamaya başlamıştır. Bütünleşme önlemlerinin kapsamı birden daralmış, bunların derinliği ve boyutları azalmıştır. 1970'lerin başında kabul edilen ve AET içinde aşamalı olarak bir ekonomik ve parasal birliğin kurulmasını öngören plan, büyük bir bölümüyle gerçekleşmemiştir. AET içinde proteksiyonizm (korumacılık) eğilimleri, her şeyden önce yerli tekelci sermayenin çıkarlarını koruma girişimleri giderek daha açık kendini göstermektedir. Kimi ülkeler (İngiltere, İtalya vb.) zaman zaman çeşitli endüstri ürünlerinin ithalinde gümrük duvarları uygulamasına başvurmaktadırlar. 1970'li yıllarda «Ortak Pazar»ın tarım ürünleri fiyat mekanizması pratikte işlemez olmuştur. AET ortakları arasındaki ilişkiler giderek artmakta, bu da öteki iki emperyalist merkeze karşı savaşımında Batı Avrupa'nın konumlarını sürekli zayıflatmaktadır. «Newsweek»in saptamasına göre, «Ortak Pazar»ın Batı Avrupa'nın ekonomik birliğini sağlamaya çalışacağını ilan etmesine karşın Avrupa tekelleri, çoğu kez kendi kaynaklarını birleştirmede ve güçlü tekeller oluşturmada aciz kalıyorlar, bu da onları Amerikan ve Japon firmalarıyla rekabette güçsüz kılıyor». (3)

Birçok büyük Batı Avrupa firmasının Amerikan ve daha çok da Japon sermayesine teknolojik bağımlılığı giderek artmakta; böyle bir ortamda bu firmaların yöneticileri için «düşmanlarla işbirliği yapmaktan başka bir seçenek kalmamaktadır.» (4)

(3) «Newsweek», 28 Mart 1983, s. 8.

(4) «Newsweek», 28 Mart 1983, s. 8.

Japonya'ya gelince, onun endüstrisinde 1974–1975 bunalımı, ABD'ye göre, çok daha derin olmuştur, ama buna karşın üretimdeki genel düşüş düzeyi daha az olmuştur. Bu bunalımı izleyen yıllar içinde ekonomik büyüme tempoları açısından Japonya, üç merkez arasında yine birinci sıraya yükselmiş, ancak tempo farkları hızla azalmıştır.

1970'li yılların sonlarına doğru Birleşik Amerika, 1970'lerin başında dünya kapitalist ekonomisindeki konumlarını yeniden elde etmiş ve bunu da Batı Avrupa'nın sırtından sağlamıştır. 1980–1982 yıllarındaki bunalım ABD ekonomisine, onun rakiplerinden çok daha büyük zararlar vermiştir. Ancak Birleşik Amerika bu bunalımdan da öteki iki merkeze, 1983 ilkbaharından beri Amerikan ekonomisinde belli bir canlanma görülmektedir.

Bunun sonucu olarak, aşağıdaki çizelgede yer alan verilerin (bak: Çizelge 2) de gösterdiği gibi, ABD'nin kapitalist ülkelerin endüstri üretimi ve dış ticaretindeki payı ya istikrarlaşmış ya da belli bir artış kaydetmiş, Japonya'nın göstergelerinde hissedilir bir büyüme olmuş, «Ortak Pazar»ınkilerde ise azalma olmuştur.

ABD'nin, rakiplerine karşı yeniden meydan okuma olanaklarını araştırarak kimi burjuva uzmanları, «revitalizasyon» («yeniden canlanma») adı verilen bu sürecin daha şimdiden aktif bir gelişme gösterdiğini ve bunun on yıl boyunca süreceğine muhakkak gözüyle bakıldığını belirtiyorlar. Amerikan tekelleri umutlarını Birleşik Amerika'nın, rakiplerine kıyasla birçok alanda henüz üstünlüğü elinde bulundurmasına, her şeyden önce bilimsel-teknik gelişme düzeyi bakımından eski üstünlüğünü korumasına bağlıyorlar. Bilimsel-araştırma ve proje-deney işleri için ABD'nin yaptığı harcamalar Batı Avrupa ve Japonya'nın yaptığı toplam harcamadan daha fazladır. ⁽⁵⁾ Amerikan Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu'nun değerlendirmelerine göre, bu alandaki güçler dengesi uzun süre ABD'nin rakipleri yararına bir gelişme gösterirken, son yıllarda bu durumda bir istikrar gözlenmektedir.

Birleşik Amerika, başlıca rakipleri ile arasındaki «teknolojik fark»ın azalmasına karşın, eskisi gibi, birçok çağdaş ve teknik düzeyi yüksek olan mal üretiminde liderliği korumakta, elektronik endüstri alanında belli bir üstünlüğü elinde bulundurmaya devam etmekte; Amerikan tekellerinin dünya kapitalist elektronik pazarındaki payı, son zamanlarda düşüş gözlenirse de, yaklaşık yüzde 55 olarak kalmaktadır. Dünya bilgisayar pazarında Japonya'nın konumları genel olarak Amerika'dan geridedir. Amerikan «IBM» tekeli, pazarın yüzde 50'sini kendi denetiminde bulundurarak liderliğini korurken, Japon tekellerinin payına yüzde 10 ile yüzde 15 düşmektedir. ABD bilgisayarlar için matematik gereç üretimi, lazer, ilaç ve

⁽⁵⁾ Bak: «The Economist», 5 Şubat 1983, s. 44.

Çizelge 2

ÜÇ MERKEZİN KAPITALİST DÜNYANIN
ENDÜSTRİ ÜRETİMİ VE DIŞ TİCARETİNDEKİ PAYI (YÜZDE OLARAK)

	1960		1970		1975		1980		1981		1982	
	endüstri üretimi	dış satım	endüstri üretimi	dış satım	endüstri üretimi	dış satım	endüstri üretimi	dış satım	endüstri üretimi	dış satım	endüstri üretimi	dış satım
ABD	39,6	18,2	35,9	15,3	35,6	13,5	36,1	11,9	36,8	12,8	35,1	12,9
AET	32,8	26,7	31,5	32,8	37,3	37,5	35,5	36,2	34,7	33,9	35,4	35,7
Japonya	6,8	3,5	13,3	6,9	13,2	7,2	15,2	7,1	15,5	8,3	16,3	8,6

Not: 1) Endüstri üretimindeki pay, OECD üyesi ülkelerin endüstri üretimine göre hesaplanmıştır. 2) 1982 verileri, kapitalist ekonomideki bunalım nedeniyle, genel eğilimi çarpıtmaktadır. 3) «Ortak Pazar» 1960 ve 1970 yıllarında 6 ülke olarak, 1975'te ve daha sonraki yıllarda ise 10 ülke olarak alınmıştır.

Kaynaklar: «Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler» dergisi, 1968, Sekizinci sayının eki, s. 10; 1983, Sekizinci sayının eki, s. 7; «Main Economic Indicators, OECD, Mart 1983.

tıp araçları üretimi, biyoteknoloji, uçak-roket tekniği vb. alanlarda rakiplerinin önünde gelmektedir. Ekonomide bilgisayar kullanımı ve otomasyon bakımında Birleşik Amerika kapitalist dünyada en yüksek düzeyde bulunmaktadır.

ABD'nin öteki rakipleri karşısında üstünlüğünün açıkça görüldüğü başka bir yönde Amerikan uluslararası tekellerinin öteki merkezler üzerindeki baskısıyla bağlıdır ve bunlar bunalım koşullarında kendi uluslararası nitelikteki eylemlerinden yararlanarak aşırı kâr elde etmeyi başarmışlardır.

Başlıca emperyalist rakipler arasında, dolaysız yurtdışı yatırımlar alanında güçler oranı nitelendirilirken, sadece bunların denetimindeki üretim güçlerinin boyutlarını değil, aynı zamanda sözkonusu güçlerin işkollarına göre dağılımını da gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Yeni, teknik bakımdan öncü sektörlerle yapılan büyük boyutlu yatırımlar dünya kapitalist ekonomisine egemen olma savaşında başlıca rakipler arasında başarılı bir rekabet mücadelesi için elverişli koşullar yaratmaktadır. Amerikan tekelleri, bu göstergeler bakımından da, sadece liderliklerini korumakla kalmıyor, bunu daha da güçlendiriyorlar.

Batı Avrupa'nın ABD'ye yaptığı dolaysız yatırımların toplam değeri içinde makine yapımı sektörünün (elektroteknik ve elektronik dalları da içinde) payı, oldukça düşük düzeyde (1981'de endüstrinin imalat dallarına yapılan tüm yatırımların yaklaşık yüzde 16,7) kalmaya devam etmektedir. Aynı zamanda Batı Avrupa'ya yapılan dolaysız Amerikan yatırımları içinde sözü edilen sektör, Amerikan sermayesi için başlıca yatırım alanı olmaktadır (yaklaşık yüzde 43), bu da şüphesiz, üretimin teknik bakımdan öncü alanında bu iki merkez arasındaki güçler oranını yansıtmaktadır.

Çağdaş endüstrinin en yeni dallarından biri olan biyokimya alanında da benzer bir güç oranı oluşmaktadır. Amerikan korporasyonları daha şimdiden sadece kendi ulusal ekonomilerinde büyük üretim güçlerine sahip olmakla yetinmeyip, temel rakiplerinin endüstrisindeki bu alanı da kendi denetimleri altına almaya yönelmektedirler. ABD tekellerinin dış yayılması güçlü bir bilimsel – araştırma temeline dayanmaktadır ve bu da, öteki merkezlerin olanaklarını önemli ölçüde aşmaktadır. Örneğin «The Economist» dergisinin hesaplarına göre, 80'li yıllarda ABD'de biyoteknolojinin hazırlanması ve biyoteknoloji hazırlanması ve biyoteknoloji ürünlerinin uygulanması için yıllık yatırımlar yaklaşık 200 milyon doları (yardımcı sektörlerle yapılan yatırımlar da eklendiğinde bu sayı 550 milyon dolara çıkıyor) bulurken, Batı Avrupa'da aynı alana yapılan yatırım toplamı 146 milyon (355 milyon) dolar, Japonya'da ise yaklaşık 50 milyon dardır. ⁽⁶⁾ Özellikle biyoteknoloji dalındaki temel araştırma sonuçlarının en-

⁽⁶⁾ Bak: «The Economist», 3 Eylül 1983, s. 58.

düstriyel uygulanması alanında öteki iki merkez ABD karşısındaki geri kalmışlığı çok daha açık bir biçimde görülmektedir.

Son olarak da, uluslararası döviz sistemi içinde ABD'nin konumları ciddi biçimde sarsılmış olsa da, burada doların tekeli yeniden sağlamaya yönelik doğrultuya gidilmiştir. Birleşik Amerika rakipleri karşısında koruyabildiği üstünlüklerden yararlanmaya çalışmaktadır. Günümüzde dünya ticaretinin yüzde 55'inden fazlası dolar üzerinden işlem görmektedir; petrol fiyatları dolara göre belirlenmektedir; uluslararası banka kredilerinin toplam miktarındaki Amerikan bankalarının payı yüzde 80'i bulmaktadır; kapitalist ülkeler Merkez Bankalarının yabancı döviz rezervlerinin yaklaşık yüzde 75'ini Amerikan doları oluşturmaktadır. (7)

REKABETİN TIRMANIŞI

Üç emperyalist merkez arasındaki güçler dengesindeki değişiklikler, aralarındaki ilişkileri her alanda şiddetle etkiliyor, kapitalizmin 1970'lerin ortalarından beri gelen eşitsiz ve bütünüyle dengesiz gelişimini gösteriyor. Uluslararası durumun kötüleşmesi emperyalist iç çelişkilerin niteliğini gözle görülür çatışmalara dönüştürüyor.

Batı Avrupa tekelleri, eski durumlarını kaybettiklerine kendilerini bir türlü alıştıramadılar ve bütün güçleriyle ABD'nin bir zamanlar kapitalist dünyadaki üstünlüğünün su götürmez olduğu günlere dönüşmesini önlemeye çalışıyorlar. Onlar aynı zamanda Japonya'ya teknoloji bağımlılıklarının artmasını önlemeye çalışıyorlar. Batı Avrupa iş adamları pozisyonlarını güçlendirmek için yeni girişimlerde bulunuyorlar. Bu amaçla emekçilerin zararına, eskiyen dallarda kapitalist rasyonalizasyona ve yeni, bilime dayanan sanayi dalları oluşturmaya gidiyorlar. Sağcı, tutucu güçlerin iktidara geldiği bazı Batı Avrupa ülkelerinde devletin birçok işlevi özel sektöre devredildi. ABD ve Japonya ile karşılaştırıldığında Batı Avrupa ülkeleri en azından şu kesin avantaja sahipler: Dünya ekonomik ilişkilerinin kurulmasındaki uzun deneyimleri nedeniyle kendilerini uluslararası duruma daha sıkı ve esnek olarak uydurabiliyorlar. Şimdi Ortak Pazar'ın kendi içinde bütünleşme hareketinin yükseltilmesine ve durumlarının güçlendirilmesine büyük önem veriliyor.

Japonya'ya gelince, o da ekonomik konumlarını güçlendirmeyi sürdürüyor. Japonya yönetici çevreleri, yakın gelecekte en önemli ekonomik büyüme göstergelerinde ABD'yi geride bırakmak ve kapitalist dünyada bir numaralı devlet olma tasarılarını terketmiş değiller, 1970'lerin sonlarından bu yana Japonya, özellikle yabancı teknoloji olarak (ki bu alandaki eksikliklerini hızla kapattı) kendi bilimsel, teknik potansiyellerini en-

(7) Bak: A survey of the world economy, – «The Economist», 24 Eylül 1983, s. 58.

tansif geliştirmeye, bilimsel-teknik devrimler ülkesi haline gelmeye çalışıyor. Japon yönetici çevreleri, güçlü bir ekonomik, teknik bilimsel ve teknik temele, yüksek oranda sermaye birikimine, ekonominin düzenlenmesinde ve yönetiminde aktif devlet işlerine katılan yüksek kalifiye işgücüne çok güveniyorlar. Devlet tekelci çevrelerince, Japonya'nın önündeki gelişme, en başta ekonominin çeşitli dallarının yeni bilimsel ve teknik temelde işletilmesine, başka bir deyişle «yeniden sanayileşmeye» bağlanıyor. Onların ekonomilerini yeniden yapılandırmadaki başarıları, kendilerini uluslararası pazardaki değışime hemen uydurmaları, rakiplerini korkutuyor.

Bu durumda, emperyalistler arası ilişkilerin tüm alanlarında çatışmalar daha da şiddetlendi. 1970'lerin ortalarından beri kapitalist dünyada yeniden üretimin genel koşullarının, özellikle de üç merkezin üretim dinamikleri arasındaki farkların azalması. (ABD, Batı Avrupa ve Japonya'da bunalım ekonominin aynı kollarını alt üst etti) koşullarının kötüleşmesi bu şiddetlenmeye yeni bir itki verdi. Buna bir de rakip tekeller için ihracatın bir emniyet sübabı olarak ortadan kalkması eklenmelidir. 1970'lerin ortalarından beri uluslararası ticaretin büyüme hızı ağır adımlarla ilerliyor ve ihraç malları hacminde kesin bir azalma oldu. (1975, 1981 ve 1982'de ABD'de, 1975'de Batı Avrupa'da ve 1979 ve 1982'de Japonya'da).

Bu koşullar altında emperyalizmin üç merkezi, bazıları 1929–1933 ekonomik bunalımından bu yana görülmemiş olan korumacı tedbirleri aktif kullanmaya yeniden başladılar. 1970'lerde ve 1980'lerde gümrüğe bağlı olmayan engellerin geniş uygulanması, korumacı çıkarların hizmetine verildi. Geçtiğimiz yıllarda, ABD'de Japon arabalarının, yine ABD'de ve Batı Avrupa'da Japon renkli televizyonunun, Ortak Pazar'da Japon videolarının ve çeliğinin ve ABD'de Batı Avrupa'nın çeşitli cinsten çeliğinin ithalatına kısıtlama getirildi. Karşı-damping önlemler ABD ve Batı Avrupa'da büyük oranda sertleştirildi. Fransa 1983'de AET ülkeleri endüstrilerinin yoğun olarak bilime dayalı kollarını kurtarmak amacıyla gümrük tarifelerinin yükseltilmesini önerdi. Ancak şurası kesinlikle vurgulanmalıdır: Çoğu kez koruyucu önlemler ilk önce ABD tarafından alınmaktadır.

Çelişkileri körletmek için, ABD, Batı Avrupa ve Japonya egemen çevreleri eylemlerini koordine etmeye çalışıyorlar. 1975'lerden beri, önde gelen yedi kapitalist ülke düzenli zirve toplantıları yapıyor. Trilateral Komisyon (Üçlü Komisyon) diye anılan komisyon bu toplantıların değışmez, ana gövdesini oluşturuyor, OECD ile sağlam ilişkiler kuruluyor, ve AET ülkelerinin (Avrupa Konseyi'nin) devlet ve hükümet başkanlarının konferansı düzenli olarak toplanıyor. Williamsburg'da yapılan son «Yedi Büyükler»in zirve toplantısının ortak açıklamasında şöyle deniyordu: «Biz korumacılığa son vereceğiz». (8)

(8) «The Economist», 4 Haziran 1983, s. 13.

Yine de, bu «ortak çalışmalar» henüz elde edilir sonuçlar vermedi. 1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında dünya, ticari ve mali ilişkiler alanlarında çetin savaşlara tanık oldu. Örneğin, Batı Avrupa'nın tarım ürünleri ihracatında ABD'den sonra ikinci sıraya yükselmesi, bu iki merkez arasında bir «tarım savaşı»nın çıkmasına yol açtı, fazla miktarda demir-çelik üretildiği koşullarda da dünya kapitalist pazarında «çelik savaşı» başladı. ABD ile Japonya arasındaki çelişkiler giderek keskinleşiyor, bunlar da «ticaret-ekonomi savaşları» niteliği alıyor. «Tekstil» ve «araba» savaşları, ABD'ne ucuz Japon ürünlerinin alımı sonucu patlak verdi, şimdi bunu gelişmiş teknolojik ürünlerde ticaret kavgası izliyor. Japonya ve Batı Avrupa arasında «elektronik» kavgası giderek sertleşiyor. Bunlar arasında başka bir ekonomik gerginlik ocağı da Batı Avrupa ülkelerine büyük miktarda Japon arabaları ithalatıyla ortaya çıktı. Ticaret savaşında ABD saldırıdadır. Ortak Pazar ve Japonya en iyi durumda manevra yapabilirler.

Parasal cephe çetin savaşlarla sarsılıyor. Bu cephede de, ticaret alanında olduğu gibi ABD özellikle saldırgan. Banka faiz oranını yükselterek yabancı sermayenin ülkeye akışını sağlıyor, böylece ödemeler dengesini düzeltiyor. 1980–1982'de, doların değişim değerini yapay olarak tırmandırması sonucunda elverişli bir dış ödemeler dengesi elde etti. Ocak 1981'den Ağustos 1983'e kadar olan dönemde doların değeri, ABD'nin en büyük 23 bağlaşığının paralarına göre yüzde 32 yükseldi. ⁽⁹⁾ Bu durum kapitalist ülkelerdeki ekonominin gerçek durumu ile uyum içinde değildi ve daha çok Reagan yönetiminin hesaplı politikasının sonucuydu.

ABD banka faizi ve doların değişim değerinin oranlarını yükselterek, ülkesine sermaye akınını ve Batı Avrupa ülkelerinin altın rezervlerinin azalmasını gerçekleştirdi. Bu ülkelerin paralarının değişim oranlarının Amerikan doları karşısında düşmesi, Batı Avrupa ithalat fiyatlarının yükselmesine yol açtı. 1983 yılı boyunca on büyük Amerikan bankası, borç sermayesi hesabıyla kapitalist dünyada önderliği yeniden kazandı, Batı Avrupalı rakiplerini ikinci ve Japonya'yı üçüncü sıraya iteledi.

Batı Avrupa, ABD'nin bu uluslararası mali politikada bütün durumunu yeniden kazanma çabalarına karşı direniyor. Bir Avrupa mali planının gerçekleştirilmesinde, İMF de içinde, parasal konuların düzenlenmesinde Orta Pazar ülkelerinin rolü gözle görülür bir şekilde artıyor. Her ne kadar bu planın mimarları resmi açıklamalarında tasarının ABD dolarına karşı yöneldiğini yadsımlarına karşın bunun dolarla borçlanma dayatmasından AET ülkelerini koruma girişimi olduğu açık ortadadır. ABD böyle bir sistemin doları olumsuz yönde etkilemesinden endişe duyuyor. Amerikan et-

(9) Bunlar, «Monatsberichte der Deutschen Bundesbank»ın verilerine dayanarak hesaplanmıştır. 1983, Sayı 9, s. 82.

kisinin güçlü olduğu IMF'ye kesin rakip olabilecek bir Avrupa Para Fonu'nun kurulmasından korkuyor.

ABD saldırgan çevrelerinin, geçtiğimiz yıllarda daha da artırdığı uluslararası gerginliğin bir sonucu olarak bu üç merkez arasındaki çelişkiler yumağı daha da büyüyor. Washington'un bağlaşıklarının askeri hazırlıklarındaki artış Reagan yönetiminin hiç de az olmayan baskıları sonucu oldu. ABD sadece kendi askeri yükünü hafifletmek için değil, aynı zamanda Batı Avrupa ve Japon rakiplerinin sırtına büyük askeri harcamalar yükleyerek onları ticari ve ekonomik alanda rekabet gücünü azaltmaya çalışıyor. Sonuç olarak ABD yapımı silah satın alımı artıyor ve Amerikan modeli altında kapitalist ülkelerin yönlendirdiği bir örnek ve standartlaştırılmış silahlar üretmeye doğru gitme eğilimi ortaya çıkıyor. Aynı zamanda ABD yeni silahlanma programları kabul ederek, Batı Avrupa ve Japonya'yı bu konuda da geride bırakacak silahlanma yarışında nitelik açısından yeni bir tura giriyor.

Emperyalizmin üç merkeziyle, sosyalist ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler alanında da benzeri olmayan süreçler gözleniyor. Sosyalist dünya ile askeri-politik cepheleşmeyi keskinleştirme yoluna koyulan Washington, Japonya'ya ve AET'ye teknoloji ihracatında ve bazı malların ithalatında, ve sosyalist ülkelerle ticaretteki kredi koşullarında bazı sınırlamalar dayatıyor. Fakat, kendi çıkarlarının zorlamasıyla, tamamen pratik amaçlarla, AET ve Japonya sosyalist ülkelerle ekonomik işbirliğinin azaltılması ve dondurulması eylemlerine katılmayı büyük ölçüde reddediyorlar. Emperyalist merkezler arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan zorluklar, ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı «yaptırım»larını etkisizleştirmeye yardım ediyor. Bununla birlikte Batı Avrupa ve Japonya'nın ABD'ye ekonomik bağımlılığı, ABD'nin kapitalist dünyada en üstün askersel güce sahip oluşu, diğer iki merkezi uzlaşmaya gitmek zorunda kılıyor. Emperyalist güçler arasındaki ilişkiler cephesi boyunca sert ekonomik ve politik saldırıya geçen Reagan yönetimi bu koşullardan kazançlı çıkmaya çalışıyor.

Açıklama

İnsanlığı nükleer bir savaşta yokalmaya sürükleyen Reagan yönetiminin çılgınlığını durdurmak için barış güçleri kararlı tutumlarını sürdürüyorlar. Barış isteyen milyonlar dünya ölçüsünde gerginliği azaltıcı her adımı, her öneriyi dikkatle değerlendiriyorlar.

Bugünlerde iki önemli toplantı dünya halklarının dikkatini üzerinde topladı. Stockholm'da Avrupa Güvenlik ve Silâhsızlanma Konferansı çalışmalarına başladı. Sosyalist ve kapitalist Avrupa ülkelerinin yanısıra ABD ve Kanada'nın da katıldığı bu konferans, Avrupa'da ülkeler arasında karşılıklı güven oluşturunca, tüm ülkeler için güvenlik sağlayıcı önlemler alınması ve silâhsızlanma sorunlarını görüşecek.

Diğer yandan Atina'da Balkanların nükleer silâhlardan arındırılması amacına dönük, gerginliği azaltma, iyi ilişkileri geliştirme temelinde bir toplantı hazırlanıyor.

Tüm dünya halkları Stockholm Konferansı'ndan barış ve yumuşama doğrultusunda adımlar bekliyor. Aynı şey Atina toplantısı için de geçerli.

Silâhların gölgesinde ayakta duran Türkiye hükümeti ne yapacak? Bunun görülmesi, halkımızın Özal hükümetinin politikasını daha iyi anlamasına olanak sağlayacaktır.

TKP seçimlerin hemen sonrasında bu hükümetin içyüzünü halkımıza açıkladı. Açıklanan hükümet programı görüşlerimizi tümüyle doğruladı. Her geçen gün daha iyi doğrulanıyor ki, bu hükümet Pentagon'un, IMF'nin, çokuluslu emperyalist tekellerin hükümetidir. Halkın tüm ulusal çıkarlarının can düşmanıdır. Halkımızı çok daha dayanılmaz bir sömürü bekliyor. Bu hükümet bir avuç taşaron, komisyoncu holdingin işçi sınıfını, tüm emekçileri azgınca sömürmesini örgütlemekle görevlidir. Halk üzerindeki baskı ve terörü sürdürme yanlısıdır.

Özal hükümetinin açıkladığı ekonomik politika yepyeni bir politika olmadığı gibi, ekonomik bunalımı çözmede bir çare olmayacaktır. Özal'ın ekonomik politikası üzerine yapılan tartışmalar gerçek tehlikeyi gizlemektedir.

Türkiye bugün NATO'nun en uysal, en kişiliksiz üyesidir. Özal hükümeti cumhuriyet tarihinin en ulusal olmayan, en işbirlikçi hükümetidir. Bu

hükümet halkın malını üç-beş tekele satmaya hazırlanırken, ülkemizin bağımsızlığını, ulusal egemenlik haklarını üç pula ABD emperyalizmine peşkeş çekmektedir. Türkiye'ye nükleer roketler yerleştirmek ve yeni asker-sei üsler elde etmek isteyen ABD yönetimi ile gizli pazarlık yürütmektedir. İşte asıl gizlenmek istenen şey budur.

Atina'da yapılacak konferansa Türkiye hükümeti ancak gözlemci gönderiyor. Katılmamış olmamak için katılıyor. Daha da kötüsü, halkımızı köprü-baraj satmakla kandırmaya çalışan Özal, Balkan ülkeleri halklarını da tüccarlıkla kandırmaya yelteniyor. Bu toplantıda barışı, nükleer silâhlardan kurtulmayı değil, ticari ilişkilerimizi geliştirmeyi konuşalım, diyor. Gerçek yüzünü göstermek zorunda kalıyor.

Stockholm Konferansı'nda hükümet nasıl bir tutum alacaktır? Dünya barışının korunmasını ve kendi ulusal güvenlik çıkarılarımızı mı savunacaktır, yoksa saldırgan Amerikan emperyalizminin çıkarlarının onursuz bir sözcüsü mü olacaktır? Barış isteyen, yumuşama isteyen milyonların sesine kulak verecek midir, yoksa bu konferansı baltalamak isteyen Washington'un, NATO başlarının dizi dibinde mi oturacaktır? Halkımız gerçekleri görecektir.

Ancak, barıştan yana Türkiye ilerici güçlerine düşen görev pasif bir bekleme içinde olmamaktır. Hükümetin halkımızın çıkarlarını çiğneyen, ulusal güvenliğimizi, bağımsızlığımızı tehlikeye atan politikasını her fırsatta protesto etmeli ve gerçekleri halkımıza açıklamalıdır. Tüm politikacılara barışı korumada aktif tutum almaları için baskı yapılmalıdır.

Dünya ve bölge barışının korunması için çalışılmazsa işe, ekmeğe, toprağa, demokrasiye ve özgürlüklere kavuşulamaz ve onlar güvence altına alınamaz.

Barış savaşımının en önünde yer alan komünistler, TKP, Özal hükümetinin Amerikancı dış politikasına karşı çıkan, barışı savunan her gücü sonuna kadar destekleyecektir.

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

18 Ocak 1984

Açıklama

Yurttaşlar,

İran İslam Cumhuriyeti Askeri Mahkemesinde yurtsever subaylara ve İran TUDEH Partisi üyelerine yönelik bir davanın başlamasından kısa bir süre sonra, iki yurtsever subay idam cezasına mahkum edildi. Açılan dava ve mahkumiyet kararları hiçbir somut belgeye ve tutarlı kanıta dayanmamaktadır. CIA merkezinde hazırlanan ve Şah' artığı polis ve SAVAK ajanları tarafından yürütülen antikomünist, antisovyet kampanya tırmandırılırken, İran Devrimi'nin İran halkına sağladığı kazanımlar bir bir yokedilmektedir. Binlerce insan koşturultulmakta, tutuklanmakta, işkenceden geçirilmekte, en hunhar biçimlerde eziyet görmektedir ve insanlık dışı uygulamalarla karşı karşıya bırakılmaktadır.

İran'daki bu yurtsever avı, İran'ın bağımsızlığı ve İran halkının çıkarları için sesini yükseltenlere yönelik bu kırım sürerken, Türkiye'deki faşist rejim ülkemizde bulunan İranlıları yakalayıp uluslararası anlaşmalara aykırı olarak İran İslam Cumhuriyeti yetkililerine teslim etme uygulamalarını sürdürüyor. Bu uğursuz işbirliği sonucu Türkiye'de «Demokrasiye döndük» diyenler, Türkiye'deki demokratların, yurtseverlerin kanıyla yetinmeyip şimdi de ellerini İranlı demokrat ve yurtseverlerin kanına buluyorlar.

Türkiye Komünist Partisi, İran TUDEH Partisi'ne, İran'daki tüm anti-empyralist, demokratik güçlere yönelik bu antikomünist kampanyanın bir an önce durdurulmasının, İran halkının çıkarına olduğu görüşündedir. TKP, İran TUDEH Partisi'ne ve onun yiğit üyelerine yönelik tüm uygulamaları nefretle kınıyor. Ülkemizin tüm demokratlarını, yurtseverlerini, ilericilerini, İran halkıyla, İran TUDEH Partisi ile dayanışmaya, Türkiye'deki faşist rejimin İranlı yurtseverlere yönelik tutuklayıp teslim etme uygulamalarına karşı çıkmaya çağırıyor.

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi

18 Ocak 1984

Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, Türkiye komünistleri ve ülkemiz işçi sınıfı adına kardeş Küba Komünist Partisi'ne ve onun saygın önderi Fidel Castro yodaşa, yiğit Küba halkına devrimci savaş selamlarını gönderir.

Utkunun 25. yılında Küba halkı sosyalizm yolunda şpğlam adımlarla yürüyor. Küba halkı, tarihte hiçbir toplumsal formasyonun kendisine sağlayamadığı kazanımlarını korumak ve geliştirmek için tüm gücünü seferber ediyor. Sosyalist Küba, Amerika anakarası halklarına güç ve esin kaynağı oluyor. Türkiye Komünist Partisi, Küba halkının ateşli enternasyonalizmine yüksek bir değer biçiyor.

Değerli yoldaşlar,

Emperyalizmin, özellikle ABD emperyalizminin en gerici, en saldırgan çevrelerinin Sovyetler Birliği'ne, sosyalist ülkelere, uluslararası işçi hareketine, ulusal kurtuluş savaşına ve özgür tüm haklara karşı «haçlı seferi» politikası uyguladığı günlerde, dünya barışına yönelik emperyalist tehdidin arttığı koşullarda Küba'dan gelen her bir başarı haberi, faşist bir rejim altında, derin gizlilik koşullarında savaşım veren biz Türkiye komünistleri için güç ve umut kaynağıdır. Utkunun 25. yıldönümünde sizlere yeni ve daha büyük başarılar dileriz.

*Komünist selamlarımızla
Türkiye Komünist Partisi
MK Genel Sekreteri
Haydar Kutlu*

1 Ocak 1984

Avusturya Komünist Partisi 25. Kongresi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, Türkiye komünistleri ve ülkemiz işçi sınıfı adına Avusturya Komünist Partisi'nin 25. Kongresi'ni en içten duygularla selamlar.

ABD emperyalizminin en saldırgan çevreleri tarafından uluslararası ortamda gerginliğin alabildiğine tırmandırıldığı, sosyalist ülkelere yönelik çatışma politikasının uygulandığı, Batı Avrupa'ya yeni Amerikan roketlerinin yerleştirildiği koşullarda toplanan Kongreniz, Avusturya'daki barış, silahsızlanma ve yumuşama uğruna savaşıma yeni bir ivme vereceği inancındayız.

Avusturya emekçilerinin sosyal ve ulusal çıkarları için savaşımında en önde yürüyen Partiniz, faşist rejim altında savaşım yürüten Türkiye işçi sınıfıyla, Türkiye barış ve demokrasi güçleriyle dayanışmaya özel önem veriyor. Yabancı işçilerin ekonomik ve sosyal haklarını ardıcıl savunuyor.

TKP, kardeş Avusturya Komünist Partisi ile Marksizm-Leninizm ve proleter enternasyonalizmi ilkeleri temelinde kardeşçe bağlıdır. Avusturya Komünist Partisi'nin 25. Kongresine büyük başarılar, aldığı kararların başarıyla yaşama geçirilmesini dileriz.

Yaşasın Avusturya Komünist Partisi!

*Türkiye Komünist Partisi
MK Genel Sekreteri
Haydar Kutlu*

13 Ocak 1984

Sri Lanka Komünist Partisi 12. Ulusal Kongresi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, Türkiye komünisteri ve ülkemiz işçi sınıfı adına kardeş Sri Lanka Komünist Partisi'nin 12. Ulusal Kongresi'ni dostça selamlar.

Kongreniz, ABD emperyalizminin ve NATO'nun en saldırgan, aşırı gerici kesimlerinin Batı Avrupa'ya yeni Amerikan roketlerini yerleştirmeleri sonucu daha da gerginleşen bir uluslararası ortamda toplanıyor. Hint Okyanusu'nda CENTCOM'u kuran, askersel varlıklarını artıran bu savaş kışkırtıcıları Sovyetler Birliği'ni ve sosyalist ülkeleri «emperyalist üslerle çembere alma» çabalarına Sri Lanka'yı da sürüklemek istiyorlar. Öte yandan gericilik güçleri Sri Lanka işçi sınıfının ve emekçi halkının ekonomik, demokratik, sosyal ve politik haklarına karşı yeni saldırılar düzenlerken, Sri Lanka Komünist Partisi üzerindeki baskılarını da sürdürüyor. Yeni sömürgeciliğin onursuz dayatmaları, emperyalist tekellerin uygulamaları ülkeniz ekonomisini bunalımlara sürüklüyor.

TKP, Sri Lanka Komünist Partisi'nin izlediği politikaya yüksek bir değer biçiyor. Son yılların gelişmeleri, Sri Lanka Komünist Partisi'nin ülkeyi ekonomik bunalımdan çıkarmak, Tamil ulusal sorununu çözümlemek ve ülkenizin bölgede bir barış etmeni olmasını sağlamak yolunda en somut ve gerçekçi yolu gösterdiğini kanıtlamıştır.

Faşist bir rejim altında, derin gizlilik koşullarında savaşım yürüten TKP 5. Kongresi tarafından öne konan hedefler doğrultusunda, barışın korunması için, emperyalizme ve faşizme karşı ulusal çapta bir direnişi örgütlemek için, tüm ulusal demokratik güçlerin işbirliğini sağlamak için yoğun bir çaba safediyor. TKP, kardeş Sri Lanka Komünist Partisi'yle Marksizm-Leninizm ve proleter enternasyonalizmi ilkeleri temelinde bağlıdır. Kongrenize ve alacağı kararların yaşama geçirilmesinde büyük başarılar dileriz.

*Türkiye Komünist Partisi
MK Genel Sekreteri
Haydar Kutlu*

27 Ocak 1984

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne

Sevgili yoldaşlar,

Derin bir üzüntü ve acıyla ünlü komünist savaşçı Bilen yoldaşın aramızdan ayrıldığını öğrenmiş bulunuyoruz.

Suudi Arabistan Komünist Partisi Merkez Komitesi, üyeleri ve dostları Bilen yoldaşın ölümü nedeniyle Sizlere derin başsağlığı duygularını iletir. Bilen yoldaş, tüm yaşamını Türkiye işçi sınıfı hareketine ve davasına, Türkiye'nin bağımsızlığına, ulusal yenilenmeye, ve komünizm davasının utkusuna adanmış olan uluslararası komünist ve işçi hareketinin önemli bir lideriydi. O'nun yaşamı, yürekten inandığı davaya en büyük adanmışlığın yansımasıdır. O'nun, çetin ve son derece tehlikelerle dolu savaş yolundan, ne poliste, ne baskı altında, ne hapiste ve ne de göçmenlikte bir milim bile ayrılması, tam tersine, bunların O'nun çeşitli alanlardaki 61 yıllık savaşımındaki gücünü ve kararlılığını artırması, her bir komünist için örnektir.

Yoldaşlar,

Bilen yoldaşın anısı, dünyanın her yerinde komünistlerin savaşımı için canlı bir örnek ve esin kaynağı olarak her zaman yaşayacaktır.

*Suudi Arabistan Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

TKP YAYINLARI

1. «ATILIM»
2. «YOL VE AMAÇ»
3. «YENİ ÇAĞ»
4. TKP 5. KONGRE BELGELERİ
 - TKP 5. KONGRESİ'NE SUNULAN MK ÇALIŞMA RAPORU
 - TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI
 - MUSTAFA SUPHİ 100. YIL TEZLERİ
5. TKP MERKEZ KOMİTESİ 1. PLENUM RAPORU
6. V. İ. LENİN (BİYOGRAFİSİ)
7. V. İ. LENİN – «İKİ TAKTİK»
8. L. İ. BREJNEV – «SBKP MK'NİN 26. KONGREYE SUNDUĞU ÇALIŞMA RAPORU VE İÇ VE DIŞ POLİTİKA ALANLARINDA PARTİNİN ÖNÜNDE DURAN GÖREVLER»
9. L. İ. BREJNEV – «ANILAR»
10. GEORGI DİMİTROF 100 YAŞINDA
11. ERİCH HONECKER – «YAŞAMIMDAN»
12. S. ÜSTÜNGEL – «SAVAŞ YOLU»
13. S. ÜSTÜNGEL – «GÜNEŞLİ DÜNYA»
14. TERÖRİZMİN ARDINDA KİM VAR
15. KARL MARKS VE GÜNÜMÜZ (ULUSLARARASI KONFERANS, BERLİN 1983)

**«YENİ ÇAĞ» I
OKU
VE
OKUT!**